Torsdagen den 1 mars

Kl. 10.00

*Fyllnadsval till
utskott*

*Om den ekonomiska
brottsligheten*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i finansutskottet.

TALMANNEN: Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Axel Kristiansson till suppleant i finansutskottet.

Kammaren utsåg till
suppleant i finansutskottet
Axel Kristiansson (c)

§ 2 Talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för *Georg Åberg*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 13 mars–den 1 april.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Gunvor Wallin* (fp) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Georg Åberg*.

§ 3 Om den ekonomiska brottsligheten

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Carl-Henrik Hermanssons* (vpk) den 9 februari anmälda fråga, 1978/79:338, dels *Arne Nygrens* (s) den 13 februari anmälda fråga, 1978/79:343, och anförde:

Herr talman! C.-H. Hermansson har – under återopande av uttalanden som justitiekanslern har gjort med anledning av vissa klagomål mot åklagare, uttalanden som påstås innebära ”att åklagarna fortsättningsvis inte får prioritera ekonomisk brottslighet i sin verksamhet” – frågat mig om justitiekanslerns uppfattning överensstämmer med regeringens vad gäller bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Arne Nygren har från samma utgångspunkt frågat mig om jag är beredd att redovisa hur regeringen anser att kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten skall prioriteras.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först slå fast att den grundläggande principen för polisens och

åklagarnas verksamhet är att alla misstankar om brott skall utredas utan onödigt dröjsmål. Denna princip kan genombrytas dels av vissa allmänna grundsatsar, t. ex. när den misstänkte har avlidit eller då påföljd inte får ådömas på grund av preskription, dels av vissa särskilda grundsatsar, t. ex. när förutsättningarna för rapporteftergift är uppfyllda eller när särskild åtalsprövning är föreskriven. Dessutom finns vissa marginella möjligheter att underlåta utredning, främst när någon har gjort sig skyldig till seriebrottslighet. I alla övriga fall föreligger däremot förundersökningsplikt.

Polisens utredningsresurser räcker emellertid inte till för alla ärenden. Detta innebär att prioriteringar är nödvändiga. Prioriteringarna kan göras på olika nivåer och från skilda utgångspunkter. En metod är att vid t. ex. inrättande av nya tjänster ange vad tjänsterna skall användas till. Denna metod har begagnats i fråga om den organiserade och den ekonomiska brottsligheten. Inberäknat förslaget i årets budgetproposition har polisen under de två senaste åren tillförts sammanlagt 88 polismanstjänster för bekämpningen av de nyssnämnda brottstyperna, dvs. hela det antal som rikspolisstyrelsen har yrkat.

Andra prioriteringsmetoder måste tillämpas i det löpande utredningsarbetet. Brottsmisstankar som har föranlett frihetsberövande eller som är riktade mot ungdomar skall exempelvis utredas med förtur. När det sedan gäller att ge företräde åt vissa brottstyper, har jag i de tre senaste budgetpropositionerna redogjort för regeringens syn på saken (1976/77:100 bil. 5 s. 31–32, 1977/78:100 bil. 5 s. 75–76 och 1978/79:100 bil. 5 s. 43–45). Där har uttalats att det är varken ändamålsenligt eller ens möjligt för regeringen att göra någon generell prioritering utan att detta ytterst måste komma an på den lokala polisorganisationen. Samtidigt har jag emellertid framhållit att bl. a. den organiserade och den ekonomiska brottsligheten bör ägnas särskild uppmärksamhet från prioriteringssynpunkt.

Vad slutligen angår justitiekanslerns uttalande om hur prioriteringar får göras, har justitiekanslern i det aktuella beslutet endast slagit fast att de grundläggande principerna om förundersöknings- och åtalsplikt fortfarande gäller. Detta innebär bl. a. att varken polisen eller åklagarna får skriva av ärenden på den grunden att de för tillfället är fullt sysselsatta med utredningar som är mer angelägna.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Vissa delar av svaret finner jag tillfredsställande, andra delar otillfredsställande. Det är tillfredsställande att justitieministern ånyo framhåller att den organiserade och ekonomiska brottsligheten bör ägnas särskild uppmärksamhet från prioriteringssynpunkt. Men det är inte tillfredsställande när justitieministern säger att det inte är "ändamålsenligt eller ens möjligt för regeringen att göra någon generell prioritering".

Vad skall den lokala polisorganisationen göra, när det finns olika typer av uttalanden? Justitieministern säger här att man skall prioritera kampen mot den ekonomiska brottsligheten. En åklagare som har gjort detta har blivit

prickad av justitiekanslern. Vilka råd och direktiv skall då en stackars åklagare följa?

Jag vill understryka att justitiekanslerns uttalande inför offentligheten, som har återgivits i televisionen och andra massmedia, av allmänheten tolkades så, att den ekonomiska brottsligheten inte bör prioriteras. Det är alltså en uppfattning som är den rakt motsatta mot den som justitieministern här har givit uttryck för.

Den finns oerhört stora uppgifter för myndigheterna när det gäller kampen mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Jag vill peka på det material som häromdagen redovisades i svensk press. Ett par civilekonomer vid Lunds universitet har i ett examensarbete kartlagt vissa delar av skattefifflet och kommit fram till den slutsatsen att svenska företag skattefiffnar för 20 miljarder kronor om året. Den siffran har den innebörden att om alla företag i stället följde lagen, skulle varje löntagare kunna sänka sin skatt med 3 500 kr. Det finns i detta examensarbete en mängd av exempel, som man har fått fram genom intervjuer med företagen själva, på det sätt på vilket denna ekonomiska brottslighet – jag tvekar inte att karakterisera den som sådan – har bedrivits.

Vad som återstår är att även justitiekanslern accepterar den uppfattning som justitieministern här har givit uttryck för.

Jag vill kommentera motsättningarna i justitieministerns svar genom att erinra om det gamla talesättet, att man inte på en gång kan färdas efter häst och åka i båt. Det försöker justitieministern göra i det svar han i dag har lämnat oss frågeställare – och det beklagar jag.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Även jag vill tacka för svaret.

Kampen mot den omfattande ekonomiska brottsligheten i vårt land får inte stanna vid vackra skrivningar i regeringens budgetproposition, bil. 5 från justitiedepartementet. Om de vackra orden inte kan omsättas i politisk vilja och ork att driva kampen i praktiskt handlande, då blir det inga resultat.

I årets budgetproposition skriver regeringen: "Kampen mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten är en synnerligen angelägen uppgift för rättsväsendet." Vad menar då regeringen med "synnerligen angelägen"?

Det är säkert inte bara länsåklagaren i Halmstad som har försökt tolka denna skrivning så, att regeringen verkligen menar att kampen mot den ekonomiska brottsligheten nu är en prioriterad fråga inom rättsväsendet.

Den 26 januari togs länsåklagaren ur denna tro. Då gav justitiekanslern besked om att han inte ansåg att regeringens uttalande kunde tolkas som något underlag för att åklagare i sitt arbete kunde prioritera insatserna mot den ekonomiska brottsligheten. Det är en stor klyfta mellan den borgerliga regeringens ordrika lovprisande av kampen mot den ekonomiska brottsligheten och samma borgerlighets praktiska politiska handlande.

I dag kan inte regeringen påstå att man saknar underlag för ett omfattande lagstiftningsarbete mot den ekonomiska brottsligheten. Vi har från brottsfö-

Om den ekonomiska brottsligheten

rebyggande rådet levererat ett stort antal förslag. Flera statliga utredningar har också bidragit med förslag.

Men det tycks inte finnas någon iver i regeringen att lagstifta mot skatteflyktare, valutaspekulanter, fastighetshajar, konkurssvindlare och liknande ekonomins brottslingar.

Vad den borgerliga riksdagsmajoriteten ägnat sig åt medan regeringen formulerat vackra skrivningar mot den ekonomiska brottsligheten är att stoppa socialdemokratiska förslag om åtgärder mot denna. Det senaste exemplet upplevde vi sent i går kväll.

I dag hade justitieministern haft en möjlighet att ge klart besked till vårt lands åklagare, poliser, tulltjänstemän, bankspektionspersonal m. fl. om att de bör prioritera kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Svaret ger inte något sådant besked från justitieministern.

Viljan och kraften finns liksom inte i den borgerliga regeringen. Jag hade kanske väntat mig någon ljusning nu när Gösta Bohman och andra moderater inte längre sitter på bromsen i regeringen. Jag beklagar verkligen det svar jag fått.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! I anledning av vad C.-H. Hermansson sade efter mitt frågesvar vill jag framhålla att det särskilt i den senaste budgetpropositionen finns en ganska utförlig framställning om vilka allmänna synpunkter man kan anlägga på prioriteringen. Det är klart att sådana allmänna synpunkter också bör komma från statsmakternas sida.

Men jag har i budgetpropositionen liksom i de föregående årens budgetpropositioner samtidigt framhållit att detta inte innebär att man pekar ut vissa brott, på vilka de verkställande myndigheterna utan vidare kan koncentrera sig och därvid lämna all annan brottslighet åt sidan. Det måste bli ett bedömande av det särskilda fallet ute på fältet. Om man då ser på vad som har förekommit i just detta fall, i fråga om vilket C.-H. Hermansson vill göra gällande att det råder en motsättning mellan JK och mig, kan jag inte se att en sådan föreligger. Om C.-H. Hermansson studerar JK:s beslut, finner han att denne däri sagt att man inte får avskriva ett mål med den motiveringen att man inte kan prioritera denna typ av brottslighet. Det är min tolkning av JK:s svar. En annan sak är att man inte i det löpande arbetet kan medhinna alla de uppgifter som föreligger, men det finns ingen anledning att av detta skäl avskriva ett ärende. Det kan mycket väl hända att man senare kan få tid att ägna sig åt ärendet, och det är detta som JK har sagt. Detta står, såvitt jag kan finna, inte alls i strid med de allmänna principerna om prioritering.

Beträffande vad Arne Nygren har sagt om samma fråga som vi diskuterat vid tidigare tillfällen – frågan om vad regeringen gör för att bekämpa den ekonomiska och den organiserade brottsligheten – skulle jag kunna göra en lång uppräknin g på åtgärder som denna regering och den föregående regeringen har vidtagit under de senaste åren. Det är sådana saker som inte har någon motsvarighet tidigare. Tiden medger emellertid inte att jag i det här sammanhanget närmare går in på detta.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är givet att det alltid finns en del mindre mål av den gamla klassiska typen, striden mellan Jan Ersä och Per Persa. Och det konkreta fallet som föranledde JK:s uttalande förefaller vara av just den typen.

Hur skall man då handlägga sådana fall, om en åklagare är strängt sysselsatt med viktigare angelägenheter? Det får naturligtvis bli en omdömesfråga, men jag tycker att åklagare och polismyndighet över huvud taget måste ha vissa allmänna regler att följa. Om det här talet om prioritering skall ha någon som helst innebörd, måste det också få en praktisk tillämpning – dvs. att man skjuter arbetet på bekämpande av vissa typer av brottslighet i förgrunden. I det här fallet är det utomordentligt angeläget att prioritera kampen mot den ekonomiska brottsligheten, därför att denna kamp har varit eftersatt under så många år. Jag vågar inte påstå att det bara är under de borgerliga regeringarna som denna kamp varit eftersatt, utan det var den också under den socialdemokratiska regering som satt tidigare. Det gjordes inte heller då några kraftfulla ingripanden mot den ekonomiska brottsligheten.

Det är alltså angeläget att göra en verklig prioritering, men det är tyvärr ingen tvekan om att JK:s prickning av länsåklagaren i Halmstad har tolkats på det sättet att en sådan prioritering av den ekonomiska brottsligheten inte bör eller får göras. Det finns alltså, hoppas jag, en klar motsättning mellan JK:s ståndpunkt och justitieministerns. Jag vill nämligen tolka justitieministern välvilligt, och jag uppfattar det så att han menar att just kampen mot den ekonomiska brottsligheten bör ges förtur i det praktiska arbetet.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Det här senaste som herr Hermansson sade skulle nog kräva ett förtydligande av justitieministern. Herr Hermansson säger att justitieministerns mening inte överensstämmer med justitiekanslerns. Justitiekanslern skriver: "De uttalanden i budgetpropositionen som Wendt hänvisar till innebär enligt min mening ingen prioritering i fråga om åklagarnas uppgifter."

Då frågar jag: Har herr Hermansson tolkat statsrådet fel när herr Hermansson tror att uttalandet här innebär någon prioriteringsförklaring från justitieministerns sida?

Låt mig säga till justitieministern att jag efterlyser exempel på lagstiftningsåtgärder från regeringen alltifrån 1976. Den borgerliga majoriteten här i kammaren har – i stället för att ta initiativ – ägnat all kraft åt att avslå socialdemokratiska initiativ. Jag skall nämna några få exempel: Moderater, folkpartister och centerpartister röstade ned det socialdemokratiska förslaget om stickprovskontroll för att förhindra valutasmuggling. Samma borgerliga majoritet röstade – då man kom i regeringsställning – ned den socialdemokratiska propositionen från 1976 om ändring av konkurslagen för att komma till rätta med fattigkonkurser. Vid två tillfällen har socialdemokratiska förslag om skatteflyktsklausul röstats ned av borgarna här i kammaren. Fjolårets socialdemokratiska motion om bl. a. åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten röstades ned av samma borgerliga majoritet. Sent i går kväll röstade

moderater, folkpartister och centerpartister ned det socialdemokratiska förslaget om en stor kampanj mot skattefusk och skatteflykt.

Jag vill fråga: Kan statsrådet här räkna upp lika många lagstiftningsinitiativ från regeringen under motsvarande tid? Det skulle vara intressant att få den motvikten.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag vill först för C.-H. Hermansson framhålla att han, om han läser JK:s uttalande efter bokstaven, skall finna att det som JK har ansett vara felaktigt är att ett mål avskrivs med motiveringen att detta ärende inte får prioriteras. Det är en annan sak att man i det löpande arbetet måste lämna förtur för vissa åtgärder framför andra, och det har JK inte uttalat sig om.

C.-H. Hermansson sade avslutningsvis att JK har åberopat att uttalandet i budgetpropositionen inte avser åklagarnas uppgifter. Det är rätt så till vida att man i uttalanden i budgetpropositionen har tagit hänsyn till polisens utredningsarbete. Det är ju där som trycket är störst och det är det arbetet som man måste prioritera. Jag kan inte förstå att C.-H. Hermansson kan ha något emot de prioriteringar som är gjorda i budgetpropositionen.

Beträffande Arne Nygren vill jag säga att kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten, som alla vet, är mycket svår, och det är säkerligen Arne Nygen också själv medveten om genom sitt deltagande i BRÅ:s arbete. Låt mig bara som hastigast räkna upp några exempel på vad som har skett under de senaste åren.

Vi har i budgetpropositionen de tre senaste åren inrättat särskilda tjänster och gjort det berörda uttalandet om prioritering. BRÅ:s arbetsgrupper bedriver en kontinuerlig översyn av lagstiftningen på området. Vi har startat särskild utbildning av poliser, åklagare och domare. Vi har föreslagit inrättande av särskilda spanings- och utredningsenheter i Stockholm, Göteborg, Malmö och senast i Sundsvall. Vi har inrättat särskilda polisrotlar i 22 polisdistrikt. Vi har igångsatt samarbete mellan polisen, åklagarna, skattemyndigheterna m. fl. myndigheter samt uppbyggt en effektivare taxeringsorganisation.

Detta är bara några exempel på de åtgärder som är vidtagna under just den här aktuella tiden.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi måste få ett klart besked från justitieministern och regeringen, eftersom det också i justitieministerns svar på min fråga ges två olika svar. För det första framhålls att det varken är ändamålsenligt eller ens möjligt för regeringen att göra någon generell prioritering. För det andra sägs att den organiserade och den ekonomiska brottsligheten bör ägnas särskild uppmärksamhet från prioriteringssynpunkt.

Jag invände i mitt första inlägg, herr justitieminister, att man inte kan både färdas i båt och åka efter häst på en gång. Skall det vara alldeles omöjligt att ge ett klart svar på följande fråga: Skall kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten prioriteras såväl av polis som av åklagarmyndig-

heter, och skall det vara den regel som regeringen med all makt kämpar för att genomföra på alla områden där kamp mot denna brottslighet kan föras? Jag tycker att det inte skall vara omöjligt att svara ja eller nej på den frågan.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Också jag skulle vilja ha ett förtydligande från justitieministern i denna debatt. Kan vi nu tyda justitieministerns uttalande så att åklagare i fortsättningen skall anse, att regeringen har prioriterat kampen mot den ekonomiska brottsligheten i det rättsarbete som skall bedrivas? Det skulle vara bra att få ett klart besked på denna punkt.

Vidare återkommer justitieministern med hänvisningen till de 88 polistjänsterna, i en kår av 16 000 poliser, som regeringens verkliga krafttag mot den ekonomiska brottsligheten. Jag tycker att det börjar vara en aning uttjat vid det här laget. Jag känner mycket väl till BRÅ:s lagstiftningsarbete, men jag frågar vad det blir av detta. Vi har ännu inte sett några resultat av allt det som vi har producerat från brottsförebyggande rådet.

Jag tror att det allra viktigaste just nu är att justitieministern uttrycker sig så pass klart och entydigt att oklarheter av den typ som legat bakom fallet med länsåklagaren i Halmstad inte behöver förekomma i fortsättningen. Regeringen bör, om den nu verkligen menar att ett visst arbete skall prioriteras, också ge så klara besked att åklagare, tulltjänstemän, bankinspektion, poliser m. fl. blir medvetna om att så skall ske.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson fastnade vid orden "generell prioritering". Jag har sagt att det inte är lämpligt att göra en sådan fråga regeringens sida. Det är viktigt att man inte fastnar på ordet "generell".

När jag här har använt uttrycket generell prioritering, har det haft samma innebörd som när jag använt det i budgetpropositionen, där jag i meningarna omedelbart därefter sagt att en generell prioritering som binder de underlydande instanserna i de enskilda ärendena inte är lämplig att göra – och inte heller möjlig att göra – från regeringens sida. Däremot är det ändamålsenligt att det finns uttalanden från statsmakternas sida, som pekar ut vissa arter av brott, som bör särskilt uppmärksammas, och som alltså blir en anvisning till de tillämpande myndigheterna. Det är just det som har skett i budgetpropositionen – liksom i mitt inlägg här – och där nämns bland de mest framträdande uppgifterna kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten. Men samtidigt är det sagt att det inte får föranleda att man helt lägger åt sidan kampen mot den "normala" brottsligheten. Det är det som enligt min uppfattning ligger i justitiekanslerns uttalande att man inte får skriva av ärenden med den motiveringen, för det kan inte bedömas om det inte finns möjligheter att medhinna också sådana ärenden vid någon senare tidpunkt.

Beträffande vad Arne Nygren säger om uttalanden om kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten kan jag inte förstå att Arne Nygren påstår att det inte framhållits från regeringens sida i en mängd olika

Om den ekonomiska brottsligheten

Om den ekonomiska brottsligheten

sammanhang att denna brottslighet bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det är särskilt avdelat folk för detta. Det är inte bara de 88 polismanstjänsterna som är avsedda för arbetet, utan det ingår över huvud taget i de uppgifter som åvilar bedrägerirotlar o. d. inom polisorganisationen.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Justitieministern vill alltså prioritera, men han vill inte generellt prioritera, om jag har tolkat honom rätt. Jag är rädd för att allmänheten tycker att detta är en lek med ord.

Jag beklagar att justitieministern här inte vill ge ett rakt besked om att kampen mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten skall ges förtur i både polisens och åklagarnas arbete.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag skulle vara tacksam om justitieministern ville förtydliga det uttalande som han gjorde i radion den 9 februari, då justitieministern på en fråga, om justitiekanslerns uppfattning kunde tolkas så, att man nu skulle lägga den ekonomiska brottsligheten åt sidan, svarade:

”Jag kan inte förstå att det, jag är inte säker på att det är rätt uppfattat utav vad han avser. Jag tror inte att han avser att man skall ägna sig åt, inte eftersätta kampen mot den vanliga brottsligheten att man därmed skulle skjuta åt sidan all kamp mot den ekonomiska brottsligheten, det kan jag inte förstå, jag tror inte han menar detta.”

Då frågar jag: Anser justitieministern att det är ett tillräckligt klart besked till åklagare, tull, polis, bankinspektion m. fl. om kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Skulle det ändå inte vara ett lämpligt tillfälle att här i kammaren ge ett rakare och klarare besked?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Det uttalande som Arne Nygren nu åberopar var ett som jag fällde, när den som frågade mig gjorde gällande att länsåklagaren hade denna uppfattning. Då ville jag uttala att jag tvivlade på att han hade denna uppfattning – och det gör jag fortfarande. Jag tror inte att någon människa vill göra gällande att man skall bara ägna sig åt att bekämpa den organiserade ekonomiska brottsligheten och helt lägga åt sidan bekämpandet av den vanliga brottsligheten. Detta vidhåller jag fortfarande; det är inte meningen, utan man måste försöka klara båda fälten. Inom de fälten kan man alltså lämna förtur för vissa fall och låta andra ligga, men man skall inte skriva av ärenden av denna typ.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om den framtida verksamheten vid centralnämnden för fastighetsdata

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara Åke Gillströms (s) den 15 februari anmälda fråga, 1978/79:355, och anförde:

Herr talman! Åke Gillström har frågat mig om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att centralnämnden för fastighetsdata garanteras fortsatt verksamhet i Gävle och om jag därvid vill öka regionaliseringen av dataverksamheten, så att datamaskincentralen för administrativ databehandling kan tillföras dels moderna datamaskiner, dels utvidgade arbetsuppgifter för Gävlekontoret.

Riksdagen beslutade den 15 februari 1978 om ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten (prop. 1977/78:15, CU 1977/78:5, rskr 1977/78:134). I den proposition som låg till grund för beslutet uttalade jag bl. a. att jag i fråga om datordriftens organisation och förläggning under den pågående etappen i fastighetsdataprojektet inte avsåg att föreslå regeringen någon ändring i nuvarande förhållanden. Jag uttalade vidare att jag, när det gällde organisatoriska frågor, inte var beredd att föreslå några avvikelser från den uppgiftsfördelning inom berörda verksamhetsområden som f. n. tillämpas.

Enligt riksdagens principbeslut skall för kommande etapper i fastighetsdataprojektet utredas bl. a. frågan om regionalisering av datordriften och olika organisatoriska frågor. Regeringen kommer självfallet att verkställa den utredning som riksdagen har beslutat om.

För dagen kan jag härutöver bara tillägga att en proposition om anslag till centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1979/80 inom kort kommer att överlämnas till riksdagen. I denna proposition kommer också att tas upp olika frågor om den fortsatta verksamheten inom ramen för fastighetsdataprojektet.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det mycket försiktiga svaret. Jag kan förstå om statsrådet inte vill lyfta alltför mycket på täckelset kring den proposition som presenteras om ett par veckor. Frågan ställdes närmast av två skäl: dels för att statsrådet skulle få tillfälle att ge CFD- och DAFA-personalen i Gävle ett besked i lugnande riktning, dels för att kommunalpolitikerna i Gävle därmed också skulle slippa ytterligare hot om förlorade arbetsplatser. Det räcker gott med alla de hundratals varsel som finns inom det privata näringslivet. Vi trodde nämligen att det var ganska säkra jobb som vi fick utlokalisera till vår kommun 1973. Men numera tycks man inte ens kunna lita på den statliga förvaltningen. Det är desto beklagligare som CFD var det enda statliga verk som på eget initiativ flyttade från Stockholm. Vi gjorde allt i Gävle för att personalen skulle trivas, vilket också givit kommunen lovord i den statliga utvärderingen av utlokaliseringen av de statliga verken. Det vore sannerligen på sin plats att också statliga myndigheter bestämde sig nu, så att personalen kunde känna trygghet i anställningen.

Om jag förstått saken rätt, så kan man tydligen inte ens samsas inom

*Om den framtida
verksamheten vid
centralnämnden
för fastighetsdata*

*Om den framtida
verksamheten vid
centralnämnden
för fastighetsdata*

regeringen. T. o. m. regeringens mycket följsamma språkrör i Gävle. folkpartiorganet Gefle Dagblad, konstaterar det i en femspaltig rubrik – man kan bortse från den dåliga svenskan. Juristerna i departementet drar åt ett håll för att säkra jobb i tingsrätterna och lantmätarna tycks dra åt ett annat håll. Hur länge skall denna dragkamp tillåtas medan pengarna får rulla? Borde inte den här frågan lösas politiskt ganska snabbt, om nu detta är möjligt i ett departement där chefen är opolitisk? Om man nu i stället för driftsystem 1 skapar två skilda ADB-system – ett för fastighetsregistreringen och ett för inskrivningsväsendet – är det då inte möjligt att CFD behålls som centraliserat serviceorgan åt lantmäteriverket och domstolsverket? Det kan inte vara rimligt att staten på så kort tid styckar sönder ett verk och skickar personal ut på en ny lokalisering – nu till Jönköping. Det kan inte heller vara rimligt att staten för en så virrig lokaliseringspolitik att landets kommuner i tur och ordning luras, först på stora kostnader för personal som skall ha bostäder, daghemplatser, skolor och annan service och sedan också på de arbetstillfällen som så väl behövs ute i landet.

Herr talman! Varken jag eller de anställda vid CFD och DAFA kan vara nöjda med svaret. Här krävs bättre besked, och jag hoppas statsrådet förstår hur pass allvarlig den här frågan är för de berörda. Någon lekstuga för skråtänkande tjänstemän får väl ändå departementen inte vara när frågan gäller några hundra personers trygghet och arbetsro i ett statligt verk. Kan inte statsrådet ge ett klarare besked om att CFD kommer att finnas kvar i Gävle?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Som jag nämnde i svaret kommer en proposition snarast om anslaget till CFD för det kommande budgetåret. I den propositionen kommer det också att redovisas hur regeringen har tänkt sig verksamheten under etapp I, dvs. under tiden fram till budgetåret 1981/82. I det sammanhanget behöver också frågan om regionalisering och ansvar utredas ytterligare, och det kommer att ske genom en kommitté med parlamentarisk anknytning. Men detta innebär att när det gäller tiden t. o. m. budgetåret 1981/82 kommer behovet av resurser för CFD att öka i jämförelse med dagsläget.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Om jag förstått svaret rätt i den del som behandlar frågan om regionalisering av datordriften och olika organisatoriska frågor, så innebär det att arbetsuppgifterna ökar för DAFA och att DAFA dessutom får modernare maskinpark. Jag skulle gärna vilja veta vad direktiven till den här utredningen eventuellt kommer att innehålla. Har utformningen av dem påbörjats och när kan i så fall utredningen börja?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Utredningen skall sättas i gång och ske under etapp I. DAFA faller inte under justitiedepartementets ansvarsområde, och på den punkten vill jag inte göra några uttalanden. Jag har uttalat mig om vad som gäller CFD,

och för CFD är det relativt klart vad som skall ske under den första etappen fram till budgetåret 1981/82.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Den grundläggande frågan för mig är om statsrådet är beredd att värna om de arbetsplatser vi fick i Gävle för några år sedan och som vi är mycket glada åt.

Att döma av statsrådets senaste påpekande har jag egentligen inte fått något svar på min andra fråga – den som gäller DAFA. Vad jag förstår är det vanligt – om DAFA nu inte faller under justitiedepartementets domvärjo – att det statsråd som fått frågan tar kontakt med det statsråd frågan berör för att få besked om vad man avser att göra. Jag föreställer mig att det i det här fallet skulle gälla statsrådet Mundebo, som också sitter här.

Det är naturligtvis minst lika viktigt att DAFA får vara kvar i Gävle med sina anställda som att CFD får vara det, och att verksamheten också kan utvecklas i en framtid, så att vi kan vara säkra på att få behålla jobben.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Mitt svar har baserats på frågan, och frågan är ställd så att den gäller vad som kommer att hända beträffande CFD.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är beklagligt i så fall att justitieministern inte har uppmärksammat att min fråga har två delar. Den andra delen är inte mindre viktig än den första.

Det gäller alltså två enheter CFD och DAFA. Sammantaget är det ca 130 anställda som är berörda, och jag har fått svar beträffande endast en del av dessa. Svaret garanterar dessutom ingenting längre än till budgetåret 1981/82.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om lokalerna för kriminalvårdsanstalten i Malmö

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Anna-Greta Skantz* (s) den 26 februari anmälda fråga, 1978/79:372, och anförde:

Herr talman! Under återopande av att framställning gjorts om terapi-byggnad och om inrättande av studie- och motionslokaler i tingshuset vid kriminalvårdsanstalten i Malmö har Anna-Greta Skantz frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att lokalfrågorna vid anstalten skall få en snar och tillfredsställande lösning.

Sedan mitten av 1970-talet har omfattande ombyggnads- och reparationsarbeten bedrivits vid kriminalvårdsanstalten i Malmö. Verkstäderna, sjukavdelningen och köket har byggts om. En häktesavdelning för kvinnor har

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om lokalerna för
kriminalvårdsan-
stalten i Malmö*

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om lokalerna för
kriminalvårdsan-
stalten i Malmö*

inrättats. Dessa arbeten har kostat ca 5 milj. kr. Vidare har till- och ombyggnad av förrådslokaler utförts för ca 900 000 kr. Andra smärre byggnadsarbeten har utförts under perioden för en kostnad av ca 360 000 kr. Under senare år har således utförts byggnads- och reparationsarbeten vid anstalten för drygt 6 milj. kr.

Kriminalvårdsstyrelsen planerar att denna månad påbörja renovering av förläggningslokaler och ventilationssystem. Dessa arbeten beräknas kosta 660 000 kr. Vissa arbeten med att förbättra brandlarmssystem m. m. beräknas också starta denna månad.

Önskemål om ombyggnad av tingshuset till studie- och motionslokaler har framförts i olika sammanhang, bl. a. i kriminalvårdsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1979/80. I årets budgetproposition har medel för detta ändamål ej beräknats. Frågan kan dock komma att tas upp på nytt, om det blir aktuellt att tidigarelägga vissa byggnadsarbeten i sysselsättningsfrämjande syfte.

Någon framställning beträffande terapiverkstaden vid Malmöanstalten har inte tillställts regeringen. Från kriminalvårdsstyrelsen har jag inhämtat att styrelsen i samråd med företrädare för anstalten håller på att utarbeta en totalplan för anstalten inför överflyttningen av häktesavdelningarna till det planerade polis huset i Malmö. I detta sammanhang kommer styrelsen att ta ställning till frågan om nya lokaler för terapiverkstaden. Styrelsens plan beräknas föreligga under våren 1979.

ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Jag tycker kanske att det är ett alltför negativt svar – jag hade hoppats att få ett mer positivt. Diskussionerna om ifrågakvarnande lokaler har ju pågått väldigt länge, framför allt beträffande tingshuset. Det har också varit tal om ny terapibygnad.

Jag tror att alla som har haft tillfälle att besöka Malmöfängelset är helt överens om att någonting behöver göras åt lokalerna, även om man kan få ett intryck av att väldigt mycket redan har gjorts, när man lyssnar till justitieministerns svar. Det har skett en hel del, men mycket återstår att göra.

När det gäller möjligheterna att förbättra de här lokalerna vill jag framhålla att det är en rad olika grupper som är berörda. Först och främst är naturligtvis de intagna berörda. Möjligheter för dem till fysisk träning, som de har rätt till enligt 13 § lagen om kriminalvård i anstalt, finns praktiskt taget inte. Frågan berör naturligtvis också de anställda – deras arbetsförhållanden och arbetsmiljö.

Men detta är också en fråga som i hög grad berör de arbetslösa byggnadsarbetarna. Den 19 februari i år fanns det i Malmöhus län 265 arbetslösa byggnadsarbetare, varav 82 i Malmö. Jag skulle också vilja påstå att frågan i hög grad berör ungdomen och då närmast de ungdomar som har valt den byggnads- och anläggningstekniska linjen. Vi har i dag brist på övningsobjekt. Därför skulle ett klart besked nu om en byggstart verkligen hjälpa dessa grupper.

I svaret sägs att frågan kan komma att tas upp på nytt om det blir aktuellt att tidigarelägga vissa byggnadsarbeten i sysselsättningsfrämjande syfte. Jag skulle då vilja ställa frågan direkt till justitieministern: Räcker det inte med att det i Malmöhus län finns 265 arbetslösa byggnadsarbetare och i Malmö 82? I varje fall tycker jag att det skulle räcka för att man skulle ge klartecken för byggstart.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om beskattning av vissa tjänsteresor

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Nils Berndtsons* (vpk) den 15 februari anmälda fråga, 1978/79:352, och anförde:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig om jag anser att reseutgifter, som utbetalats i samband med uppdrag men som väsentligen överstiger den kostnad som skulle ha varit nödvändig för uppdraget, skall betraktas som skattepliktig inkomst.

F. n. behandlas ersättningar som utbetalas för tjänsteresa olika allteftersom mottagaren är anställd i allmän eller enskild tjänst. I det sistnämnda fallet skall ersättningen redovisas som intäkt och avdrag göras för uppkomna kostnader. Här sker alltså en viss kontroll av resans karaktär vid taxeringen. För statligt och kommunalt anställda är uppburna traktamenten och reseersättningar inte skattepliktiga. Avdrag medges då inte heller för några kostnader i samband med resan. Skälet till denna olika behandling är att man ansett sig kunna utgå ifrån att statliga och kommunala myndigheter inte ger ersättning för annat än vad som utgör kostnader för fullgörande av tjänsten.

Självfallet får inte skattefriheten för traktamenten och reseersättningar i allmän tjänst begagnas för att bereda mottagaren särskilda favörer i form av betald semestervistelse eller liknande. Skulle i något fall ett sådant missbruk kunna konstateras kan rättelse ske i samband med taxeringen. Gällande regler innebär att förmåner, som i verkligheten inte utgör ersättning för kostnad i tjänsten, kan beskattas oavsett hur de har betecknats av arbetsgivaren.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! För drygt ett år sedan diskuterade jag med budgetministern beskattningen av vissa förmåner. Den gången gällde det frikortet vid SAS som berättigade vissa personer till jorden-runt-resor utan att denna förmån beskattades.

Bakgrunden till dagens fråga är att en delegation kommunalmän som besökte en konferens i Manila företagit något av en jorden-runt-resa med besök i New York, San Francisco, Hawaii och Bangkok. Av de 17 dagarna åtgick endast 5 för konferensen. Nu uppstår frågan om inte vad som tillkom

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om beskattning
av vissa tjänste-
resor*

utanför konferensen bör betraktas som en förmån, jämförbar med övriga skattepliktiga förmåner.

Motivet för vissa resor kan naturligtvis också ifrågasättas, men den diskussionen får föras i annat forum. Jag skall inte heller här fördjupa mig i den diskussion som förts om vad kommunalmännen roat sig med; den är inte intressant i detta sammanhang. Viktigare är om extraturerna kan anses vara skattepliktiga förmåner.

Jag tackar för svaret men tycker att budget- och ekonomiministern smiter ifrån själva frågeställningen i dag genom att hänvisa till taxeringsmyndigheterna och låtsas som om bestämmelserna vore helt klara. I förra årets debatt var vi väl ändå tämligen ense om att det fanns brister på det här området. Då förklarade budget- och ekonomiministern att han ansåg det angeläget att skattereglerna i detta avseende snarast sågs över. Det skulle ske i en särskild kommitté, som skulle behandla traktaments- och resefrågor.

Jag hävdade vid det tillfället att frågor av det slag som hade blivit aktuella i samband med SAS-korten borde behandlas brådskande. Tyvärr har Ingemar Mundebo i dag, ett år senare, ingenting att säga om vad som händer med dessa frågor. Han åberopar inte ens den utredning som han hänvisade till i fjol, och min fråga måste nu bli: Vad kommer att hända när det gäller översynen av de här bestämmelserna?

Det finns anledning att erinra om att uppgifterna om kommunalmännens utflykter kom samtidigt som miljoner löntagare satt vid skrivbordet med sina självdeklarationsblanketter och konstaterade att även mycket små förmåner skall tas upp för beskattning. Det är inte så underligt om många ställde frågan: Råder det likhet inför lagen när det gäller beskattning av olika förmåner? Det är en viktig frågeställning.

Jag vill alltså veta vad som har skett eller kommer att ske i fråga om översyn av bestämmelserna.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det pågår sedan en tid en översyn av reglerna för traktamentsersättning. Den utredningen är alltså nu i fullt arbete.

Låt mig tillägga att bilden när det gällde det tidigare debatterade området var mera oklar. På det nu aktuella området är lagstiftningen mera klar och entydig, men självfallet kan det, som i många skattefrågor, bli delade meningar i ett konkret fall.

Jag skall inte yttra mig om det exempel som ligger bakom Nils Berndtsons fråga – ja, har inte rätt att göra några lagtolkningar i konkreta fall, utan det är taxeringsmyndigheterna och i förekommande fall skattedomstolarna som har att pröva dessa ärenden. Jag har redogjort för de gällande reglerna, och dem uppfattar jag som tämligen entydiga. Min principiella uppfattning har jag angivit i svaret, och låt mig betona den än en gång: Självfallet får inte skattefrihet för traktamente och reseersättning i allmän tjänst begagnas för att bereda mottagare särskilda favörer.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det är möjligt att frågan om frikorten vid SAS var av ännu oklarare och risigare art, därför att då diskuterades ju huruvida det var inkomst av tjänst eller om det räknades som reseförmån – många lutade väl närmast åt att det liknade mutor.

Men jag tror att den debatt som vi förde i fjol om SAS-korten ändå var mera principiell. Herr Mundebo sade den gången att bestämmelserna inte var helt klara när det gällde denna typ av förmåner och att man därför skulle se över bestämmelserna. Det behovet kvarstår.

Jag tycker nog att även den nu aktuella typen av resor är av det slaget att man borde ha klarare bestämmelser för hur taxeringsmyndigheterna skall behandla dem. Här handlar det ändå om förmåner som vanliga inkomsttagare knappast kan drömma om att komma i åtnjutande av, och när dessa samtidigt är skyldiga att deklarerat varje liten förmån måste det uppstå funderingar om huruvida det verkligen råder likhet inför lagen.

Det hade varit angeläget, anser jag, att herr Mundebo hade givit ett klarare svar på hur han ser på förmåner av det här slaget. Det är viktigt med tanke på hur andra människor får skatta för olika förmåner.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Då vill jag nog be Nils Berndtson att än en gång i lugn och ro läsa igenom svaret, för där framgår alldeles klart och entydigt i sista stycket min principiella uppfattning.

Sedan är det alltså taxeringsmyndigheter och skattedomstolar som har att avgöra de konkreta fallen, och lagstiftningen ger vägledning för deras hantering av ärendena.

Och än en gång: Den översyn av traktamentsbeskattningen som vi tidigare resonerat om är nu i full gång.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Svaret är ju framför allt en redogörelse för vilka bestämmelser som gäller och för skillnaden mellan offentlig tjänst och enskild tjänst. Visserligen säger budgetministern att självfallet får inte skattefriheten begagnas för att bereda mottagaren särskilda favörer, men sedan skickar han över frågan till taxeringsmyndigheterna att bedöma, och jag anser att det är inte så självklara ting.

Jag kan berätta för budgetministern att jag nyligen fick beskrivet ett fall där en person med utbildningsbidrag förvägrades avdrag för sina resekostnader mellan bostaden och skolan därför att taxeringsmyndigheterna ifrågasatte om det var kostnader för intäkternas förvärvande. Det är alltså inte alldeles självklart hur taxeringsmyndigheterna behandlar sådana saker. Och sitter man och pillar med sådana futtigheter, samtidigt som det är tveksamt om jorden-runt-resor skall beskattas eller inte, då är det väl inte att undra på att många människor ilsknar till.

Jag tror att det behövs en sanering av den här djungeln, och det hade varit önskvärt att budgetministern klart hade sagt att det kommer att ske.

Överläggningen var härmed slutad.

*Om skatteflykt
genom utnyttjande
av reglerna om
förlustavdrag*

§ 7 Om skatteflykt genom utnyttjande av reglerna om förlustavdrag

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Jörn Svenssons* (vpk) den 15 februari anmälda fråga, 1978/79:354, dels *Lennart Petterssons* (s) den 26 februari anmälda fråga, 1978/79:376, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig vad jag avser att göra för att förhindra den skatteflykt som uppstår genom missbruk av s. k. förlustavdrag. Lennart Pettersson har frågat mig vad jag avser att göra för att förhindra den skatteflykt som uppstår genom utnyttjande av förlustavdrag. Bakgrunden till frågorna är de uppgifter som framkommit i samband med uppköp av vissa aktieposter i Kockums AB i Malmö. Jag tänker besvara frågorna i ett sammanhang.

Om ett aktiebolag ett visst år går med förlust, har bolaget enligt nuvarande regler rätt att genom förlustavdrag räkna av förlusten mot vinster som framkommer under den följande 10-årsperioden. Syftet med bestämmelserna är att beskattningen, sett över en längre tidsperiod, inte skall träffa mer än bolagets nettoöverskott under perioden.

Lagstiftningen om förlustutjämning innehåller spärrar för att hindra att företag skall köpa upp aktier i ett förlustbolag enbart i syfte att utnyttja dess förlustavdrag. I fråga om fåmansbolag gäller sålunda att bolagets rätt till avdrag för tidigare förluster i princip går förlorad om mer än en obetydlig del av aktierna övergår till ny ägare.

Någon motsvarande spärr finns inte beträffande börsnoterade aktiebolag. Att en sådan spärr saknas sammanhänger med att risken för missbruk genom uppköp av aktier i börsnoterade förlustbolag har bedömts som relativt liten. Det är nämligen att märka att köparen i regel kan dra nytta av det köpta bolagets förlustavdrag bara om han lyckas förvärva huvuddelen av aktierna i bolaget. Vad gäller det konkreta fall som Jörn Svensson och Lennart Pettersson tagit upp kan framhållas att det åsyftade investmentföretaget enligt uppgift köpt endast omkring 6 % av det totala aktiekapitalet i Kockums AB.

Det har på senare tid riktats kritik mot att ett fåmansbolags rätt till förlustavdrag klipps av bara därför att en mindre del av aktierna i bolaget byter ägare. Man har bl. a. pekat på att dessa regler motverkar överlåtelser av aktier till anställda i bolaget. Jag avser att inom kort ta initiativ till att denna problematik ses över. I det sammanhanget är det enligt min mening lämpligt att man också överväger om det behövs särskilda regler för att hindra missbruk av möjligheterna till förlustutjämning i börsnoterade och andra större företag.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jörn Svensson har blivit förhindrad att ta emot svaret, och på hans vägnar ber jag att få tacka budget- och ekonomiministern.

Bakgrunden till de bägge frågorna är bekant genom pressen. Kockums

*Om skatteflykt
genom utnyttjande
av reglerna om
förlustavdrag*

dotterbolag överfördes till samhället i slutet av förra året. Efter uppgörelsen beskrevs moderbolaget Kockums AB som ett slags fattighus och ägarfamiljen som ruinerad.

Sedan visade det sig emellertid att det gjordes stora uppköp av aktier i Kockums AB och till priser som var väsentligt högre än de som beräknats när man diskuterade överlåtelsen till staten av dotterbolagen. Jag ber att få citera ur tidningen Dagens Nyheter:

”Nu visar det sig alltså att den som varit storköpare på börsen varit Beijerinvest, vars chef Anders Wall ledde Kockums förhandlingsdelegation när avtalet med staten arbetades fram. Anders Wall får förmodas veta vad han gör då han betalar ett högre pris för aktien än vad som motsvarar den synliga substansen i bolaget.

Förklaringen till att Kockums aktie kan vara mer värd än statens förhandlare trodde är inte så mycket skilda värderingar av fastigheten – fast några miljoner extra kan den representera – utan främst de möjligheter till framtida skattelättnader som Kockums utnyttjade förlustavdrag erbjuder.”

Det är alltså tydligt att här har skett transaktioner som av de inblandade beräknas kunna utnyttjas för stora skattevinster i framtiden. Moderbolaget Kockums AB var inte ett sådant fattighus som det skildrades i pressen, utan förhandlingarna med staten gav till resultat att förlusterna på verksamheten överläts till skattebetalarna, otryggheten i anställningen till de anställda, men förlustavdragen behölls av moderbolaget, och dem såg också en av förhandlingarna på bolagets sida till att få del av.

Jag tycker detta är rätt osmakliga finansoperationer. Det är angeläget att genom en förändrad lagstiftning se till att förhindra sådana missbruk av möjligheterna till förlustutjämning i börsnoterade och andra större företag.

Ekonomiministern har nu sagt att han vill ta upp också den frågan till övervägande. Jag skulle vilja hemställa att det blir en snabbutredning. Risken finns att vi annars får uppleva nya sådana affärer, där storfinansens representanter berikar sig på skattebetalarnas och allmänhetens bekostnad.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Tyvärr måste jag samtidigt konstatera att statsrådets svar innebär att de värsta farhågorna kring industriministerns dåliga avtal med Kockums har besannats. I motsats till C.-H. Hermansson har jag inga illusioner om Anders Walls skattemoral. Vad som verkligen förvånar mig är att folkpartiregeringen och dess industriminister går in i ett sådant avtal. Det borde verkligen inte ha skett. I en tid då skattebördan faller tungt på löntagarna och normalinkomsttagaren ter det sig speciellt stötande att stora kapitalägare ägnar sig åt avancerade skatteflykts-transaktioner för att göra skattevinster som kan komma att uppgå till mera än 100 milj. kr.

Ännu mera stötande är det, som jag sade, om en industriminister genom

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om skatteflykt
genom utnyttjande
av reglerna om
förlustavdrag*

klara underlåtenhetssynder i samband med statliga affärsuppgörelser blir den direkta orsaken till den jättelika skatteflykten. Jag tänker alltså på den uppgörelse som statsrådet Huss på statens vägnar har träffat med Kockums AB. De 20 miljoner som staten betalar till Kockums AB i reda pengar är enligt min mening mer än nog som pris för att staten skall ta över de stora skulder och problem Kockums ådragit sig.

Vi kan i dagens Svenska Dagbladet konstatera att man räknar med att staten får sätta till ytterligare 2,6 miljarder för att klara upp situationen. Det kan därför inte vara rimligt att smarta spekulanter också skall ges möjligheter att tillskansa sig förlustavdragsmöjligheter som uppskattas till ca 350 milj. kr. Det innebär uteblivna skatter och motsvarande personliga förtjänster på nära 175 milj. kr. om de uppgifter som framkommit i olika börskommentatorers spalter är korrekta. Att denna jättelika skatteflykt trots allt skulle vara möjlig och t. o. m. på väg att äga rum tycks samtliga initierade börskommentatorer som kommenterat affären vara ense om.

· Detta får enligt min uppfattning inte ske.

Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen att om inte den tidigare borgerliga regeringen och nu folkpartiregeringen under åren hade bromsat det socialdemokratiska förslaget om en generalklausul mot skatteflykt, så hade vi kunnat klara det här problemet. Nu säger statsrådet att han skall tillsätta en utredning. Men nu är det så dags! Det var när man jobbade med avtalet som man borde ha tänkt på de här uppenbara fiffelmöjligheterna.

Låt mig avslutningsvis få ställa två frågor till statsrådet:

1. Hur ser statsrådet i sin egenskap av finansminister på en industriminister som träffat ett avtal som ger dessa möjligheter till jättelika vinster för skatteflyktsspekulanter? Vilka personliga slutsatser tycker ni att industriministern bör dra av att han godkänt detta eländiga avtal, som innebär ett så uppenbart slöseri med skattebetalarnas pengar?

2. Är statsrådet beredd att ta initiativ till sådana förändringar av statens preliminära avtal med Kockums och dess dominerande aktieägare att möjligheterna att utnyttja förlustavdragen elimineras?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag tror att det är klokt att inte, enbart på grundval av pressuppgifter, spekulationer och olika kommentarer, dra alltför bestämda slutsatser om förlustavdragets omfattning. Inte heller bör man på denna grundval dra den bestämda slutsatsen att det är fråga om skatteflykt och i så fall om vilken omfattning denna har. Såvitt kan bedömas är uppköpen av en sådan omfattning att rätt till förlustavdrag inte föreligger. Men låt oss vara försiktiga med bedömningar och slutsatser innan vi har tillgång till ett slutgiltigt material. När det materialet föreligger är det enligt svensk lag taxeringsmyndigheter och skattedomstolar som skall hantera lagstiftningen på det sätt som riksdagen har beslutat.

· Herr talman! Det har inte varit min uppgift att i det här frågesvaret bedöma avtalet och affären i allmänhet. Lennart Pettersson får resonera med industriministern om avtalet som sådant. Vi kommer inom budgetdeparte-

*Om skatteflykt
genom utnyttjande
av reglerna om
förlustavdrag*

mentet att göra en översyn av lagreglerna på området. Den översynen skall påbörjas inom kort.

Till slut vill jag säga att en skatteflyktslag inte hade varit tillämplig i det här sammanhanget.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är inte vanligt att frågeställare polemiserar mot varandra, men eftersom herr Lennart Pettersson misstolkade mig – medvetet, såvitt jag förstår – vill jag säga till honom att jag verkligen inte har några illusioner om Anders Walls skattemoral. Något sådant kom inte heller till uttryck i mitt inlägg, utan detta var ett rent löst påstående från herr Lennart Petterssons sida. Jag förmodar att han har samma uppfattning som jag, nämligen att Anders Wall gjort den här operationen för att kunna använda sig av innehavet av aktier i Kockums AB för vad jag vill beteckna som skatteflykt. Den typen av skatteflykt är vanlig inom storfinansen, och jag tror inte att herr Anders Wall är något undantag i det fallet. Allt tyder på att det varit fråga om ett medvetet spel även under den tid då förhandlingarna med staten pågick. Personen i fråga var en av dem som deltog i dessa förhandlingar, vilket jag tycker förvärrar denna sak.

Det hör till frågan att detta uppköp av aktier i Kockums AB såvitt jag förstår är ett led i utvidgandet av den stora Wallkoncernen, som under det senaste årtiondet köpt upp en rad företag och utvecklats till en av de stora kometererna på den svenska finansmarknaden. Nu vill man förankra sig i Skåne genom uppköp av en rad stora företag, och vad som hänt med Kockums AB är ett led i detta.

Allt detta hade kunnat undvikas, herr talman, om riksdagen hade följt vpk:s förslag om att förstatliga Kockums AB tillsammans med övriga storvarv. Då hade vi sluppit ifrån den här affären, och då hade vi förhindrat både Anders Wall och andra att göra den här typen av operationer, som måste betecknas som försök till skatteflykt.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Statsrådet tycker måhända att jag var litet upprörd i mitt inledande inlägg. Men det är ju en jättelik skatteflyktsaffär på gång av en omfattning som vi knappast sett någon motsvarighet till i det här landet. Och då är det rimligt att finansministern med all kraft tar itu med frågan.

Nu säger statsrådet Mundebo i sin replik att vi inte skall dra förhastade slutsatser. Men samtidigt erkänner han i sitt inledande svar att det avtal som är träffat innebär stora problem på det här området. Han säger sedan i sin replik att man såvitt han kan bedöma inte har rätt till förlustavdrag här. Men varför tillsätter ni då samtidigt en utredning, herr statsråd? Dessutom kan man ju konstatera att varje börskommentator som kommenterat detta anser att avtalet ger möjligheter till förlustavdrag.

Det är alltså ingen idé att försöka krypa undan, utan nu gäller det: Vad kan folkpartiregeringen göra för att klara denna utomordentligt besvärliga situation när det gäller avtalsuppgörelsen? Där har statsrådet inte svarat på

*Om skatteflykt
genom utnyttjande
av reglerna om
förlustavdrag*

min fråga, om han är beredd att ta tag på nytt i det preliminära avtalet för att få en ändring till stånd. Om inte, är det flera hundra skattebetalarmiljoner som går upp i rök, och det kan inte på något sätt vara tillfredsställande, inte ens ur finansministerns synvinkel.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag svarar på de frågor som Jörn Svensson och Lennart Pettersson har ställt. Jag ger mig alltså – i överensstämmelse med den riksdagsordning vi arbetar efter – inte in på några allmänna funderingar om Kockumsavtalet. Jag har synpunkter på det avtalet. Men frågestundens uppgift är inte att sådana allmänna resonemang skall föras. Och det är Lennart Pettersson efter åtskilliga riksdagsår mycket väl medveten om.

Vi kommer, som framgår av frågesvaret, att se om det behövs särskilda regler för att förhindra missbruk av möjligheterna till förlustutjämning. Det blir självfallet en allmän översyn av skattereglerna på det området. I enskilda fall tillkommer det sedan taxeringsnämnder och skattedomstolar att pröva om skatteflykt föreligger. Det tillkommer inte mig att göra det.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Jag har inte begärt att herr Mundebo skall göra en allmän bedömning av Kockumsavtalet. Jag har begärt att han skall göra en bedömning av avtalet från skatteflyktssynpunkt. Och där är han ju, som budget- och ekonomiminister, helt uppenbart det rätta statsrådet att lämna ett klart, entydigt och enkelt besked till riksdagen. Ur den synvinkeln vill jag ha statsrådets bedömning av det avtal som industriministern har slutit med Kockums.

Låt mig en gång till upprepa den fråga som jag ställde redan i mitt första anförande och som jag ännu inte har fått något svar på: Är statsrådet beredd att ta initiativ till sådana ändringar i statens primära avtal med Kockums och dess dominerande aktieägare att möjligheterna att utnyttja förlustavdrag elimineras? Detta måste rimligen också ligga inom en budgetministers område, då han kan se hur detta avtal tekniskt har utformats så, att det ger dessa väldiga kryphål på skatteflyktsområdet. Ett klart besked på den punkten, herr statsråd, är utomordentligt angeläget.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag har givit ett klart besked på den punkt där det tillkommer mig att ge besked. Det beskedet framgår av frågesvaret.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att statsrådet Mundebo i sitt svar här i riksdagen säger sig inte vara beredd att ställa upp och ta initiativ till sådana ändringar i detta avtal att vi kan få en rättelse till stånd. Detta tycker jag är utomordentligt oroande, inte minst från skattebetalarnas synpunkt. Det är också synnerligen oroande med tanke på alla de hederliga skattebetalare som

vi trots allt har i detta land och som med mycket blandade känslor måste ta del av uppgifterna om den gigantiska skatteflyktstransaktion som nu pågår.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Lennart Pettersson bör inte konstatera för mycket. Det finns ingen saklig grund för det konstaterande som han gjorde i den senaste repliken. Jag har sagt att vi skall göra en översyn av skattereglerna. Den översynen skall påbörjas inom kort – det framgår klart av svaret. I de konkreta fallen är det skattemyndigheterna som har att tillämpa lagstiftningen.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag måste konstatera att statsrådet Mundebo inte har för avsikt att ta ytterligare initiativ till att ändra det avtal som industriminister Huss har slutit med Kockums och dess dominerande aktieägare och som är så dåligt för landets skattebetalare. Det är mycket beklagligt.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Än en gång: Lennart Pettersson bör inte konstatera för mycket!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om beskattning av räntefria lån till anställda

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Tommy Franzéns* (vpk) den 16 februari anmälda fråga, 1978/79:359, och anförde:

Herr talman! Tommy Franzén har frågat mig om jag – som frågan lyder – ämnar vidta erforderliga åtgärder för att stoppa den form av skattefusk som går ut på att företag ger sina anställda räntefria lån.

Lagstiftning mot räntefria lån finns på ett område. Jag avser här de särskilda bestämmelserna för fåmansföretag och deras delägare i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen. I dessa fall gäller bl. a. att lån från fåmansföretag till företagsledare eller närstående utan ränta eller till lägre ränta än normalt kan föranleda beskattning hos delägaren.

I fråga om lån från arbetsgivare till anställda i allmänhet saknas särskilda lagregler. Riksskatteverkets rättsnämnd har dock i ett förhandsbesked förklarat att förmån av fri ränta för en anställd inte skall inkomstbeskattas. Regeringsrätten gjorde ingen ändring i förhandsbeskedet.

Det finns enligt min mening skäl att överväga om bestämmelser bör införas som skattemässigt reglerar den typ av lån som Tommy Franzén berör. En utredning i detta hänseende kommer att ske inom den närmaste tiden. När detta arbete är färdigt finns underlag för ett ställningstagande i den väckta frågan.

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om beskattning
av räntefria lån
till anställda*

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om beskattning
av räntefria lån
till anställda*

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Anledningen till min fråga är att de högsta instanserna beträffande skatterätt har sanktionerat ytterligare ett sätt att smita undan skatt.

Metoderna för skatteflykt är alltid anpassade för dem med höga inkomster, den grupp av människor i samhället som redan är privilegierade och ofta också parasiterar på arbetare och lägre tjänstemän, på människor som inte har möjligheter att undandra sig sin skattskyldighet.

Det fall som väckt uppmärksamhet är det som redovisats i Aftonbladet den 14 februari i år. Metoden att ge vissa anställda räntefritt lån i stället för löneökning används endast för att komma ifrån den teoretiskt höga marginalskatten. För de privilegierade grupperna – höginkomsttagarna m. fl. – är i verkligheten marginalskatten inte så hög, beroende på avdragsystemets konstruktion och andra s. k. lagliga skatteflyktsmetoder. Det exempel Aftonbladet återgivit är hämtat från verkligheten. Det gäller ett företag som gick till de berörda skatteinstanserna och i förväg också fick, som budgetministern sade, ett klartecken på att de hade rätt att låna ut pengar till anställda utan ränta och att låntagarna i fråga inte heller behövde betala skatt för denna förmån.

De som får dessa lån kan sedan använda pengarna till att köpa statsobligationer och därigenom få en avsevärt lägre skatt än vad som hade varit fallet, om motsvarande belopp skulle ha utgått i form av löneökning. Ett stort köp av statsobligationer, som det här exemplet avsåg, garanterar i stort sett också vinst på obligationerna och därigenom löneökning.

Även denna form av skatteflykt är möjlig med det avdragsystem som vi dras med. Därför är det angeläget att ändringar kommer till stånd som kraftigt begränsar också dessa orättvisor. Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen här i kammaren lagt fram förslag om sådana skärpningar, men dessa har blivit nedröstade. En annan anmärkningsvärd sak är att landets högsta beslutande rättsliga instans på skatteområdet inte tar initiativ, så att dylika transaktioner kan stoppas. Naturligtvis är det i och för sig glädjande att budgetministern tar initiativ i varje fall till att stoppa denna form av skatteflykt, men jag måste konstatera att den lag om skatteflykt som är aviserad att framläggas något senare i år tydligen inte tar upp dessa problem och att den sannolikt också kommer att släppa igenom många andra sorter av skatteflykt.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Lagen om skatteflykt tar självfallet inte upp dessa frågor, eftersom man enligt gällande lag inte kan betrakta detta som skatteflykt. Men det finns en del problem på detta område, och det är detta som motiverar den översyn som jag omnämner i frågesvaret. Dock skulle jag vilja tillägga att vi icke skall generalisera så hårt som Tommy Franzén gör och betrakta detta som ett sätt att smita undan skatt. Det kanske t. o. m. finns en och annan av kammarens ledamöter som i något skede av sitt liv fått ett lån av sin arbetsgivare för att t. ex. skaffa en insatslägenhet eller en annan bostad, och

det är ett förfarande som enligt våra skattelagar inte kan betraktas som skatteflykt eller skattefusk. Det är detta som regeringsrätten har fastlagt i sin bedömning av ett konkret ärende.

Men det finns andra exempel, i fråga om vilka jag från mera allmänna utgångspunkter är kritisk, och det är därför som vi nu snart skall göra den översyn av reglerna som framgår av frågesvaret.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det är tydligen bara budgetministern som har uppfattat mitt inlägg så att det skulle vara fråga om generalisering. Jag tog ett konkret exempel. Om tiden medgav skulle jag kunna räkna upp en mångfald exempel på sådant förfarande som inte är annat än försök att smita från skatt. I stället för att betala ut högre löner, vilket kan innebära rätt stora marginalskatter, försöker man via sådana här metoder att få löneförmåner. Naturligtvis är det här inte i huvudsak avsett för arbetare och tjänstemän över lag, utan sådana här metoder kommer givetvis att användas i speciella sammanhang för framför allt höginkomsttagare – höga tjänstemän osv.

Jag kan konstatera att efter Aftonbladets artikel har många hört av sig beträffande just den här metoden. En mängd företag har hört av sig och frågat: Hur skall vi bära oss åt för att "greja" det här? Det verkar vara ett vettigt sätt att komma undan skatt.

Det enda initiativ i motsatt riktning som har tagits i den här frågan är just att jag har tagit upp det hela från den utgångspunkten att det är fråga om skatteflykt.

Sedan vill jag ställa ytterligare en fråga i detta sammanhang. Budgetministern pratar om räntefria lån. Om man nu åsätter lånet en illusorisk ränta av låt oss säga en halv procent eller liknande – skulle det vara ett sätt att komma undan? Jag menar att det i alla de här fallen – både detta exempel och andra som jag skulle kunna räkna upp – rör sig om försök till skatteflykt. Det borde naturligtvis också hamna under en lag om skatteflykt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om beskattningen av vissa resebidrag

Budget- och ekonomiministern **INGEMAR MUNDEBO** erhöll ordet för att besvara *Martin Segerstedts* (s) den 16 februari anmälda fråga, 1978/79:360, och anförde:

Herr talman! Martin Segerstedt har frågat mig om jag avser att ge riksskatteverket sådana anvisningar att vissa resebidrag som har beviljats av arbetsmarknadsverket undantas från beskattning.

Den fråga som Martin Segerstedt tar upp gäller rätt till avdrag för sådana ökade levnadskostnader som uppkommer i samband med hemresor. Den som arbetar på annan ort än bosättningsorten kan ha rätt till sådant avdrag. Hur många resor som får dras av beror bl. a. på avståndet mellan orterna. Är

Torsdagen den
1 mars 1979

*Om beskattningen
av vissa resebidrag*

avståndet mycket stort – minst 50 och i vissa fall 100 mil – medges avdrag för en hemresa per månad. Vid kortare avstånd kan upp till 4 hemresor per månad medges. Om särskild ersättning utgår för att täcka resekostnader kan denna delvis bli beskattad, nämligen i den mån den överstiger vad som kan sägas belöpa på avdragsgilla hemresor. Den nuvarande ordningen i detta avseende bygger på regler i vår skattelagstiftning och på avgöranden av skattedomstolarna. Det är inte möjligt för mig att ge riksskatteverket sådana anvisningar att vissa bidrag inte skall beskattas.

Jag är medveten om att dagens regler inte alltid ger tillfredsställande resultat. Emellertid ser traktamentsbeskattningssakkunniga (B 1978:02) över dessa frågor. Utredningens arbete bör enligt min mening avvaktas innan man tar ställning till vilka ändringar av reglerna som bör göras.

MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! I fjol blev det stor uppmärksamhet kring frågan om beskattningen av de hemresor som AMS beviljade ungdomar under 20 år, som av arbetsmarknadsskäl tvingades ta jobb på annan ort. Den frågan löstes så att utöver resan får dessa ungdomar ett skattetäckningsbidrag, som avses täcka skatten på reseersättningarna.

Situationen för den i min fråga aktuella gruppen, gifta och sammanboende arbetstagare, är likartad. Även dessa har tvingats flytta av arbetsmarknadsskäl och beviljas då två hemresor per månad av AMS. Den som måste flytta längre än 100 mil, för dem som bor i de fyra nordligaste länen, eller 50 mil, för dem som bor i landet i övrigt, kan enligt riksskatteverkets anvisningar inte få avdrag för mer än en hemresa per månad och kommer därför i många fall att drabbas av beskattning på reseersättning för en resa per månad. För den som t. ex. flyttar från Norrbotten till Mellansverige och beviljas hemresor per flyg kan det bli fråga om avsevärda summor. Detta kommer också för de flesta olämpligt, mitt i en på många sätt svår situation i samband med familjens flyttning.

Som läget nu är i landet har dessa resor ökat i omfattning, och av allt att döma är avsikten att rörligheten ytterligare skall stimuleras. För den som tvingas flytta av arbetsmarknadsskäl bör det vara ett rimligt krav, att det skapas bestämmelser som inte urholkar de bidrag som utgår. Att informera om vad som gäller på detta område är en svår uppgift för arbetsförmedlingarna, vilken kräver uppmärksamhet och i många fall orsakar ytterligare belastning i en pressad arbetssituation.

I det svar som jag fått här i dag konstaterar statsrådet, att reglerna inte är tillfredsställande. Skulle då inte regeringen kunna pröva en konstruktion för den här gruppen likartad den som gäller för ungdomarna, dvs. ett skattetäckningsbidrag?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Den lösning som var aktuell förra året var ju en mycket speciell konstruktion. För att få till stånd bättre regler på det här området tillsatte vi en utredning, som nu är i fullt arbete. Jag vill på den ställda frågan

svara, att jag tror att det är bättre att avvakta resultatet av det arbete som således redan pågår.

MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! Jag känner till att detta arbete pågår. Det ingår i en stor utredning där övriga traktaments- och reseersättningar behandlas. Men denna utredning förefaller ta mycket lång tid. Skulle man inte ändå när man nu beslutat om införande av skatteutjämningsbidrag till ungdomarna också kunna tillämpa en sådan lösning för den här aktuella gruppen, som är tämligen hårt drabbad?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:105 till lagutskottet

§ 11 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1978/79:151 och 152

§ 12 Uppdrag till 1978 års försvarskommitté

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1978/79:14 med anledning av motionsyrkanden om uppdrag till 1978 års försvarskommitté och om kommitténs sammansättning.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:595 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandet I att riksdagen hos regeringen hemställde att den sittande försvarskommittén fick tilläggsdirektiv om svensk nedrustning och omrustning,

1978/79:694 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt nu var i fråga (yrkandet 3),

1978/79:868 av Maj Britt Theorin (s) och Lena Öhrsvik (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att försvarskommittén skulle göra avvägningar mellan olika säkerhetspolitiska instrument, avvägningar inom totalförsvaret och inom det militära försvaret samt redovisa effekterna av en resursöverföring inom och mellan dessa tre nivåer,

2. att försvarskommittén skulle redovisa olika tänkbara uppgifter för svenskt försvar och kostnader för skilda försvarsalternativ,

3. att försvarskommittén därvid skulle redovisa konsekvenserna av olika grader av minskning av den svenska militärbudgeten samt

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

1978/79:2110 av Maj Britt Theorin m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna behovet av att en grupp sakkunniga utanför försvarsetablissemangen ingick i försvarskommitténs fortsatta arbete med i motionen skisserade arbetsuppgifter.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:595, yrkandet 1, och 1978/79:694, yrkandet 3, om vissa principbeslut till ledning för 1978 års försvarskommitté,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:868 om försvarskommitténs arbete,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2110 om försvarskommitténs sammansättning m. m.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag tvingas börja med att be kammarens ledamöter om ursäkt för min rösts tillstånd. Det är inte ett resultat av någon militär ordergivning – sådan ligger liksom inte för mig – utan snarare av någon rysk eller asiatisk snuva, lika illa vilket det än är.

Försvarsutskottet åberopar i sitt betänkande nr 14 en mycket intressant bok, som har titeln *Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik*. Utskottet gör detta i samband med att den besvarar ett par socialdemokratiska motioner. Jag vill, liksom så många andra gjort, bekräfta, att detta är något av det intressantaste som har inträffat i svensk försvarsdebatt på många år. Jag hoppas nu bara att debatten inte kommer att föras tillbaka till den form av ställningskrig från låsta positioner i olika skyttegravar som vi har bevittnat under många års försvarsdebatt. Ibland undrar man faktiskt om inte de vanliga försvarsdebattörerna här hemma, såväl militärer som politiker, systematiskt har tränats att tänka fel. Det må sedan gälla krigsrisker, hot mot Sverige eller hur vi kan försvara oss och vad vi kan försvara.

Det befriande med denna bok är att de flesta av författarna odoktrinärt diskuterar framtida svensk säkerhetspolitik mot bakgrund av världsutvecklingen och logisk analys av olika eventuellt tänkbara hot mot Sverige. Och då hamnar de – Alva Myrdal, Nordal Åkerman, Gunnar Heckscher, Johan Tunberger, Håkan Wiberg och Peter Wallensten, ja, t. o. m. Sven O. Andersson – från delvis skilda utgångslägen, på uppfattningen att den svenska försvarsmakten nu vandrar på vägen mot det uppgiftslösa försvaret.

Ja, Johan Thunberger, Svenska Dagbladets försvarsskribent, har t. o. m. rubricerat ett avsnitt i sin uppsats *Det uppgiftslösa försvaret*.

Vad författarna lyckats med är att riva bort några besvärande skygglappar som länge har förhindrat en vettig försvarsdebatt. Den första gäller krigsrisker i Europa. Riskerna för krig i Europa är små och i avtagande, säger Håkan Wiberg efter en grundlig genomgång. Detsamma anser Peter Wallensten: Krig är mycket osannolikt inom överblickbar framtid. Gunnar Heckscher menar att så länge maktbalans och stabilitet i huvudsak består, talar allting för

att det inte blir någon storkonflikt i Europa. Alva Myrdal bedömer risken för ett storkrig i Europa – det enda krigsfall vi behöver räkna med som en militär fara för Sverige – vara mindre sannolik. Den bräckliga grundval som svensk försvarsplanering utgår ifrån – ett begränsat krig mellan supermakterna i Europa, där en av dem väljer att med en mindre del av sina styrkor ockupera Sverige – smular Nordal Åkerman nu, liksom tidigare i sin doktorsavhandling, övertygande sönder.

Den andra gäller hotet mot Sverige. Författarna har haft svårt att finna krigsfallet Sverige. De flesta anser att Sverige inte utgör något primärt eller ens sekundärt mål och att ett isolerat stormaktsanfall på Sverige är osannolikt. Ingenstädes föreligger planer på att angripa oss, ingen önskan att erövra eller behärska vårt land, säger Alva Myrdal. Nordal Åkerman sammanfattar: "Det svenska försvaret är en godtycklighet. Det bygger på ett krigsfall som inte övertygande kan redovisas. Det ligger på en nivå som inte rationellt kan motiveras. Det saknar samband med en lång rad andra utvecklingslinjer i samhället. Förklaringen är att tradition snarare än eftertanke, reflexartade reaktioner snarare än kunskaper fått styra handlandet." De som bestämmer svensk försvarspolitik i dag är politiker, militärer och opinionsbildare i den övre medelåldern med erfarenheter som präglas av en helt annan tid än vår, säger Nordal Åkerman. Emotionellt står de ännu vid en brink någonstans i Sverige och väntar på tysken. Nordal Åkermans slutsats är: "Sverige har omsider skaffat sig ett försvar som skulle gjort landet till en stormakt i gårdagens krig."

Den tredje gäller ifrågasättandet av storinvasionen, där f. ö. t. o. m. landets största tidning, Dagens Nyheter, nu sällar sig till kritikerna. Alva Myrdal påpekar att diskussionen hittills koncentrerats på olika angrepp, men själv anser hon att de hot som kan utövas mot oss främst tar formen av utpressning. Hon påpekar helt riktigt att den hotelse som underbygger kraven inte bestäms av oss, men som det minst troliga anser hon storinvasionen vara. En fiende väljer inte storinvasionen – "en fullständigt föråldrad schematisk modell från första och andra världskriget" – som Alva Myrdal i tidigare inlägg har framhållit. Snarare ser hon – bl. a. med tanke på den vapentekniska utvecklingen och överlägsenheten – hot om en koncentrerad insats av obemannade misiler.

Jag tänker inte upplysa kammarens ledamöter om vilka slutsatser och vilka förslag till försvar som de olika författarna kommer fram till. Jag riktar i stället uppmaningen till kammarens ledamöter: Läs denna mycket intressanta bok! Den visar på ett fritänkande och den bekräftar också egentligen kravet i en av våra motioner, nämligen att tänkare utanför försvarsetablissemanget behövs. De tillför något nytt, fritt men logiskt tänkande.

Må sedan försvarskommitténs ledamöter ta intryck av vad som har framkommit i boken Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik!

Tyvärr är utskottet inte lika öppet som debattörerna i den här boken. Utskottet hänvisar något snörpet till att liknande förslag tidigare har avvisats av riksdagen.

Nåja, förslag blir i och för sig inte sämre av att upprepas. Det händer ju

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

faktiskt t. o. m. att de så småningom får en majoritet av riksdagen bakom sig. Men nog borde man kunna räkna med att utskottet läser hela motiveringen i motionerna, som i det här fallet inte är upprepanden. Och det är faktiskt inte heller yrkandena.

I motionen 868, som är skriven framför allt med erfarenheter från arbetet i försvarsutredningen, kräver vi motionärer att den sittande försvarskommittén skall få i uppdrag att göra vägningar mellan de olika säkerhetspolitiska instrumenten, vägningar inom totalförsvarets olika delar och vägningar inom det militära försvaret och därefter redovisa effekterna av resursöverföringar inom och mellan de tre nivåerna. Vi säger också att det måste vara en uppgift för försvarskommittén att redovisa olika tänkbara uppgifter för svenskt försvar och kostnaderna för skilda försvarsalternativ samt att då också kunna redovisa konsekvenserna av olika grader av minskning av den svenska militärbudgeten.

Jag kan med ganska god erfarenhet säga att det är nödvändigt att ställa de här kraven. Erfarenheten från förra försvarsutredningen visar nämligen – om man vill ha en meningsfull offentlig debatt kring försvars- och säkerhetspolitiken – att man inte bara skall ge människorna-politikerna möjlighet att ta ställning till framskrivningar av rådande försvarsutformning, utan att de också måste få möjlighet att väga mellan de olika instrumenten. Hittills har resultatet alltid varit framskrivningar av rådande försvarsutformning.

Vi finner naturligtvis att utskottet, på s. 2 i betänkandet, har varit litet positiv till motionen, men riktigt vad utskottet menar är ganska svårt att förstå. Där sägs nämligen: "Enligt utskottets mening medger direktiven" – till försvarskommittén – "att man överväger även okonventionella sätt att lösa totalförsvarets olika uppgifter". Innebär den här skrivningen att utskottet menar att försvarskommittén skall kunna lägga fram olika förslag till minskningar? Innebär det att försvarskommittén skall kunna ge ifrån sig olika förslag på olika uppgifter för försvaret till olika kostnader, dvs. olika modeller för det svenska försvaret på olika nivåer? Eller vad menas egentligen med det okonventionella sättet att lösa totalförsvarets uppgifter?

I motionen 2110 – den är helt nyskriven, även om ett av kraven är likvärdigt med tidigare – har vi försökt att visa på hur en öppnare försvarsdebatt kan stimuleras, och måste kunna stimuleras, på flera olika sätt. Motivet för den motionen har varit att ge den breda opinionen bland allmänheten *utanför* parlamentet som önskar en nedrustning en fair chans att få material i sin hand. Som det nu är satsas samhällets opinionsresurser synnerligen ensidigt. Jag vill bara ta några exempel, så att kammarens ledamöter skall få klart för sig vad jag menar när jag säger att vi satsar ensidigt på olika delar med de opinionsresurser som vi anslår.

Svenska freds- och skiljedomsföreningen – världens äldsta fredsförening – firade för fem sex år sedan sitt 90-årsjubileum. Då utkom en jubileumsskrift, skriven av dess dåvarande ordförande Per Anders Fogelström. I den redogjorde han för hur samhället har satsat på opinionsarbetet för freden. Svenska freds- och skiljedomsföreningen har under 90 år av sin verksamhet

fått lika mycket samhällsstöd som lottarörelsen – som ju bara är *en* del av de frivilliga försvarsorganisationerna – har fått på 14 dagar! Satsar man så ensidigt åt det ena hållet, ger man alltså stöd åt den opinion som man tycker skall ha samhällets stöd. Vi menar självfallet att också fredssidan, nedrustningsarbetet, måste ha ett ordentligt stöd från samhället.

Ett annat exempel, som jag gärna vill peka på och som vi har tagit upp i motionen 2110, är satsningen på militär kontra icke-militär forskning. I dag satsar samhället uppemot 1 miljard kronor på försvarsforskning. På FOA, som alltså är Nordeuropas allra största forskningsanstalt, har vi ca 1 500 människor anställda. Vi anslår för fredsforskning i år ca 7 milj. kr. till SIPRI, som är ett internationellt fredsforskningsinstitut. För den universitetsstödda fredsforskningen – som vi över huvud taget inte styr några resurser till utan som det är upp till universiteten att stödja – har man sammanlagt haft 600 000 kr., dvs. det har räckt till tre fredsforskartjänster.

Vad vi har velat peka på i motionen 2110 är att man måste använda flera olika former för att stimulera till en aktivare försvars- och säkerhetspolitisk debatt. De formerna kan vara:

1. att ge stöd åt folkrörelser för upplysningsarbete;
2. att förstärka den icke-militära forskningen, fredsforskningen;
3. att en granskning kan ske via oberoende organ – vi har pekat på ett svenskt SIPRI, och den frågan är överförd till en alldeles särskild motion som troligen återkommer från utbildningsutskottet senare;
4. att vetenskapligt fristående expertis skall finnas tillgänglig för riksdagen och allmänheten, som kan gå in och granska uppgifterna från militäretablissemanget;

5. att sakkunniga granskare skall finnas i olika utredningar.

Detta är en sammanhållen bild av hur man kan försöka förstärka den opinion i samhället som vi med rätta måste ge samhällets stöd i dess arbete för nedrustning och för att få en stor majoritet bakom ett konstruktivt nedrustningsarbete.

Ett av kraven i motionen går ut på att en grupp sakkunniga utanför försvarsetablissemanget skall ingå i försvarskommitténs fortsatta arbete med i motionen skisserade arbetsuppgifter. Det är det som utskottet nu ganska kortfattat yrkat avslag på. Vi menar att även det här förslaget är ett av de viktiga instrumenten, och det har på sitt sätt redan bekräftats genom att den sittande försvarskommittén har gett uppdrag till elva olika författare att formulera sin syn på den svenska säkerhetspolitiken. Det är som sagt en oerhört stimulerande och intressant läsning. Boken bekräftar helt enkelt vad motionen kräver, nämligen att det behövs nytänkande, att det behövs människor utanför de fastlåsta positionerna som kan göra en kritisk granskning och ge förslag till annorlunda utformning av försvaret och som framför allt kan redovisa sina kritiska synpunkter för allmänheten, så att den har möjlighet att bilda sig en uppfattning utifrån en förutsättningslös diskussion om hur svensk säkerhetspolitik skall utformas i framtiden.

Att återkomma med förslag som man tror på tycker jag är ganska klokt. Förståndet segrar ju faktiskt så småningom, även om det ibland kostar många

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

hundra-tals miljoner innan vi kommer fram till vettiga beslut. Det visar exempelvis erfarenheten av flygplansaffären. Detta ger mig anledning att på nytt yrka bifall till motionerna 868 och 2110.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det planerings- och utredningsarbete som f. n. pågår om det svenska försvarets framtida utseende präglas av en annan öppenhet än vad som varit fallet under tidigare perioder. De försvarsutredningar som genomfördes då, särskilt under 1950-talet, var undandragna insyn, och någon debatt bland allmänheten förekom inte. Det var en medveten politik som gick ut på att – som det hette – hålla försvarsfrågan ovanför partierna och att hindra obekvämlig kritik. Svenska folket fick betala notan utan att tillfrågas om vad man ville ha.

Det var under dessa år som militära och industriella intressen i skön förening drev fram den försvarsorganisation som vi har i dag och som nu alla inser inte längre är möjlig att upprätthålla. Det innebar att satsningen på Vigganprojektet kunde genomföras genom beslut i riksdagen utan att riksdagens ledamöter visste vad det innebar för den svenska ekonomin och vilka låsningar till en dyrbar försvarsapparat det betydde. Nu är vi tvungna att inleda avvecklingen av den. Det är inte gjort i en handvändning, och det kommer fortfarande att kosta en hel del pengar. Vi har således framför oss många dryga räkningar att betala, räkningar utställda av 1950- och 1960-talets försvarsutredningar. Ansvaret för den politiken måste delas lika mellan socialdemokrater och borgare.

Det är värt att komma ihåg detta. Det gäller särskilt den socialdemokratiska ledningen, som nu talar vitt och brett om att den borgerliga miljardrullningen till försvaret måste stoppas. Om de tankarna hade kommit litet tidigare skulle vi ha haft ett bättre utgångsläge för organisationen av försvaret inför 1980- och 1990-talet. Nu har vi emellertid det utgångsläge vi har, och det gäller att göra det bästa möjliga.

Jag noterade inledningsvis att öppenheten i försvarsdebatten är större i dagsläget än tidigare. Det är positivt och bör leda fram till bättre resultat, som tar större hänsyn till hela samhällets intressen och inte ensidigt gynnar militära och försvarsindustriella intressen. De uppsatser om svensk säkerhetspolitik som den sittande försvarskommittén beställt och som speglar olika uppfattningar är ett steg i rätt riktning och bör leda till en avsevärt bättre debatt än tidigare. Flera av dessa inlägg betonar vikten av att sätta in försvarspolitik i *hela* samhällsmönstret och inte, som hittills, se den som en huvudsakligen militär fråga. Det är också vpk:s uppfattning att mycket större hänsyn måste tas till hur vårt samhälle utvecklas, vilka effekter detta får för våra försvarsansträngningar när det gäller fördelning av resurser inom totalförsvaret.

Det som då i första hand kommer i blickpunkten är den katastrofala ökningen av samhällets sårbarhet som de senaste decenniernas utveckling medfört. Det är en sårbarhet som kommer till synes redan i djupaste fredstid – i vinter manifesterad av kommunikationssvårigheter och stora elavbrott.

Redan så vardagliga bekymmer borde ge oss en tankeställare. Vad händer i en avspärningssituation? Vad händer om vi råkar ut för det värsta, öppet krig?

De som talar om att den svenska försvarskraften minskar och att vår trovärdighet inför onvärlden blir mindre om militärutgifterna bantas borde litet mer allvarligt överväga hur det svenska samhället skall fungera i sådana situationer. Aldrig så många flygplan av det ena eller det andra slaget eller något hundratal stridsvagnar mer eller mindre spelar någon större roll, om samhället i övrigt inte fungerar. Det är där försvarsdebatten måste börja. Vi har inte råd eller tid att längre tala försvarspolitik som om ingenting hade förändrats under de senaste decennierna. Till detta måste läggas den internationella vapenutvecklingen och rustningen. Även om vi inte tänker oss det värsta, ett kärnvapenkrig, så är perspektivet ändå tillräckligt skrämmande.

Vi måste alltså tänka om i försvarsfrågan. Den dyrbara militärapparat vi har måste skäras ned och en översyn av hur samhället skall fungera i kris- och krigssituationer påbörjas. Det är den absolut viktigaste frågan för den sittande försvarskommittén, inte hur många flygplan och brigader som eventuellt kan tänkas få plats inom den uppdragna försvarsramen. Det är därför vpk kräver tilläggsdirektiv med den innebörden till kommittén.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 595, yrkandet 1.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Arbetarpartiet kommunisterna har i sin militärpolitiska motion, som ju inte i sin helhet skall behandlas vid det här tillfället, föreslagit en sänkning av militärkostnaderna med 50 %. Vi anser att vårt förslag är det mest realistiska och att man inom den sittande försvarsutredningen bör behandla förslaget om en sådan nedskärning, som skulle innebära att de svenska försvarskostnaderna nedbringades till en någorlunda rimlig nivå.

Vi ställer i vår motion paroller om en bred motståndsrörelse mot det militära slöseriet. I en tid då det årliga budgetunderskottet ligger i 40-miljardersklassen och då man i skilda sammanhang talar om återhållsamhet med statens utgifter kan det inte vara riktigt att bara gå på i ullstrumporna som man gjort hittills när det gäller utgifterna för den militära apparaten.

Vi kommunisterna vill inte avskaffa försvaret, men vi vill göra det billigare och vi vill anpassa det till vårt lands neutrala roll. Arbetarpartiet kommunisterna har i motionen 694 utformat sitt försvarsalternativ. Där framhåller vi att den främsta garanten för vårt lands säkerhet är att vi slår vakt om vår neutralitet och att vi för en aktiv fredspolitik.

Vi säger i vår motion att vi vill ha andra principer än de nu gällande för försvarets uppläggning. Vad menar vi med det? Vi menar att den nuvarande militärapparaten trots att den är orimligt dyr inte ger vårt land ett effektivt skydd. Det är en illusion att tro att vårt land skulle kunna bjuda en stormakt spetsen och krossa försök till invasion om vi möter fienden på samma villkor och med i princip samma struktur på militärapparaten som den anfallande

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

Torsdagen den
1 mars 1979

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

fienden har.

Däremot har vi i historien mycket näraliggande exempel på att även en stark fiende kan tillbakavisas genom ett försvar uppbyggt i enlighet med andra principer. Genom att man lyckas ingjuta totalmobiliseringens anda hos folket och genom att gerillakrigets lärdomar utvecklas är det möjligt att tvinga en mycket välutrustad angripare till reträtt. Vi skall vara på det klara med – och det är inte uttryck för någon defeatism utan för realism – att små staters försök att hänga med i den militära världskarusellen och att mäta sig med stormakterna när det gäller krigspotential är fåfänga; det är uttryck för en föråldrad doktrin.

Det kommer att bli flera tillfällen att i denna kammare diskutera den fortsatta militärpolitiken. Jag skall därför inte nu vidareutveckla våra tankegångar.

Vi vill att den sittande försvarsutredningen skall beakta de synpunkter som har framförts i vår motion, nr 694. Detta kan givetvis också tillgodoses om riksdagen uttalar sig för ett delyrkande i motionen 595 om att försvarskommittén skall få tilläggsdirektiv om svensk nedrustning och omrustning. För att bespara riksdagen ytterligare en omröstning kommer vi att stödja detta förslag.

Utskottet försöker komma ifrån saken genom att hänvisa till att den sittande försvarskommittén givetvis kommer att överväga olika handlingslinjer för utvecklingen av det svenska försvaret och även kan överväga okonventionella sätt att lösa försvarets uppgifter. Jag har tyvärr inga illusioner härom. Försvarsutredningen har hittills varit så insyltad med den militära kamarillan, så miljöskadad av den unkna doften av svensk militarism med anor från fornstora da'r att det knappast kan finnas plats för något nytänkande med den nuvarande sammansättningen av försvarsutredningen.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Jag har ingenting emot att Maj Britt Theorin gör reklam för boken med elva författares syn på svensk säkerhetspolitik. Men det vi skall diskutera här är, som talmannen sade, motionsyrkanden om uppdrag till 1978 års försvarskommitté och om kommitténs sammansättning.

Det är intressant att här åhöra tre talare som är kritiska mot svenskt försvar.

Bertil Måbrink från vpk var faktiskt mera positiv än Maj Britt Theorin till den nuvarande försvarskommitténs direktiv och sätt att arbeta. Bertil Måbrink försökte vara konstruktiv och framföra vpk:s synpunkter på svenskt försvar. Rolf Hagel höll ett mer traditionellt kommunistiskt anförande om sin syn på svenskt försvar. Det är ingen nyhet att apk och vpk vill ha andra principer för vårt försvars uppbyggnad.

I det betänkande, nr 14, som vi nu behandlar tar försvarsutskottet upp sex motionsyrkanden från fyra olika motioner. En motion är väckt av apk och en av vpk, medan två motioner har Maj Britt Theorin som första namn. Yrkandena går ut på att man vill påverka inriktningen av 1978 års

försvarskommittés sätt att arbeta. Dessa motionsyrkanden innebär i sak ett upprepande av yrkanden som riksdagen har behandlat och avslagit tidigare så sent som förra våren.

1978 års försvarskommitté har i vår arbetat under ett år och kommer, som vi hoppas, i maj att avlämna sitt första delbetänkande. Det skall gälla grundläggande frågor om säkerhetspolitiken. Eftersom dessa motionsyrkanden berör just denna grundläggande del av kommitténs arbete, har vi i utskottet brutit ut dessa frågeställningar och tagit upp dem i ett särskilt betänkande, som kan behandlas redan nu i kammaren.

De motioner som Maj Britt Theorin står bakom avser framför allt hur försvarskommittén skall arbeta. Där talas om avvägningar mellan olika alternativ och att fler än kommitténs nuvarande 13 ledamöter – 10 är ledamöter av denna riksdag, representerande de fyra stora partierna, och 6 av kommitténs ledamöter är partivänner till Maj Britt Theorin – skall delta i kommitténs arbete.

Försvarsutskottet har förklarat att det anser att försvarskommitténs direktiv, sammansättning och arbetssätt talar för att kommittén har fullgoda möjligheter att behandla olika vägar att nå det grundläggande målet: fortsatt fred med bibehållen frihet. En annan sak är att Maj Britt Theorin, Bertil Måbrink och Rolf Hagel tycks hysa farhågor för att även denna försvarskommitté kommer att skriva ett betänkande med ett annat innehåll än de önskar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till försvarsutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag tvingas konstatera att försvarsutskottets värderade ordförande tydligen läser på vilka som är motionärer lika dåligt som han läser på innehållet i motionerna. Vad som tas upp i motionerna borde, hoppas jag, samtliga ledamöter av försvarsutskottet ha läst och läst på.

Vad vi har tagit upp, framför allt i motionen 2110, är en helhetssyn på hur man skall kunna ge möjligheter åt en opinion, som önskar en annan inriktning, en nedrustning och ett konstruktivt fredsarbete samt en förstärkning av den delen av samhällsinsatserna, att på olika sätt nå fram till detta mål. Om inte detta betraktas såsom konstruktivt av Per Petersson, vet jag inte vad som egentligen skall vara konstruktivt.

Här i riksdagen har vi enskilda riksdagsledamöter möjligheter att framföra förslag inom den allmänna motionstiden. Jag hoppas att alla gör det med ambitionen att framföra konstruktiva förslag för det fortsatta arbetet. Vår möjlighet att söka påverka försvarets utformning är bl. a. att framlägga förslag om hur vi anser att den sittande försvarskommittén måste vidga begreppen och arbetsuppgifterna. Det skulle vara en fördel för den sittande försvarskommittén, svensk riksdag och svensk allmänhet, om nya tankar kunde föras in i det utredningsarbetet.

Torsdagen den
1 mars 1979

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

Jag sade tidigare och jag hävdar fortfarande att jag talar med erfarenhet av flera års arbete i en försvarsutredning. Jag vet hur hårt det arbetet är och hur svårt det är att komma ifrån låsta positioner, fast i skyttegravarna som man oftast är. Det är snarare fråga om att diskutera utifrån nu rådande försvarsutformning och nu rådande budget än att diskutera förutsättningslöst utifrån de hot som kan finnas – krigsrisker i Europa och hoten mot Sverige – och på vilka sätt vi kan värna oss emot dem.

Jag menar att den bok som själva försvarsutskottet har åberopat som ett svar på våra motioner – och som jag funnit anledning att bara till en liten del kommentera – alldeles uppenbart visar just hur nödvändigt det är att nytt tänkande kommer in. Det är inte vilka personer som helst som har fått i uppdrag av försvarskommittén att ge sin syn på säkerhetspolitiken. Det är etablerade försvarsdebattörer i olika tidningar på högerkanten. Det är förre högerledaren Gunnar Heckscher. Det är en av världens främsta säkerhetspolitiska bedömare, Alva Myrdal. Det är den ende som såvitt jag vet doktorerat på frågan om säkerhetspolitiken, Nordal Åkerman. Det är fredsforskarna Peter Wallensteen och Håkan Wiberg, m. fl.

Det är alltså sakkunniga människor, precis som vi har begärt i motionen, som utifrån en klok analys kan presentera ett förslag till en annorlunda inriktning av den svenska säkerhetspolitiken. Och de är ganska kritiska och ganska överens om att det svenska försvaret, som jag sade tidigare, är på väg att bli det uppgiftslösa försvaret. T. o. m. den moderate skribenten Tunberger säger detta. De visar på hur situationen i världen sedan andra världskriget har förändrats så totalt med vapenutvecklingen att vi måste dra slutsatser av det också här hemma i Sverige.

Författarna visar i en kritisk och klok ton hur vanvettigt det är att planera för ett kommande krig efter första och andra världskrigets modeller, vilket slöseri det i verkligheten innebär och vilka låsningar beslutsfattare – politiker, militärer och andra – har fått vid den rådande försvarsutformningen. Boken *Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik* är något av det bästa som har presenterats under många år i svensk försvarsdebatt, och jag hoppas verkligen att försvarskommittén kommer att tillgodogöra sig den kunskap som författarna har presenterat. I så fall, Per Petersson, kommer ganska många att vara överens om de slutsatser som majoriteten av författarna kommer fram till, nämligen att en omstrukturering av svenskt försvar är absolut nödvändig, en omstrukturering som leder till en anpassning till världssituationen som den är i dag.

Jag tycker alltså att det är positivt med den pågående debatten och med den här boken. Boken bevisar precis det som vi försökt i några år att tala om för kammaren: Det måste komma in nya tänkare, nya människor som kan ge stöd åt allmänheten i dess opinionsarbete för en annan försvarsutformning. Det är precis det som också finns i våra motioner.

Vi vidhåller alltså kravet: Det är viktigt att man får en annan struktur på försvarskommitténs arbete. Det är vår uppgift som enskilda ledamöter att lägga fram förslag som vi tror på, och det kommer vi att fortsätta att göra även om Per Petersson kallar våra förslag icke konstruktiva. Och som sagt: Det är

alltså inte apk, vpk och Maj Britt Theorin som står bakom motionerna. Det är faktiskt några fler, vilket man finner om man kostar på sig att läsa igenom vad som står där.

Vi har stora uppgifter framför oss när vi skall diskutera den framtida utformningen av svensk försvarspolitik. Jag vill än en gång upprepa: Låt oss inte på nytt föras tillbaka till den form av ställningskrig med låsta positioner som vi har fått bevittna under så många år i svensk försvarsdebatt. Äntligen har det öppnat sig en möjlighet till en vettig försvarsdebatt i det svenska samhället. Låt oss ta vara på den, och låt oss vara konstruktiva också här i Sveriges riksdag!

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Per Petersson säger att det var inga nyheter som jag serverade. I det avseendet kan jag väl säga att jag förväntar mig heller inga nyheter från herr Peterssons sida. Herr Peterssons ståndpunkt är naturligtvis att vi skall ha kvar en mindre kopia av ett stormaktsförsvar, medan jag har en annan uppfattning om försvarets uppbyggnad.

Det var inte min avsikt att vi i dag skulle ha en försvarsdebatt, för den kommer i ett annat sammanhang, men när herr Petersson säger att jag inte serverar någon nyhet, kan jag inte avstå från att säga att i det avseendet är vi alltså lika, herr Petersson och jag. Vi står fast vid våra gamla ståndpunkter. Det är bara det att innehållet skiljer sig så otroligt mycket mellan herr Peterssons ståndpunkt och min.

Sedan skulle jag nog vilja fråga, när herr Petersson påpekar att jag inte kommer med några nyheter: Menar herr Petersson därmed att jag inte skulle vara modern eller med min tid? Tänk då på att herr Petersson själv är ohjälpligt fången i en gammalmodig uppfattning. Herr Petersson sitter så fast i den gamla rysskräcken att han t. o. m. uppfattar ett företag som skall sälja sovjetiska bilar som en säkerhetsrisk för vårt land. Den som är så fast i en gammal inställning bör tala tyst om önskvärdheten av att någon annan förnyas sig.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Trots att jag begränsat mig till vpk-motionens yrkande innebär detta inte att jag ej skulle vara överens med exempelvis Maj Britt Theorin. Tvärtom vill jag instämma i vad hon framförde om det svenska försvaret. Jag tycker nog att hon var mycket konkret. Jag är alltså helt överens med henne och kommer att rösta för de två motionerna.

Per Petersson försökte säga att det är några enskilda socialdemokrater och så vpk som har dessa krav. Han skulle då syfta på att det gäller en liten minoritet i riksdagen.

Då vill jag säga att vi representerar en icke obetydlig opinion utanför detta hus, till skillnad från Per Petersson och övriga som fortfarande är fast i det gamla synsättet på försvaret. Den opinion vi representerar växer för varje dag. Vi vet att det har utvecklats sig en intensiv debatt när det gäller försvarsfrågan,

och jag känner mig mycket nöjd. Det är en sak att vi är en minoritet här, men jag tror inte vi är det utanför detta hus.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte tror att Rolf Hagel och jag någonsin kommer att ha samma försvarspolitiska syn. Bertil Måbrink tycks vara glad över att han har samma synsätt som Maj Britt Theorin och väl också Rolf Hagel när det gäller svensk försvarspolitik. Jag är inte övertygad om att alla i kammaren är lika glada över den samstämmigheten.

För Maj Britt Theorin vill jag påpeka att jag mycket väl vet att hon har två medmotionärer, Lena Öhrsvik och Oskar Lindkvist.

Försvarskommittén har naturligtvis till sitt förfogande utöver boken *Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik* oändligt mycket annat material. Vad vi har sagt i ett enigt försvarsutskott – där också ingår sju partivänner till Maj Britt Theorin – är att vi anser att försvarskommitténs direktiv, sammansättning och arbetssätt talar för att komittén har fullgoda möjligheter att behandla olika vägar för att nå det grundläggande målet: fortsatt fred med bibehållen frihet för Sveriges folk.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag tror jag kan instämma med Per Petersson återigen. Jag kommer i varje fall inte att närma mig Per Peterssons sätt att betrakta frågan hur detta land skall skydda sin säkerhet. Jag hyser inte heller några förhoppningar om att Per Petersson skall lyckas slita sig från sitt något föråldrade synsätt.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Får jag bara påminna Per Petersson om att jag har frågat vad utskottet egentligen menar när man talar om att direktiven också ger möjligheter att överväga "okonventionella sätt" att lösa totalförsvarets olika uppgifter. Såvitt jag förstår är dessa "okonventionella sätt" knappast gångbara hos moderaterna och kommer inte att föras fram av deras representanter i kommittén.

En av författarna i den här omtalade boken säger om det svenska försvaret – och jag vill gärna upprepa det:

"Det svenska försvaret är en godtycklighet. Det bygger på ett krigsfall som inte övertygande kan redovisas. Det ligger på en nivå som inte rationellt kan motiveras. Det saknar samband med en lång rad andra utvecklingslinjer i samhället.

Förklaringen är att tradition snarare än eftertanke, reflexartade reaktioner snarare än kunskaper fått styra handlandet."

Och så säger han – och jag tycker att Per Petersson på ett utmärkt sätt har bekräftat det:

"De som bestämmer svensk försvarspolitik i dag är politiker, militärer och opinionsbildare i den övre medelåldern med erfarenheter som präglats av en helt annan tid än vår. Emotionellt står de ännu vid en brink någonstans i

Sverige och väntar på tysken.”

Jag tycker, Per Petersson, att det är ledsamt att gång efter gång, när vi diskuterar konstruktiva förslag för en vidare försvarsdebatt i det här landet, få höra det här förenklade argumentet att Maj Britt Theorin är ensam om sin ståndpunkt. Jag har sagt förut till Per Petersson: Var inte så säker! Det kanske blir en majoritet för mina synpunkter. Jag har också kunnat konstatera att det i en stor och ganska viktig fråga har blivit en majoritet. Sveriges riksdag kommer med stor säkerhet att avvisa de planer som den tidigare moderate försvarsministern så ihärdigt slogs för i sin position, nämligen planerna på ytterligare avancerade stridsflygplan. Jag störs inte av att från början vara ensam eller bara ha några få med mig. Jag tror på det jag föreslår och har goda förhoppningar om att så småningom få en majoritet av riksdagen bakom mig.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Jag vill för kammaren och Maj Britt Theorin påpeka att det är ett enhälligt försvarsutskott – och moderaterna har icke majoritet i utskottet – som yrkat avslag på Maj Britt Theorins m. fl. motion.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Även detta argument känner jag igen från tidigare debatter. Men också enhälliga försvarsutskott kan ändra uppfattning, och min förhoppning är att man kommer att göra det även i det här fallet, framför allt när vi kommer till sakfrågan om en förändrad inriktning av det svenska försvaret. Jag är övertygad om att vi då knappast kommer att ha ett enhälligt försvarsutskott, som står kvar tillsammans med Per Petersson vid ”en brink någonstans i Sverige och väntar på tysken”.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 595 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 595 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträk-

Torsdagen den
1 mars 1979

*Uppdrag till 1978
års försvarskom-
mitté*

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 281
Nej – 12
Avstår – 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 868 av Maj Britt Theorin och Lena Öhrsvik, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Maj Britt Theorin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 868 av Maj Britt Theorin och Lena Öhrsvik.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Maj Britt Theorin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 275
Nej – 18
Avstår – 4

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2110 av Maj Britt Theorin m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Maj Britt Theorin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2110 av Maj Britt Theorin m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Maj Britt Theorin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276
Nej – 17
Avstår – 4

§ 13 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1978/79:15 med anledning av motion om undervisning i familjekunskap för värnpliktiga

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Vissa pensionsfrågor

§ 14 Vissa pensionsfrågor

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:75 om vissa pensionsfrågor jämte moti-
oner.

I propositionen 1978/79:75 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att möjlighet öppnas för dem som uppbär förtidspension att tjäna in pensionspoäng för ATP på förvärvsinkomster vid sidan av pensionen. Samma möjlighet föreslås öppnad även för dem som under en del av ett år har uppburit hel ålderspension. Vidare föreslås att villkoren för beräkning av förtidspension med antagandepoäng mildras liksom att rätten till barnpension för förfluten tid utsträcks till två år före ansökningsmånaden.

Förslag läggs också fram om ändrade regler för utlandssvenskars och invandrares rätt till pension. Storleken av folkpensionen till svenska medborgare som bosätter sig utomlands graderas i förhållande till det antal år under vilka de har varit förvärvsverksamma i Sverige. Utländska medborgare som är bosatta i Sverige tillförsäkras likställdhet med svensk medborgare i fråga om rätt till folkpensionsförmåner under förutsättning att de har varit bosatta en viss tid här i riket. Utländska medborgare föreslås även få möjlighet att återopa övergångsbestämmelserna inom ATP.

Huvuddelen av de nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979. De nya reglerna om intjänande av pensionspoäng för ATP träder dock enligt förslaget i kraft den 1 januari 1980.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:1222 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå regeringens förslag att vid beräkning av folkpension vid bosättning utomlands även beakta år då en person genom undantagande eller underlåten avgiftsbetalning stått utanför ATP.
2. ge regeringen som sin mening till känna vad i motionen anförts om standardsäkring av arbetsskadelivräntorna och vissa äldre livräntor,
3. begära förslag av regeringen om slopande av reglerna om undantagande inom ATP-systemet,

1978/79:1235 av Gördis Hörnlund (s) och Doris Håvik (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att när det gällde barnpension till invandrabarn samma tidsregel skulle gälla som för utbetalning av bidragsförskott till invandrabarn,

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:692 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk).

1977/78:1065 av Gördis Hörnlund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag om barnpension till dem som nu inte kunde få barnpension därför att de ej hade svenskt medborgarskap eller ej omfattades av konvention snarast förelades riksdagen,

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:356 av Ulla Ekelund (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring i lagen om allmän försäkring att utländskt barn, som i adoptionssyfte placerades i ett hem, skulle betraktas som adopterat redan från ankomsten till hemmet när det gällde sociala förmåner,

1978/79:702 av Anita Gradin m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för tillgodoseende av rätt till barnpension m. m. till utländska blivande adoptivbarn i Sverige,

1978/79:704 av Britta Hammarbacken m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag till uppräknig av ersättning till äldre skadefall i enlighet med vad som i motionen anförts,

1978/79:710 av Margit Odelsparr (c) och Martin Olsson (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av ersättningsfrågorna rörande äldre skador som reglerades i militärsättningslagen med beaktande av de synpunkter som framförts i motionen,

1978/79:875 av Kjell Nilsson (s) och Doris Håvik (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla att bestämmelserna om rätten till handikappersättning snarast skulle ses över,

1978/79:1249 av Jörgen Ullenhag (fp) samt

1978/79:2150 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk).

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

Vissa pensionsfrågor

1. beträffande retroaktivtid för pension m. m. avslå motionen 1978/79:1249,

2. beträffande folkpension vid bosättning utomlands med bifall till propositionen 1978/79:75 i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79:1222, yrkandet 1, anta 5 kap. 3 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. beträffande enhetliga regler för pension till invandrare avslå motionerna 1977/78:692 och 1978/79:2150,

4. beträffande handikappersättning till invandrare med bifall till motionen 1978/79:875 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande barnpension till invandrabarn med anledning av motionerna 1977/78:1065 och 1978/79:1235 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande barnpension vid adoption med anledning av motionerna 1978/79:356 och 1978/79:702 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande standardsäkring av arbetsskadelivräntor m. m. avslå motionerna 1978/79:704, 1978/79:710 och 1978/79:1222, yrkandet 2,

8. beträffande slopande av undantagande från ATP avslå motionen 1978/79:1222, yrkandet 3,

9. anta de i propositionen framlagda förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i vad förslaget inte behandlats under 2 ovan,

b. lag om ändring i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

c. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Följande tre reservationer hade avgivits av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Christer Nilsson och Lars-Åke Larsson (samtliga s):

1. beträffande folkpension vid bosättning utomlands, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1222, yrkandet 1, och med avslag på propositionen 1978/79:75 i motsvarande del skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 5 kap. 3 § förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. beträffande standardsäkring av arbetsskadelivräntor m. m., vari reser-

Torsdagen den
1 mars 1979

Vissa pensionsfrågor

vanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1222, yrkandet 2, och motionen 1978/79:704 samt med anledning av motionen 1978/79:710 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande slopande av undantagande från ATP, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1222, yrkandet 3, begärde förslag från regeringen om slopande av reglerna om undantagande inom ATP-systemet.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande av socialförsäkringsutskottet behandlar vi förslag i propositionen 1978/79:75 om vissa pensionsfrågor. Åtgärderna som föreslås i propositionen och i betänkandet bygger på förslag från pensionskommittén.

Enligt förslagen öppnas nu möjligheter för dem som uppbär förtidspension att tjäna in pensionspoäng för ATP på förvärvsinkomster vid sidan av pensionen. Beräkningen av förtidspension med antagandepoäng mildras. Rätten till barnpension för förfluten tid utsträcks till två år mot nuvarande tre månader. Det innebär att barnpension kan utbetalas retroaktivt för två år bakåt i tiden från den månad då ansökan om barnpension ingavs till försäkringskassan.

Vidare behandlas förslag om ändrade regler för utlandssvenskars och invandrares rätt till pension. Utländska medborgare som är bosatta i Sverige tillförsäkras likställdhet med svenska medborgare i fråga om rätt till folkpensionsförmåner under förutsättning att de varit bosatta en viss tid här i riket.

Detta, herr talman, är huvuddragen i det betänkande vi nu behandlar. Pensionskommittén har i sin utredning föreslagit ytterligare en rad väsentliga förbättringar i pensionssystemet, som nu inte kommer upp till förslag. Vi hyser i och för sig förståelse för att utformningen av förslag på grundval av ett så omfattande betänkande som det pensionskommittén lagt fram inte kan ske i ett sammanhang.

Vi delar utskottsmajoritetens uppfattning om genomförandet av förslagen utom på tre punkter, där vi förordar en annan lösning än den propositionen och utskottsmajoriteten föreslår. I motionen 1222 har vi socialdemokrater i socialförsäkringsutskottet föreslagit vissa ändringar, och dessa har vi sedan följt upp i reservationerna.

Enligt förslaget i propositionen skall folkpension kunna utgå vid bosättning utomlands i förhållande till den försäkrades poängår inom ATP och – före år 1960 – år av utfört förvärvsarbete i Sverige. Förslaget följer principerna i Österrikekonventionen och innebär att svensk medborgare vid bosättning utomlands får folkpension med tilläggsförmåner i förhållande till intjänad rätt inom ATP, dvs. oavkortad folkpension om antalet poängår är 30 och i annat fall en proportionellt avkortad folkpension. Det är denna lösning som en enhällig pensionskommitté kom fram till och har förordat. Men i proposi-

tionen föreslås vidare att år då en förvärvsarbetande genom undantagande eller genom underlåten avgiftsbetalning har stått utanför ATP skall likställas med poängår vid bedömningen av rätt till folkpension. Vi motionärer anser att det är helt felaktigt att på detta sätt för en grupp människor upphäva särbehandlingen av dem som har ett undantagande från ATP.

Vi har, herr talman, utvecklat detta vidare i reservationen 1, som jag härmed ber att få yrka bifall till.

I reservationen 2 tar vi upp frågan om standardsäkringen av arbetsskadelivräntorna. Yrkesskadeförsäkringskommittén anförde i sitt huvudbetänkande att det var angeläget att arbetsskadelivräntorna anpassas efter den allmänna standardhöjning som sker i samhället för att inte skillnaden mellan utgående försäkringsbelopp och den lön försäkringstagaren skulle kunnat ha om inte skadan inträffat skall bli alltför stor. Redan under 1978 var avsikten att en proposition beträffande avgifterna skulle föreläggas riksdagen i syfte att åstadkomma en anpassning av försäkringsbeloppen till dagsläget. Departementschefen säger nu att en proposition som reglerar denna fråga skall komma till våren. Vi hävdar emellertid att frågan om standardsäkring av arbetsskadelivräntorna måste lösas nu och utan dröjsmål. Samma yrkande har också framställts i två centerpartimotioner, men centerpartisterna i utskottet har inte följt upp frågan i någon reservation.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till reservationen 2 till utskottets betänkande.

I reservationen 3 begär vi förslag från regeringen om slopande av reglerna om undantagande inom ATP-systemet. Vi gör detta mot bakgrunden av att pensionskommittén med beaktande av undantagandets inverkan på pensionstillskotten och sambandet med arbetsskadeförsäkringen enhälligt föreslagit att undantagandeinstitutet skall slopas. I dag är det endast ungefär 30 000 personer under 65 år som omfattas av gällande undantagande. Vi kan också konstatera att det varje år blir allt färre som anmäler sitt undantagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Vi har från centerns sida vid många tillfällen ställt krav på förbättringar av ATP-systemet och pensionssystemet i övrigt. Vi har varit kritiska mot att det oftast är de sämst ställda grupperna i samhället som har drabbats av bristerna i vårt trygghetssystem. Därför är det bra att det utskottsbetänkande som vi nu behandlar tar ett steg i rätt riktning inom vissa väsentliga områden. Man får bara inte tro att ATP-systemet nu blir idealiskt i och med att riksdagen fattar det här beslutet. Det är mycket som återstår att göra på detta område.

Vi har från centerns sida i en motion till årets riksdag pekat på nödvändigheten av en reformering av ATP-systemet för att ge större trygghet åt låginkomsttagarna och uppnå en utjämning till förmån för de sämre lottade i samhället. Det är enligt vår mening ett allvarligt problem ur solidaritetssynpunkt att pensionssystemet konserverar den relativt orättvisa inkomst-

strukturen i samhället. Det är från rättvisesynpunkt helt otillfredsställande att människor som levt med låga inkomster under sin aktiva tid dessutom skall missgynnas av det sociala trygghetssystem som är uppbyggt av samhället. Samma uppfattning ger LO uttryck för i sitt remissyttrande över pensionskommitténs betänkande. Vi får emellertid tillfälle att mera ingående debattera dessa frågor vid ett senare tillfälle, och jag vill nu endast kortfattat peka på några väsentliga förbättringar av pensionssystemet som kan uppnås, om riksdagen beslutar i enlighet med socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15.

För det första får, såsom också Helge Karlsson framhöll, den som gjort ett visst förtida uttag av ålderspension nu möjligheter att tjäna in pensionspoäng på förvärvsinkomster vid sidan av pensionen. Det är ofta sämre lottade människor som i hårda och svåra arbetsmiljöer tvingas in i ett förhållande med förtidspension, och de får nu bättre villkor.

För det andra förlängs den retroaktiva tiden för barnpension från tre månader till två år. Därmed minskar riskerna för att människor skall råka ut för risken att gå miste om rättigheter som de egentligen är berättigade till. Det är kanske inte för mycket sagt att denna förändring bör förhindra att vissa människor skall känna sig drabbade av ett byråkratiskt krångel på detta område.

För det tredje innebär betänkandet vissa förbättringar på pensionsområdet för invandrarna.

För det fjärde har vi i utskottet redovisat en positiv attityd till flera motioner som tagit upp problem som berör de områden som propositionen omfattar. I en centermotion har Ulla Ekelund pekat på att de nuvarande bestämmelserna för barnpension kan få olyckliga effekter i vissa adoptionsfall så till vida att ingen barnpension utgår. Att lagstiftningen skulle få sådana konsekvenser kan knappast ha varit avsikten när lagen om barnpension skrevs. Liknande problem har tagits upp i en motion av Anita Gradin m. fl. Utskottet anser att det är angeläget att de problem som de båda motionerna tar upp beaktas i samband med att pensionskommittén behandlar frågan om efterlevandepensioneringens framtida utformning. Det bör såvitt jag kan förstå finnas goda utsikter för att motionärernas krav skall bli tillgodosedda.

I en centermotion av Britta Hammarbacken m. fl. och i en annan av Margit Odelsparr och Martin Olsson behandlas problemet med de alltför låga livräntorna när det gäller äldre skadefall resp. livräntebeloppen enligt militärsättningslagen. Som framgår av betänkandet anser utskottet att det är mycket angeläget att dessa frågor så snart som möjligt tas upp till behandling i regeringskansliet, så att en slutlig lösning av frågorna kan åstadkommas.

Herr talman! Det skulle i och för sig kunna finnas anledning att mera ingående debattera problemen och frågeställningarna i fråga om undantagsbestämmelserna inom ATP-systemet, men med hänsyn till att frågan vid ett senare tillfälle kommer att tas upp till behandling i riksdagen tänker jag inte nu aktualisera en sådan debatt. Dessutom avser Britta Bergström att i sitt anförande ytterligare kommentera de reservationer som är fogade till

betänkandet, och jag ber därför att till slut få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Av de frågor som behandlats av pensionskommittén i betänkandet SOU 1977:46 har i föreliggande proposition behandlats sådana som av regeringen ansetts vara speciellt angelägna. Jag vill gärna erkänna att propositionen till stora delar har förberetts inom den föregående trepartiregeringen. Departementschefen säger i propositionen att han avser att återkomma till övriga frågor som pensionskommittén lagt fram, när beredningen i departementet avslutats.

De båda föregående talarna har redogjort för propositionens innehåll i huvuddrag, och jag skall därför nöja mig med att kommentera ett par av frågorna.

Som framgår av vad som anförts tidigare finns det två mycket egendomliga regler inom det nuvarande ATP-systemet. Den ena regeln innebär att person som har partiell förtidspension och ett deltidsarbete vid sidan av detta inte kan tjäna in ATP-poäng på detta deltidsarbete. Den andra egendomliga regeln innebär att person som tar pension under viss del av ett år inte kan tjäna in ATP-poäng på det arbete som utförts under övrig del av året.

Det är emellertid framför allt den förstnämnda regeln som upplevs som mycket orättvis. Många vet inte ens om att de inte kan få ATP-poäng på det deltidsarbete som de har vid sidan av förtidspensionen. För dem kan det bli en chock, när de övergår till hel pension och får beskedet att de arbetat i kanske åtskilliga år utan att detta har berättigat dem till ATP-poäng. Det har kommit åtskilliga brev och telefonsamtal från människor som är mycket besvikna och bekymrade, eftersom det har visat sig att de inte har den ekonomiska trygghet som de trodde fanns. Folkpartiet har under många år arbetat på att få de här reglerna ändrade, och folkpartister har år efter år motionerat härom i riksdagen. Motionerna har emellertid mötts av oförstående från socialdemokraterna som gång på gång har avslagit dem. Först 1976 då socialdemokraterna kom i oppositionsställning började de intressera sig och tog upp frågan i en partimotion. Men då behandlade faktiskt pensionskommittén redan spörsmålet och skulle lägga fram ett förslag.

Det är därför särskilt tillfredsställande att folkpartiregeringen nu rättar till de här orättvisorna. Som framgår av utskottsbetänkandet och av vad som sagts här tidigare har ett enhälligt utskott i princip tillstyrkt propositionen, och detta gäller både det här förslaget och de övriga förslagen i propositionen. Trots att utskottet är enhälligt när det gäller principfrågorna, finns det tre socialdemokratiska reservationer. Reservationen 1 rör, som Helge Karlsson sade, svenska medborgare som flyttar utomlands och som nu enligt nya regler kan få behålla folkpensionen.

Socialdemokraterna vänder sig mot att också personer som flyttar utomlands och som har undantagande från ATP enligt de nya reglerna skall kunna få behålla folkpensionen. Man vänder sig också emot att de som under något år underlåtit att betala ATP-avgift skall kunna få behålla folkpensionen sedan

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Vissa pensionsfrågor

de flyttat utomlands.

Här bör man emellertid lägga märke till att möjligheten att få behålla folkpension vid flyttning utomlands inte har någonting att göra med ATP-systemet. Man använder bara åren med ATP-poäng eller år med förvärvsarbete i Sverige före 1960 som ett mått på den folkpension som vederbörande får behålla vid utflyttning.

Dessutom skriver socialdemokraterna i motionen 1222 att grundförmånen, folkpensionen, inte påverkas av undantagandet från ATP. Det är alltså pensionstillskottet utöver folkpensionen som påverkas av ett sådant undantagande. Man kan därför inte säga att det är särskilt logiskt av socialdemokraterna att inte acceptera den här möjligheten. Däremot kan man säga att det är konsekvent. Vi hade nämligen samma diskussion här i kammaren för 14 dagar sedan. Då gällde det frågan om huruvida egenföretagare skulle få delpension. Socialdemokraterna menade att egenföretagare som har undantagande från ATP inte skulle ha rätt till en sådan delpension. Det är förvånande, för att inte säga beklämmande, att socialdemokraterna kan vidhålla uppfattningen att personer som står utanför ATP inte skall få del av andra förmåner, som är helt fristående från ATP-systemet. Jag yrkar alltså avslag på reservationen 1.

I reservationerna 2 och 3 gör socialdemokraterna en markering att de förväntar sig att förslag föreläggs riksdagen beträffande ytterligare ett par frågor som behandlats av pensionskommittén. Utskottsmajoriteten konstaterar att departementschefen avser att återkomma till kommitténs förslag i övrigt. Majoriteten har därför inte ansett att något särskilt tillkännagivande från utskottets sida är nödvändigt. Jag yrkar därför avslag även på reservationerna 2 och 3 och bifall till utskottets hemställan.

HELGE KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till Gösta Andersson som började sitt anförande med att ta upp en fråga som pensionskommittén har behandlat men som vi inte har att fatta beslut om vid dagens sammanträde. Han talade om låginkomsttagare inom ATP-systemet som blir orättvist behandlade. Jag vill emellertid erinra Gösta Andersson om att det var länge sedan vi införde pensionstillskotten, och vi gjorde detta just för att något rätta till de orättvisor som kan uppstå på detta område.

Gösta Andersson åberopade LO:s yttrande beträffande pensionskommitténs förslag, men LO:s yttrande gällde just standardsäkringen för dem som har pensionstillskott, vilka skulle förbättras ytterligare. De övriga ATP-pensionerna nämndes inte i detta sammanhang. Vi får väl tillfälle att debattera den frågan längre fram när förslag ligger på riksdagens bord.

Fröken Bergström uppehöll sig främst vid vår reservation 1, där vi framhåller det orimliga i att man slopar undantagsregeln för de svenskar som flyttar utomlands. Vi tycker inte att detta är konsekvent med hänsyn till det nuvarande systemet. Däremot har vi i reservationen 3 framhållit att man helt bör ta bort undantagsinstitutet såsom pensionskommittén föreslagit. Då blir det lika och rättvist för alla.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par korta kommentarer. Socialdemokraterna säger att det är orimligt att de som har ett undantagande skall kunna få del av de nya förmånerna. På precis samma sätt kan jag fortsätta att hävda att det är ännu mer orimligt att någon skall bli lidande i fråga om en förmån som inte har något samband med ATP-systemet eller undantagandet från detta.

När det gäller avskaffandet av undantagandet har jag som medlem av pensionskommittén, och det vet Helge Karlsson, också varit med om att lägga fram förslaget, så även jag är angelägen om att det kommer att genomföras.

HELGE KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Bergström säger att hon är medlem av pensionskommittén, och det vet vi. Pensionskommittén har ju också enhälligt lagt fram ett förslag beträffande undantagandet. Jag tycker, fröken Bergström, att det är orimligt att hålla fast vid det förslag som departementschefen har lagt fram och som utskottsmajoriteten har ställt sig bakom. Man bör slopa den här delen och inte införa en speciell förmån för de människor som flyttar utomlands när de nått pensionsåldern.

BRITTA BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreställer mig att man, när man slopat undantagandet, ändå måste införa vissa särregler när det gäller dem som tidigare har haft undantagande. Jag tror inte att det här på något sätt bör betraktas som någonting så speciellt som Helge Karlsson vill göra det till.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet eftersom det utöver propositionen om vissa pensionsfrågor i detta betänkande behandlas även några fristående motioner, bland dem motionerna 704 och 710, där jag i båda fallen är medmotionär. I de motionerna framhåller vi vikten av att ersättningen för äldre skadefall räknas upp med hänsyn till pris- och löneutvecklingen.

I motionen 710 av Margit Odelsparr och mig tar vi upp ersättningar som regleras enligt militärsättningslagen, och i motionen 704 av Britta Hammarbacken m. fl. gäller det övriga äldre skadefall. Det är ingen tvékan om att trots vissa uppräknningar avsevärda eftersläpningar drabbat dem som har rätt till livräntor i de fall som vi tagit upp.

I föreliggande betänkande framhåller socialförsäkringsutskottet att departementschefen uttalat att han ämnar återkomma i vår med en proposition. De frågor som vi behandlar i dag har förberetts av pensionskommittén, och det har även de frågor som vi tagit upp i motionerna. Utskottet säger att det enligt utskottets mening är angeläget att de i motionerna aktualiserade frågorna så snart som möjligt tas upp till behandling i regeringskansliet så att de får en slutgiltig lösning.

För oss motionärer är det viktigaste att frågorna snarast löses på ett

tillfredsställande sätt. Och med hänsyn till dels det arbete som pågår inom regeringen, dels utskottets tveklöst positiva uttalande utgår vi motionärer ifrån att dessa frågor inom en inte alltför avlägsen framtid löses utan något riksdagens särskilda tillkännagivande.

I reservationen 2 yrkar de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet på en skrivning som i sak överensstämmer med utskottsmajoritetens. Skillnaden är endast att reservationen utmynnar i ett tillkännagivande till regeringen.

Herr talman! När ett utskott kunnat inhämta att regeringen inom en ganska snar framtid kommer att lägga fram förslag just i de frågor som tagits upp i motionerna brukar riksdagen inte finna skäl att avge något särskilt tillkännagivande. Och jag finner att detta också kan godtas i det här fallet. Därför ansluter jag mig till utskottets skrivning och hemställer. Skulle regeringsförslagen inte komma att tillgodose de önskemål som vi motionärer framfört så får vi anledning att återkomma.

GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag kanske är något överraskad över att Helge Karlsson inte riktigt vill erkänna att det trygghetssystem som vi har byggt upp inte ger den rättvisa som det borde ge till de sämre ställda i vissa viktiga avscenden. Det är utan tvekan så att om man haft förmånen att ha högre inkomster under den aktiva tiden så ger det också utslag i det trygghetssystem som vi har.

Jag vill gärna – eftersom Helge Karlsson tog upp LO-yttrandet över pensionskommitténs betänkande – citera ett viktigt avsnitt av vad LO sade: "Inom LO:s medlemsgrupper kommer ofta den meningen till uttryck att pensionssystemet konserverar den orättvisa lönestrukturen på arbetsmarknaden. Med anledning härav har krävts en mera jämlik pensionering. Nämda fråga behandlades vid LO-kongressen 1976. Där fastslogs att strävandena efter jämlikhet i pensionssystemet först och främst är en lönepolitisk fråga. På sikt har också den solidariska lönepolitiken gett effekt även om mycket återstår. Att tillskapa ett pensionssystem som innebär ett accepterande av den nuvarande lönestrukturen vore enligt LO:s mening att resignera inför svårigheterna att nå framgång. Trots detta måste fördelningspolitiska målsättningar beaktas vid framtida förändringar i socialförsäkringssystemet. Detta bör i fråga om tilläggs pensioneringen ta sig uttryck i justeringar i botten för att den vägen förstärka utjämnningen."

Jag vill gärna för min del understryka att det ligger väldigt mycket i det som LO säger i detta yttrande över pensionskommitténs betänkande. Jag har lätt att instämma i detta synsätt.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Herr Gösta Andersson är väl medveten om att ATP-systemet är konstruerat på så sätt att basbeloppet i botten utgör ett grundskydd. Sedan finns möjlighet att få ATP uppgående till 7,5 gånger basbeloppet.

Men vi konstaterade ganska snart att detta inte är tillräckligt med hänsyn till att det finns många pensionärer i detta land som antingen inte har någon ATP intjänad eller har en låg ATP. Därför konstruerade man systemet med

pensionstillskott, som är 4 % per år fram till 45 % för dem som har liten intjänad ATP eller inte har någon ATP alls och det dubbla beloppet för dem som på grund av sjukdom eller annorledes inte kan intjäna någon ATP.

Systemet med pensionstillskott syftar till att åstadkomma en viss utjämnning, men systemet är inte färdigt på långa vägar. Det är mycket möjligt – vilket vi får ta itu med framöver – att konstruera om det ytterligare, så att låginkomsttagarna tillförsäkras en bättre utdelning i fråga om pension än vad systemet gör f. n. Det kan ske via bl. a. pensionstillskotten, men inte på så sätt som herr Gösta Andersson och några andra motionärer har föreslagit, nämligen att den som ställer sig utanför ATP ändå skall ha nytta av de pensionstillskott eller andra förstärkningar som kommer i framtiden utan att erlagga någon avgift för dem.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Helge Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Helge Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152

Nej - 139

Mom. 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Helge Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Vissa pensionsfrågor

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Helge Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 139

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Helge Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Helge Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 139

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1978/79:14 med anledning av propositionen 1978/79:37 om godkännande av IMCO-konvention om skeppsmätning med därtill hörande internationella skeppsmättningsregler jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Bidrag till skogsförbättringar, m. m.

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:17 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Bidrag till skogsförbättringar)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:101 bil. 8 (jordbruksdepartementet) under punkten D 3 (s. 27–28) föreslagit riksdagen att medge att under budgetåret 1978/79 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 29,5 milj. kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål.

Utskottet hemställde

att riksdagen medgav att under budgetåret 1978/79 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 29 500 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål.

Reservation hade avgivits av Einar Larsson (c), Hans Wachtmeister (m), Bertil Jonasson (c), Filip Johansson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Märta Fredrikson (c) och Eric Krönmark (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angiven lydelse.

Punkten 7 (Jordfonden)

Regeringen hade under punkten IX:5 (s. 33–34) föreslagit riksdagen att medge att lantbruksstyrelsen fick disponera en rörlig kredit på 200 milj. kr. i riksgäldskontoret intill den 31 december 1981.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:2141 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 3) hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att den skogsmark som lantbruksstyrelsen förvärvade, inom ramen för den rörliga kredit på 200 milj. kr., som styrelsen i propositionen föreslagits få disponera, i första hand erbjöds till domänverket.

Torsdagen den
1 mars 1979

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. medge att lantbruksstyrelsen fick disponera en rörlig kredit på 200 000 kr. i riksgäldskontoret intill den 31 december 1981,
2. avslå motionen 1978/79:2141, yrkandet 3.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson och Stig Alftin (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført med anledning av motionen 1978/79:2141, yrkandet 3.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Under punkten 3 i detta betänkande behandlas Bidrag till skogsförbättringar. Här har regeringen föreslagit ett statsbidrag till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark på sammanlagt högst 29,5 milj. kr. för innevarande budgetår. 5 milj. kr. är avsett för omplantering efter snytbaggeskador m. m. Orsaken är att det sedan 1975 inte är tillåtet att skyddsbehandla skogsplantor med DDT beroende på befarade giftverksningar. Omfattande skador uppkom också därigenom på 1975 års planteringar, och riksdagen beslöt i april 1976 att statsbidrag skulle utgå till omplantering av sådana skogskulturer som hade skadats av snytbagge under 1975. Sedan har riksdagen beslutat ge bidrag även för snytbaggeskador som inträffade 1976.

Skogsstyrelsen har föreslagit att bidrag skulle utgå även för 1977 och 1978 års snytbaggeskador. Detta måste vara logiskt och riktigt med hänsyn till att riksdagens förbud mot DDT-användning fortfarande gäller. Enligt skogsstyrelsen återstår att hjälplantera ca 80 000 hektar av de skogskulturer som har planterats under dessa fyra år. Med hänsyn till skogens betydelse som framtida råvarukälla är det en nödvändighet att återväxten kommer i gång snarast möjligt.

De socialdemokratiska och folkpartistiska ledamöterna i jordbruksutskottet är inte beredda att gå med på att bidrag skall utgå för 1977 och 1978 års skador. Jag finner detta inkonsekvent och anmärkningsvärt. Center- och moderatledamöterna i utskottet finner det naturligt att de skador som skett under 1977 och 1978 skall behandlas på samma sätt av riksdagen som de skador som inträffat under 1975 och 1976. Vi kan ej göra åtskillnad mellan skador som inträffat under olika år. Vi delar således skogsstyrelsens uppfattning. Därför har vi i reservationen 1 anført: "Vad gäller den av skogsstyrelsen ifrågasatta utvidgningen av bidragsmöjligheterna till att omfatta planteringar som utsatts för skador efter år 1976 förutsätter utskottet att hithörande frågor tas upp i samband med det aviserade regeringsförslaget rörande riktlinjer för skogspolitik, m. m."

Vi kan betrakta detta uttalande som en beställning. Vi förutsätter således i konsekvensens namn att detta anslag finns med i den kommande skogspro-

positionen, och jag yrkar bifall till reservationen 1 i jordbruksutskottets betänkande nr 17.

Utskottet har i betänkandet under den punkt som rör jordfonden behandlat motionen 2141 av Olof Palme m. fl. Där hemställs att riksdagen hos regeringen begär att den skogsmark som lantbruksstyrelsen förvärvar inom ramen för den rörliga kredit på 200 milj. kr. som styrelsen i propositionen föreslås få disponera i första hand skall erbjudas till domänverket. Yrkandet i motionen har av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet följts upp i reservationen 2.

Vi övriga i utskottet finner förslaget vara en försämring i arbetet att skapa mer bärkraftiga enheter, varför vi har föreslagit riksdagen att avslå motionen. Vi menar att den mark som nu av olika anledningar utbjuds till försäljning erbjuds till enskilda för att man därigenom skall förbättra ägostrukturen i skogsbruket och förstärka kombinerade jord- och skogsbruksföretag med skogsmark. Vår uppfattning ligger helt i linje med de av riksdagens alla partier uttalade målsättningarna om rationellt jordbruk. Det är svårt att förstå socialdemokraternas inställning om en prioritering till förmån för domänverket. Under den pågående försäljningen finns möjligheter även för domänverket att förbättra sina innehavs arrondering. Byten och resonemang i de här frågorna förutsätts ske och är också på gång.

Men att i första hand erbjuda mark till domänverket och ställa det i en speciell prioriteringsklass anser vi vara fel.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservationen 1 angående bidrag till skogsförbättringar och till utskottets hemställan på övriga punkter.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Fastighetsstrukturen inom den privata skogsmarken – som utgör ca 50 % av hela skogsmarksarealen och närmare 60 % värdemässigt med avscende på produktionskapaciteten – präglas huvudsakligen av de många och små företagen. De olika företagen och brukningsområdena är därför i betydande utsträckning mindre än vad som är lämpligt.

Den hälft av svenska skogsarealen som är i privat ägo är fördelad på ett mycket stort antal ägare – ca 240 000.

Ägandet av skog som nödvändigt försörjningsunderlag har kraftigt förändrats under senaste årtiondena. Många kombinerade skogs- och jordbruksföretag har lagts ned. På ett stort antal gårdar med mindre andel jordbruksmark har jordbruksdriften lagts ner eller jordbruksmarken utarrenderats. Antalet brukningsenheter med skog utan åker eller med åkern utarrenderad har sedan början av 1950-talet fördubblats. Detta har medfört att i början av 1970-talet antalet skogsgårdar var ungefär lika stort som antalet kombinerade företag. Om de senaste årens utveckling fortsätter på samma sätt som hittills, kommer andelen skogsgårdar 1985 att vara 70–75 %.

Av dagens skogsgårdsägare bor bara omkring hälften på brukningsenheten.

En hel rad aspekter kan läggas på denna utveckling. Den har bidragit till landsbygdens avfolkning. En stor del av skogsmarken ägs av personer som

inte är beroende av skogen för sin sysselsättning. Det har också f. n. tagit sig uttryck i en mycket låg avverkningsnivå – i första hand bland skogsägare som inte är beroende av sin skogsfastighet för sin försörjning. Detta har i sin tur lett till betydande svårigheter att förse skogsindustrin med råvara.

De slutsatser man måste dra av denna oroande utveckling av ägostrukturen och de negativa effekter som följer därav är, att det måste vara en angelägen samhällsuppgift att förbättra ägostrukturen och förhindra ett passivt ägande.

Bl.a. den kris som skogsindustrin har befunnit sig i en längre tid har lett till att en del skogsbolag nu av finansiella skäl säljer ut betydande delar av sitt skogsinnehav.

Med anledning därav föreslår jordbruksministern under tilläggsbudget II, att lantbruksstyrelsen skall ges möjlighet att förvärva denna mark för att användas i strukturrationaliseringarna. För ändamålet bör 200 milj. kr. ställas till styrelsens förfogande som en rörlig kredit i riksgäldskontoret utöver den rörliga kredit på 25 milj. kr. som f. n. disponeras.

Så långt ställer vi socialdemokrater upp bakom regeringens förslag. Men så tillägger jordbruksministern att den förvärvade marken i första hand bör tillföras bestående lantbruk, eller användas för byte med andra skogsägare.

Mot bakgrund av vad jag tidigare redovisat om ägostrukturen och den olyckliga utvecklingen mot ett alltmer ökat passivt ägande kan vi inte vara med på denna formulering av uppdraget till lantbruksstyrelsen.

Vi är medvetna om att av den mark som nu bjuds ut finns en del, som är väl lämpad att tillföras bestående lantbruksföretag eller användas för byte med andra skogsägare. Men i utbudet förekommer också fastigheter med en storlek som inte lämpar sig för tillskottsmark till lantbruksföretag och som definitivt inte bör splittras sönder.

Eftersom ett samarbete redan pågår mellan lantbruksstyrelsen och domänverket för att genom markbyten och försäljningar förbättra ägostrukturen, föreslår vi att den nu ledigblivna marken i första hand bör erbjudas domänverket. Bakom vårt förslag ligger följande motiv.

Redan väl arronderade fastigheter måste förhindras bli uppsplittrade, och alla möjligheter att förbättra fastighetsstrukturen måste tillvaratas. Dessutom har domänverket visat ett betydande ansvar för att dels sysselsätta sin arbetskraft, dels genom en jämn avverkning tillföra skogsindustrin råvara.

Den borgerliga majoriteten i jordbruksutskottet har inte ställt sig bakom vårt krav. Vi har därför fått lov att reservera oss för vårt förslag. Det är endast att beklaga att de borgerliga partierna mer ömmar för det enskilda ägandet än för att tillse att markens produktionsförmåga tillvaratas på bästa sätt genom att man åstadkommer en rationell ägostruktur. De sviker samhällsansvaret.

Jag skulle vilja säga till Bertil Jonasson att i hans plädering ligger ingen motsättning. Det finns fullt utrymme – om man tar vår formulering av uppdraget till lantbruksstyrelsen – för att använda de fastigheter i det här utbudet som till stor del är lämpade att tillföras bestående lantbruksföretag.

Men med den formulering som jordbruksministern har föreslagit blir uppdraget för lantbruksstyrelsen mera specialinriktat åt att så att säga enbart stärka de bestående lantbruksföretagen. Det är den formuleringen som vi finner mycket olycklig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 vid jordbruksutskottets betänkande nr 17.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg har talat om verkningarna av utvecklingen. Men det är ändå så, herr Lindberg, att de människor som nu kan få en möjlighet till markförstärkning och som för sin utkomst är beroende av den, kommer att sköta den här skogen. De är beroende av inkomsten. De finns där på fastigheten, de finns i glesbygden och de betalar sin skatt där.

De marker som man nu av erfarenhet vet blir utbudna, exempelvis av Billerud-Uddeholm, känner jag till. Jag har varit i skogen sedan barnsben, och jag vet var de markerna ligger. De passar inte domänverket, de ligger spridda. De passar inte för domänverket helt enkelt på grund av sitt läge.

När Sven Lindberg säger att det skall bli mer sysselsättning o. d., drar han fullständigt felaktiga slutsatser. Ni skildrar själva i motionen hur många det är som inte har fullt arbete på sin fastighet, varför de måste pendla ut eller arbeta med något annat. Vad är då, herr Lindberg, mera naturligt än att förstärka dessa fastigheter i första hand och skapa möjligheter till arbete åt människorna i deras egen bygd, där de vill leva och bo, där de betalar skatt och där de vill att det skall vara liv?

Jag måste säga att ni drar fullständigt felaktiga slutsatser av era resonemang. Därför kan jag inte finna annat än att det är riktigt att här i första hand erbjuda de enskilda att få köpa mark.

Sedan kan det, herr Lindberg, vid flera tillfällen vara alldeles klart att domänverket kan byta bort enklaver och spridda skiften på vissa håll för att få sina fastigheter att bli mer sammanhängande, men det är helt i linje med vad som händer och sker, och det är helt riktigt att det sker.

Men nog måste väl ändå i det här fallet, när det för en gångs skull blir ett starkare utbud, de små brukarna få en möjlighet. Det är väl så man hjälper bygderna, människorna, kommunerna och samhället.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gäller ju bara att dra de riktiga slutsatserna av vårt förslag, herr Jonasson.

Jag sade redan tidigare att vi är väl medvetna om att det i de utbud som nu förekommer även finns en hel del fastigheter som inte är lämpade för t. ex. domänverket utan som är mer lämpade för att förbättra strukturrationaliseringen. Sådana bör naturligtvis läggas till bestående lant- och skogsbruksföretag.

Men vi får inte se det här så ensidigt som man har gjort i propositionen, där man helt inriktat sig på att använda markförvärven för att stärka lantbruksföretagen, eftersom det finns viktiga bitar som man definitivt inte bör splittra

Torsdagen den
1 mars 1979

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

sönder.

Om man till detta lägger den utveckling som har varit under senare år, finner man att det är ännu mer bekymmersamt. Herr Jonasson säger att man skall stärka fastigheter och ge de människor som vill leva och bo i de här orterna möjligheter att komma över de arealer skogsmark som utbjuds. Men det beklagliga, herr Jonasson, är ju att allt det passiva ägandet har lett till att det inte är människor som lever och bor i orterna som äger en stor del av den svenska privatägda skogsmarken i dag, utan att den marken har blivit föremål för spekulation. Det finns många anledningar till att man behåller fastigheter och att man vill förvärva sådana som ren kapitalplacering. Denna utveckling har lett till att sysselsättningen minskar, att vi har fått en eftersläpande skogsvård osv. Det är många negativa följder av den utvecklingen, och den måste man därför se till att förhindra. Det finns ingen anledning att försöka överföra mera mark till privat ägande i dag, även om det ibland finns anledning att strukturera om skogsmarken, så att man får bättre brukningsenheter.

Om den utveckling vi har haft tidigare fortsätter – och allting talar för det, om inte riksdagen samlar sig till att fatta ett beslut som kan vända utvecklingen i annan riktning – kommer så småningom den största delen av den privatägda skogsmarken att befinna sig i ett passivt ägande. Det finns ingen anledning att stärka en sådan utveckling.

Den dag, herr Jonasson, då vi har kunnat samla oss till ett beslut i riksdagen som kan leda till att vi premierar *brukandet* och inte *ägandet*, blir det mycket lättare att ställa upp på era krav i det här sammanhanget. Men vi vill definitivt förhindra att man nu splittrar väl arronderade skogsfastigheter.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl alldeles klart, herr Lindberg, att köp av de fastigheter som är lämpliga för domänverket – varvid verket kanske samtidigt avstår från vissa övriga spridda fastigheter som det har – är ett system som pågår, och det förhindras icke av vare sig propositionen eller vårt uttalande.

Men då säger herr Lindberg – och det tycker jag är märkligt – att de människor som bor på annat håll är passiva ägare som bedriver passiv skötsel av fastigheterna. Ja, visst är det ofta så. Men det är väl inte deras innehav som skall förstärkas. Om herr Lindberg något har deltagit i det system som lantbruksnämnderna f. n. tillämpar, måste väl herr Lindberg ändå veta att lantbruksnämnderna inte går ut och erbjuder människor på andra orter, som inte har intresse av jord- och skogsbruk eller deras skötsel, att köpa. Köp av skogsmark måste ju erbjudas någon som äger en fastighet, vilken inte är bärkraftig, och som behöver ett tillskott för att få ökade möjligheter att försörja sig och sin familj. Och en sådan ägare, herr Lindberg, sköter skogen.

När jag ändå är inne på det här vill jag påpeka att ni i er motion nr 2140 säger: "Privatskogsbruket har inte tagit ett berättigat samhällsekonomiskt ansvar för virkesleveranser." Ett sådant generellt uttalande är fel, herr

Lindberg, det är fel, socialdemokrater, det är att misskreditera alla de människor som troget och väl sköter och förvaltar det pund de har; det skall vi ha klart för oss. Genom att ni drar fullständigt felaktiga slutsatser om de enskilda människorna menar ni att domänverket är bättre.

De som får möjlighet att köpa skogsmark i det här fallet är sådana människor som vill leva kvar i orten och behöver ha marken som ett tillskott. Varför skall då de inte få möjligheten att bli tillfrågade i första hand?

Varken vårt uttalande eller propositionens förhindrar på något sätt ett sunt handlägningsförfarande, med byten o. d. till domänverkets fördel, i de fall där det behövs.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om det system lantbruksstyrelsen använder när man prioriterar köpare utan det är fråga om utvecklingen i det längre perspektivet. Det finns ett ordstäv som säger: I dag röd, i morgon död. I dag produktiv brukare, i morgon passiv ägare. Det är den utveckling vi haft under en lång följd av år. Man har övergått från ett produktivt brukande till ett passivt ägande. Det är det vi måste försöka förändra. Vi kan inte förändra det förhållandet enbart genom de här åtgärderna, men vi kan förhindra att utvecklingen går snabbare än nödvändigt genom att se till att de fastigheter som är välarronderade inte splittras upp.

I det här utbudet vet herr Jonasson lika väl som jag att det finns goda möjligheter att tillvarata båda parterns intressen då vi talar om storskogsbruk och småskogsbruk. Det resonemanget tycks herr Jonasson också vara med på. Men varför då inte vara med om att omformulera departementschefens uppdrag till skogsvårdsstyrelsen så att det harmonierar med den uppfattning vi båda har?

Vårt uttalande att det privata skogsbruket inte har tagit sitt samhällsekonomiska ansvar skulle, enligt herr Jonasson, vara felaktigt. Men om herr Jonasson läser vidare i motionen ser han att det i första hand är det passiva ägandet som inte kunnat uppfylla ansvaret. När avverkningsnivån gått ned till den nivå vi har i dag och skogsindustrin riskerar att få stanna upp, så kan vi inte stiga upp här och säga att skogsägarna tagit det nödvändiga samhällsansvaret. Att det sedan bland de privata ägarna finns en hel rad aktiva brukare som mycket väl har tagit sitt ansvar är vi väl medvetna om. Det kan också klart utläsas av motionen. Men när vi talar om det privata ägandet som ett enda begrepp måste slutsatsen bli att samhällsansvar inte tagits i den utsträckning man har rätt att kräva.

Med det utbud vi har och med den inställning herr Jonasson säger sig ha kan vi bara slå fast att om centern vill vara med om att omformulera uppdraget till lantbruksstyrelsen så skulle vi kunna tillgodose båda sidors intressen. Men där är man stenhårt bunden till uttalandet från departementschefen.

Förste vice talmannen anmälde att Bertil Jonasson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Torsdagen den
1 mars 1979

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Allra först vill jag yrka bifall till samtliga punkter i hemställen i jordbruksutskottets betänkande 1978/79:17 och därmed avslag på reservationerna 1 och 2, som är fogade till betänkandet.

Beträffande reservationen 2 från den socialdemokratiska gruppen i utskottet under rubriken Jordfonden har Bertil Jonasson kommenterat och motiverat utskottsmajoritetens ställningstagande, och jag ansluter mig till vad Bertil Jonasson anfört i det sammanhanget.

När det gäller reservationen 1, Bidrag till skogsförbättringar, konstaterar jag att utskottet är enigt vad gäller anslaget storlek totalt liksom vad gäller delsumman, nämligen ytterligare 17 milj. kr., som ställs till förfogande för bidrag till omplantering av skogskulturer som har skadats av snytbagge under åren 1975 och 1976.

Regeringen är inte beredd att föreslå någon ändring av nu gällande bestämmelser. Av den anledningen har man ej kunnat gå med på skogsstyrelsens förslag om att ändra bestämmelserna, så att ifrågasvarande bidrag fortsättningsvis skulle kunna utgå till omplanteringar av 1975, 1976, 1977 och 1978 års planteringar, oavsett när skadan har inträffat. För att ekonomiskt klara utökningen av bidragsgivningen enligt de föreslagna riktlinjerna har skogsstyrelsen föreslagit att ytterligare 35 milj. kr. skulle ställas till förfogande under innevarande budgetår. Men regeringen föreslår, som sagt, i tilläggsbudgeten oförändrade bestämmelser och ett tilläggsanslag på endast 17 milj. kr. Detta skall alltså jämföras med en begäran om ändrade bestämmelser och 35 milj. kr.

Det synes vara mest angeläget att planteringar som skadats 1975 och 1976 blir föremål för omplanteringar, och anvisade medel bör användas till detta. Att gå vidare skulle kunna innebära en risk för permanentning av denna bidragsgivning, och det kan ju inte ha varit avsikten. Här ansluter jag mig alltså till vad som sägs i propositionen och föreslår avslag på reservationen 1.

När det sedan gäller förslaget under Jordfonden har jag, som sagt, ingen annan uppfattning än den Bertil Jonasson här har framfört. Förslaget om att anvisa 200 milj. kr. till lantbruksstyrelsen för att fullgöra uppdraget att förvärva mark som av olika skogsföretag bjuds ut till försäljning kan ses som en uppföljning av riksdagsbeslutet år 1977, då riksdagen antog nya riktlinjer för jordbrukspolitik. Beslutet innebar ju en ambition att förstärka familjejordbruken. Det får också sägas vara ganska speciella förhållanden att stora skogsföretag nu bjuder ut mark till försäljning. Ofta är det väl fråga om mindre markområden, som av resp. företag inte anses vara rationella enheter att inneha.

Att tillskottsförvärv i vissa bygder har för den enskilde jordbrukaren avgörande betydelse för hans försörjning och sysselsättning och därmed för möjligheterna att bo kvar i området. Eftersom tillgången på odlad jord är begränsad är det i regel endast genom utökning av skogsareal som företaget kan utvecklas och förstärkas. Av den anledningen synes det viktigt att den mark som nu lantbruksstyrelsen erbjuder förvärva i detta sammanhang i första

hand bör erbjudas bestående lantbruk eller användas för byte med andra skogsägare. Det är trots allt en ganska stor skillnad mellan slutsatserna i utskottsmajoritetens skrivning, som ansluter sig till propositionen, och socialdemokraternas reservation, nämligen att man enligt utskottets skrivning "i första hand" skall erbjuda enskilda lantbrukare ifrågasvarande markförvärv. Sedan finns det, som också Bertil Jonasson har sagt, möjligheter för andra köpare att komma in. Men att man i första hand erbjuder enskilda jord- och skogsägare dessa marker anser jag vara riktigt.

Herr talman! Jag föreslår alltså bifall till samtliga punkter i betänkandet och avslag på de två reservationerna.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stensson säger att det är viktigast att man får bidrag för 1975 och 1976 års skador. Jag förstår inte ett sådant resonemang. Skadorna är precis desamma 1977 och 1978. Det är klart att skadorna från 1975 och 1976 ligger längst tillbaka i tiden, men vi har samma skador nu. Och det blir, herr Stensson, nästan omöjligt för skogsstyrelsens tjänstemän att handlägga dessa frågor. De får svårt att avgöra från vilket år en plantering härrör sig, om den är från 1976 eller 1977. Hur skall det gå till att avgöra det? Svara på den frågan, herr Stensson! Hur skall vi från samhällets sida få de människor det gäller, skogsägarna i detta fall, att förstå ett resonemang där man gör skillnad i stödhänsecende på grund av årtal på planteringen? Att vi här i riksdagen förbjudit DDT-behandling av plantorna och lämnar bidrag till ersättning för de skador som uppstått på 1975 och 1976 års planteringar men inte till dem som uppstått på senare planteringar kan inte människor förstå. Det här säger jag både till Börje Stensson och till socialdemokraterna; här befinner ni er i sällskap.

Ingenting har inträffat som kan motivera ett sådant resonemang som ni för. För det första har vi inte fått fram något annat medel som kan stoppa snytbaggen. För det andra har vi sedan 1976 fått än starkare krav på att upprätthålla en hög skogsproduktion och därmed möjligheter till en högre sysselsättning. För det tredje är priserna på skogsprodukter lägre nu än 1976.

Menar herr Stensson och socialdemokraterna att man under sådana förhållanden bara kan förbjuda DDT och sedan efter några år dra in bidraget och göra skillnad mellan skador på 1975 och 1976 års planteringar å ena sidan och på 1977 och 1978 års å den andra? Det är en inkonsekvens! Förklara den!

BÖRJE STENSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag inser att det säkert kan vara svårt att avgöra när de här skadorna inträffat. Men vi är ju överens om anslaget storlek, och den är beräknad efter skadorna på 1975 och 1976 års planteringar. Bertil Jonasson har inte ställt något förslag om att anslaget skulle höjas till det belopp som skogsstyrelsen begär för att också kunna täcka skador på 1977 och 1978 års planteringar. Det rimmar inte riktigt med vad Bertil Jonasson säger.

Vi menar att man måste hålla sig till de bestämmelser som finns och använda pengarna för de ändamål de är avsedda för när det gäller de här skadorna.

Bertil Jonasson tog upp frågan om DDT. Det är väl ändå ingen som vill plädera för att återinföra DDT?

Det är väl också så att de skador som inträffat på senare planteringar inte är så stora och är lättare att hjälpplantera än skadorna på 1975 och 1976 års planteringar, som bidraget är avsett för. Under de år som gått sedan dess bör man, tycker jag, ha inrättat sig efter det beslut som fattats när det gäller DDT och sökt att på andra sätt – t. ex. genom en mera noggrann markberedning – motverka de här skadorna. Det är väl ändå den vägen man måste gå? För Bertil Jonasson menar väl inte att vi hur länge som helst skall fortsätta med den här bidragsgivningen? I så fall får man snarare tänka sig att börja stimulera en mer noggrann markberedning för att den vägen motverka sådana här skador.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stensson medger svårigheterna, och då har han kommit en bra bit på väg mot vår uppfattning.

Börje Stensson säger att vi är överens om anslagets storlek. Ja, det är vi nu. Men det anslag som finns skulle väl också kunna få användas till skador på 1977 eller 1978 års planteringar? Men det vill man inte heller vara med om, som framgår av Börje Stenssons resonemang.

Vi har i reservationen 1 också sagt att vi förväntar oss nya anslag i den väntade skogspropositionen; det står tydligt och klart. Jag kan inte förstå att detta är ett inkonsekvent resonemang.

Börje Stensson sade att vi inte vill återinföra rätten att använda DDT. Nej, det är riktigt, Börje Stensson. Men då skall vi också dra konsekvenserna av det och inte dra in anslagen.

Sedan sade Börje Stensson att skadorna på 1977 och 1978 års planteringar är mindre. Är det säkert, Börje Stensson? Det är litet olika.

Nej, har vi här i riksdagen förbjudit DDT skall vi också ta konsekvenserna av det och kollektivt bära kostnaderna för det. Gör vi inte det är vi inkonsekventa.

BÖRJE STENSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att Bertil Jonasson kan hålla med om att det väsentligaste i sammanhanget är att söka förhindra dessa skador på olika sätt, bl. a. genom en mer noggrann markberedning.

Jag skriver inte propositioner och kan inte redovisa vad som möjligen kan återfinnas i den skogspolitiska propositionen beträffande statligt stöd till omplantering av skogskulturer som skadats av snytbaggen. Men just det förhållandet att folkpartiregeringen inom kort lägger fram en proposition om den framtida skogspolitiken är ju en garanti för att alla frågor som kan beröra skogen i Sverige kommer upp till behandling, om inte i propositionen så motionsvägen.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag hade inte trott att alla partier behövde företrädas i denna debatt. Men herr Lindberg förde en märklig argumentation. Även om jag helt står bakom vad Bertil Jonasson sade, var det principiellt viktiga synpunkter som kanske borde uttalas också av en representant för moderata samlingspartiet.

Låt mig först korrigera en del av den undervisning som herr Stensson alldeles nyss gav kammaren beträffande reservationen 1 och partiernas syn på dessa frågor. Först och främst, herr Stensson, är vi inte så rörande överens om att användandet av DDT har sådana konsekvenser att vi inte under den tid som vi sysslar med alternativa medel skulle kunna ge skogsbruket dispens. Detta kostar dock svenskt skogsbruk mycket pengar. Härvidlag är moderata samlingspartiet och ett samlat svenskt skogsbruk fullkomligt överens. Vi behöver inte föra någon mer debatt om det riktiga eller oriktiga i detta. Men jag vill upplysa kammaren om att herr Stenssons redogörelse för partiernas ställningstagande inte är riktig. Vi har alltså också i år yrkat på att dispens skall ges under den tid som vi sysslar med att få fram en vettig ersättningsprodukt för DDT. Följaktligen stöder vi reservationen 1.

Den Lindbergska argumentationen lockade mig till att yttra mig av det enkla skälet att man av denna argumentation inte kan få en annan uppfattning än att – enligt herr Lindbergs syn på saken – ett utbud till domänverket av den mark det gäller mer generellt skulle vara en garant för ett bättre skogsbruk och en högre sysselsättning. Det är faktiskt ett magstarkt påstående, herr Lindberg.

Det finns många små skogsbönder i Sverige, som helt enkelt skulle bli bättre skogsbönder om de fick en större skogstillgång. De skulle också kunna erbjuda ett jämnare virkesuttag och följkattligen vara nyttigare i den provins där de bor och verkar, om man i enlighet med utskottsmajoritetens skrivning fördelar marken på enskilda ägare. Dessutom måste det enligt moderata samlingspartiets mening vara en riktigare fördelning också från helt andra och mer principiella utgångspunkter. Av flera skäl stöder vi alltså den.

I debatten trampade herr Lindberg vatten litet grand och började helt plötsligt tala om det passiva ägandet, vad det nu hade i sammanhanget att göra. Ingenting säger väl, herr Lindberg, att vi skall bjuda ut marken till enskilda passiva markägare. Självklart inte. Vi skall bjuda ut marken till aktiva skogsbönder, som är beredda att jobba med sina fastigheter och föra fram virket från sitt skogsbruk. Förhoppningsvis får vi också en jämn avsättning. Om jag är rätt underrättad torde det inte här i riksdagen råda delade meningar om att jord- och skogsbruket är en viktig del i Sveriges regionalpolitiska strävanden.

Jag vill fråga herr Lindberg: Var gör vi den bästa regionalpolitiska insatsen; om vi förstärker enskilda skogsägares markinnehav eller om vi förstärker domänverkets markinnehav? Jag är mycket intresserad av att få ett svar på den frågan, eftersom vi troligen är överens om den första målsättningen, nämligen att jord och skog är viktiga från regionalpolitisk synpunkt.

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

Torsdagen den
1 mars 1979

*Bidrag till skogs-
förbättringar,
m. m.*

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Den borgerliga inbördes trötan om snytbaggarna skall jag inte blanda mig i, men herr Jonasson efterlyste var vi socialdemokrater står i frågan. Ja, det behöver ingen undra särskilt mycket över. Det framgår av utskottsbetänkandet att vi är överens med folkpartisterna om att departementschefen bör ta upp saken i den skogspolitiska proposition som kommer om någon vecka. Då får vi diskutera sammantaget hur problemen skall lösas. Jag behöver inte säga mer om detta i dag.

I frågan om vart den mark som nu bjuds ut skall föras är det väsentligt, herr Stensson, hur uppdraget till lantbruksstyrelsen formuleras. Departementschefen säger att den marken i första hand skall erbjudas bestående lantbruksföretag. Bokstavligt tolkat betyder det att en sammanhängande fastighet om 5 000 å 6 000 hektar i första hand erbjuds ett bestående lantbruksföretag. Vi reservanter anser att marken bör erbjudas domänverket. Det är där skillnaden ligger.

Om man går den väg som domänverket och lantbruksstyrelsen redan har beträtt, dvs. att man använder den mark som blivit ledig till att göra markbyten, till att omstrukturera de fastigheter som finns, då kan man förbättra fastighetsstrukturen.

Domänverket har sålt en hel del av sina mindre skiften som är mer lämpade för bestående lantbruksföretag än för stordrift och har på det sättet starkt medverkat till att på många håll förbättra ägostrukturen. Om man nu fortsätter det arbetet, kan ni vara förvissade om – det är ni också, om ni tittar på det utbud som finns – att en mycket stor del av utbudet är domänverket inte intresserat av. Större markinnehav kan verket ha intresse av, men en stor del av den marken kan användas till att göra ägobyten.

Arne Andersson i Ljung sade att jag har pratat om sysselsättning och bättre skogsvård och skillnaden därvidlag mellan domänverket och privata skogsägare. Nej, när jag har pratat om ansvar för sysselsättningen och bättre skogsvård har jag hela tiden gjort jämförelsen med det passiva ägandet. Den som förnekar att det passiva ägandet har lett till sämre sysselsättning och sämre skogsvård är ganska magstark i sin argumentering. Det går lätt att bevisa med siffror hur det förhåller sig.

Men en sak tycker jag att vi borde kunna vara överens om. Försöker man åstadkomma en bättre ägostruktur, så skapas möjligheter för både en ökad sysselsättning och en bättre skogsvård. Dessutom ökar förutsättningarna för en rationell och ekonomisk drift i skogsföretagen.

Vårt förslag innebär inte att man skall förhindra en markarrondering som är vettig. Förslaget innebär att man skall fortsätta det arbetet men att man skall förhindra splittring av redan välarronderade skogsfastigheter. Skillnaden mellan uppfattningarna ligger däri att de borgerliga är så bundna vid det privata ägandet att det ekonomiskt rationella sätts i bakgrunden. I stället prioriterar ni ett privat ägande som – det kan ni inte förneka – har lett till en ytterst olycklig utveckling. Jag har sagt tidigare och jag trodde inte att jag skulle behöva upprepa det, att jag är så pass väl insatt i både hur lantbruksnämnderna fungerar och hur jordförvärvslagen är konstruerad för

att jag skall veta att lantbruksnämnderna inte säljer ut mark till passiva ägare i dag. Men vi vet ju att undan för undan övergår allmer mark i passivt ägande, därför att det ligger sådana fördelar i dag i enbart att äga skogsmark. När någon går över från att vara aktiv brukare till ett annat yrke, behåller man därför skogsfastigheten. När människor går i pension eller avlider, behåller man fastigheterna, t. ex. i dödsbon, och vi får ytterligare spritt ägande. De prognoser som är framtagna av skogsutredningen pekar på att om utvecklingen fortsätter har vi i mitten av 1980-talet ungefär 75 % av skogsmarken där ägarna icke är beroende av skogen som underlag för sin huvudsakliga sysselsättning. Vart det leder behöver man inte vara särskilt intelligent för att räkna ut.

Så om Arne Andersson i Ljung påstår att jag är ute och trampar vatten, vill jag i stället påstå att jag har mycket fast underlag under mina fötter när jag gör detta påstående.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag vidhåller att det besked som lantbruksstyrelsen får ifrån departement och riksdag om hur man skall använda dessa tillgängliga 200 milj. kr. är ett riktigt besked och innebär ett riktigt beslut.

För brukande och ägande jordbrukare är det oftast av ekonomiska skäl helt omöjligt att förvärva sådana stora områden som Sven Lindberg talar om. Jag tror att det finns alla möjligheter att lösa detta problem på ett riktigt sätt.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag vill bestå Sven Lindberg med en vänlighet och säga att visst har Sven Lindberg bättre mark under fötterna nu när han begränsat sig till att säga att domänverkets sätt att sköta skogar är bättre än vad som sker i huvuddelen av de passivt ägda markerna. Det tycker jag också, men det är verkligen ingen hög målsättning. Jag talade om att de aktiva skogsägarna borde tillförsäkras den här salubjudna marken. För vår del var det inget problem att konstatera att marken därmed får en lika säker placering som hos domänverket. Dessutom är detta från principiella utgångspunkter långt mer att föredra.

Jag återkommer så till reservationen 1 om återplanteringen.

Jag sade alldeles nyss att vi tar konsekvenserna av dessa problem och menar att dispens vore det riktigaste. I andra hand stöder vi tanken att samhället skall gå in och stödja de skogsbrukare som drabbats av skadorna.

Folkpartiet, regeringspartiet, och socialdemokratin vill varken ha dispens eller DDT eller ge ersättning för de nu aktuella åren.

Jag vill gärna säga att centerpartiet tar konsekvenserna så långt att man i vart fall vill stödja skogsägarna när skadan nu ändå är skedd.

Jag tycker det är synd att vi inte kan vara överrens om också att ge dispens under ett fåtal år. Det skulle helt enkelt vara god samhällsekonomi. Så långt vetenskaparna kan bedöma – skogsstyrelsens utredning ger härvidlag klart besked – är olycksriskerna inte av den karaktären att det är här gränsen går

mellan onda och goda, mellan våghalsar och icke våghalsar. Det handlar om förnuftiga, vettiga beslut som kan gagna svenskt näringsliv. Det passar in i totalkalkylen och det passar i den enskilde skogsägarens kalkyl och vore för den skull ett vettigt beslut.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Sven Lindberg bör inte blanda bort korten på det sätt som han gör. Det är ett alltför enkelt resonemang han för. Han säger att det passiva ägandet här skulle få en förstärkning. Så är det ju inte – här drar Sven Lindberg alldeles felaktiga slutsatser. De passiva brukarna får inte några tillköp.

Han går sedan ett steg längre och talar om dem som i dag är praktiskt verksamma men som i framtiden inte kommer att vara det. Men är det ändå inte om dagens människor vi resonerar, Sven Lindberg? Frågan gäller dem som bor i glesbygderna och som behöver en tillskottsmark för att kunna försörja sig och sin familj nu. Den tillskottsmarken måste de ha nu. Man kan då inte säga att eftersom vederbörande inte har intresse av denna mark om 50 år, så bör han inte få den nu heller. För man det resonemanget har man kommit så fjärran från det som saken gäller att vi kan avsluta debatten – vi står då ej på fast mark, Sven Lindberg.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Det är om dagens människor och deras sysselsättning jag talar.

Jag trodde, Arne Andersson i Ljung, att jag skulle slippa diskutera vilka av de aktiva brukarna som sköter skogsvården bäst – bönderna, bolagen eller domänverket. En sådan jämförelse tjänar inget syfte i det här sammanhanget. Jag skall nu inte säga mer än att domänverket hävdar sig väl när det gäller skogsvården.

Låt mig sedan ta ett konkret exempel för att visa det privata ägandets konsekvenser för sysselsättningen. I Kronobergs län har man ett skogsinnehav som bör avverkas med ca 4 800 hektar per år. I början av 1970-talet låg man på omkring 3 000 hektar. Avverkningen steg under höjprisåren till 5 200 hektar. Men sedan bröts den uppåtgående kurvan ganska bryskt, och kurvan kom i stället att gå brant nedåt. Medan priserna på skogsråvan fortsatte att stiga, sjönk avverkningarna i det privata skogsbruket i Kronobergs län. Det skedde redan innan vi fick DDT-förbudet, som man ju brukar skylla på. Det förbudet kom ungefär ett år efter det att kurvan hade börjat peka nedåt. I dag är man nere på en avverkning på drygt 2 000 hektar per år. Detta har fått konsekvensen att det är stora svårigheter att förse framför allt sågverksindustrin med råvara. Man befarar att till hösten även massaindustrin kommer att få stora bekymmer.

Detta var ett exempel från bara ett län, men vi skulle kunna granska län för län och finna ungefär samma tendens.

Jag tycker att detta exempel på ett slående sätt visar vad det här betyder för dagens människor och deras sysselsättning. Man kan inte på ett sämre sätt än det privata skogsbruket gjort under de senaste åren sköta uppgiften att skapa

sysselsättning för dagens människor.

Om man sedan ser till den minskade exporten och de förlorade marknadsandelarna för skogsindustrin finner man att konsekvenserna är ännu mer ödeläggande. Men ni är tydligen så hårt bundna i er uppfattning om det enskilda ägandet att ni är beredda att ta vilka konsekvenser som helst för att försvara detta.

Jag upprepar än en gång att jag har mycket fast mark under fötterna när jag diskuterar frågan om sysselsättningen för människorna i glesbygden. Just det jag här talat om har lett till att många människor i glesbygden har förlorat sin sysselsättning.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Nu börjar vi få en debatt om de skogspolitiska riktlinjerna. Jag vill bara göra kammaren uppmärksam på att regeringen och utskottsmajoriteten vill anvisa 17 milj. kr. för de skador som uppstått 1975 och 1976. Skulle anslaget omfatta skador som uppstått under åren 1975–1978 på dessa planteringar, skulle det enligt lantbruksstyrelsens beräkning krävas 35 milj. kr. Utskottet är emellertid enigt om dessa 17 milj. kr. Jag tycker därför att vi nu bör hålla oss till den frågan och ta upp övriga frågor i den debatt som kan föranledas av propositionen om den framtida skogspolitiken.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag noterar av Börje Stenssons inlägg att 17 milj. kr. får användas för dessa skadebekämpningar i år.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av Einar Larsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Jonasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av Einar Larsson m. fl.

Torsdagen den
1 mars 1979

*Alkoholreklam
och tobaksreklam*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Jonasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 118
Avstår - 1

Punkterna 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Lindberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 7 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Lindberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 135

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Alkoholreklam och tobaksreklam

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:19 med anledning av motioner om alkoholreklam och tobaksreklam.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Hur kan det komma sig att människor har reagerat så kraftigt mot de förbudsbeslut som fattats i riksdagen under senare år? Vad beror det

på att människor kallar den här institutionen för förbudsriksdagen och skäller oss ledamöter för att vara förbudsvivare och förmyndare? Det kan inte vara det faktum att riksdagen i teknisk mening har fattat beslutsförbud. Sådana beslut har riksdagen i alla tider fattat, utan att det har väckt någon opposition. Förbud genom regler i brottsbalken mot exempelvis misshandel, spionage och tillgreppsbrott av olika slag uppfattas som en naturlig och självklar uppgift för lagstiftaren att fatta beslut om. Det måste alltså vara något speciellt med de förbud som hårdast kritiserats. Det gäller exempelvis förbudet mot alkoholreklam, som behandlas i det nu aktuella betänkandet nr 19 från näringsutskottet. Det gäller också förbudet mot enarmade banditer och inte minst förbudet mot mellanöl. Därtill kommer en lång rad byråkratiska föreskrifter på olika områden som också har uppfattats som ogrundade förbud.

Att försöka analysera vad det är i denna typ av förbudsbeslut som har fått människor att reagera och vad det är som har framkallat beteckningen förbudsriksdag borde ha varit en angelägen uppgift för näringsutskottet. Men det har inte gjort den analysen – inte i det betänkande vi nu behandlar och inte i det betänkande nr 20 angående de enarmade banditerna som är nästa punkt på dagens föredragningslista. Det har inte ens försökt att göra en sådan analys. Utskottet har inte prövat det principiella resonemang som jag har försökt att föra i motionen 563, en motion som formellt slutar med krav på upphävande av alkoholreklamförbudet, förbudet mot enarmade banditer och mellanölsförbudet. Jag säger formellt, herr talman, eftersom inget av dessa förbud i sig innebär någon katastrof för det svenska folket. Självfallet kan vi klara oss utan alkoholreklam och säkert också utan enarmade banditer.

Mellanölet var som måltidsdryck visserligen mycket uppskattat av många, men visst kan man klara sig också utan den ölsorten. Det är principen som är det väsentliga, och eftersom det nu är vissa speciella förbud som kritiken riktar sig mot måste man enligt min uppfattning ställa sig frågan: Vad bör medborgarna ha rätt att begära av sådana beslut som inskränker handlingsfriheten för den enskilde? En huvudpunkt bör enligt min uppfattning vara att samhället inte skall kunna förbjuda beteenden som i största allmänhet är olämpliga. Även om säkert en bred riksdagsmajoritet tycker att det är olämpligt att svara fräckt och snäsigt på tilltal, kan det ju knappast komma i fråga att förbjuda ett sådant beteende. Man kan heller inte förbjuda att folk super sig fulla, spelar bort sina pengar eller i brist på omtanke gör sina medmänniskor besvikna eller ledsna, eller förbjuda människor att vansköta sin hälsa så att de ligger sjukvårdsapparat onödigt mycket till last. För att förbudsbeslut skall kunna fattas måste individens olämpliga beteende vara kvalificerat skadligt för andra personer eller för samhället eller för honom själv. I det senare fallet bör kvalifikationsgränsen självfallet sättas särskilt högt.

Ytterligare en förutsättning för förbudsreglering bör vara att den skadliga effekten är både klart dokumenterad och vanligt förekommande. Det kan inte räcka att ett fåtal får illa av något på grund av olämplig hantering. I så fall skulle inte bara all alkoholförtäring utan också exempelvis all bilkörning

omedelbart förbjudas. Självfallet är det även viktigt att förbudsbesluten är konsekventa. Till detta kan möjligen läggas en mer använd regel av innehåll att nya förbud bör ha förankring i den allmänna opinionen och i det allmänna rättsmedvetandet, och det är en regel som det kan vara klokt att iaktta.

I allmänhet, herr talman, bygger nog riksdagens beslut på de förutsättningar som här har skisserats, men när det gäller de kritiserade förbudsbeslut som har tagits upp i motionen är förhållandet det motsatta. De saknar genomgående stöd i den allmänna opinionen, de är på många sätt inkonsekventa och de är också på det hela taget verkningslösa. På de restauranger där det tidigare fanns enarmade banditer står nu flipperspel, roulettbord eller andra spelbord av olika slag. Den som vill ha konkreta exempel kan gå ut på restauranger och titta. I Stockholms tunnelbana uppmanas folk att gå ut och spela bingo. När skall f. ö. någon föreslå förbud mot reklam för spel? På exempelvis tröjor och i listigt utformade annonser kan alkoholreklam göras. På det sättet kan dessa förbud vara verkningslösa. Direkt negativa kan de också vara i den meningen att de kan befrämja helt illegala hanteringar. Ett mellanölsförbud kan leda till ökad langning av vin och sprit till ungdomar, banditförbud kan leda till illegala spelhålor, och alkoholreklamförbud kan leda till marknadsföringsåtgärder som är långt mera tveksamma än en harmlös tidningsannons. Finns viljan att kringgå förbud, så går det, och kvar står då en lätt förlöjligad lagstiftare som inte har stoppat det verkliga missbruket men som hindrat ett stort antal vanliga människor från ett på det hela taget ofarligt beteende.

Förbudsbeslut av den här typen kan också vara direkt farliga därför att de utgör ett alibi för riksdagen att inte ta itu med viktiga bakomliggande sociala orsaker till missförhållanden på exempelvis alkoholområdet och t. ex. genom en aktiv familjepolitik försöka ge ungdomen bättre uppväxtförhållanden. Det finns en risk för att dessa meningslösa förbud leder till att man slår sig till ro och blundar för verkligheten.

Nu kan man hävda att riksdagen fritt kan fatta beslut när och hur den önskar och utan att ta hänsyn till vilken effekt förbuden kommer att få, utan att ta hänsyn till hur konsekventa de är eller om de är sakligt motiverade. Men detta är ett farligt resonemang, om ett stort antal medborgare får en känsla av att riksdagen ägnar sig åt att göra moraliska bedömningar på deras vägnar och införa förbud där detta inte klart kan motiveras. Den faran har Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas pekat på i två särskilda yttranden som är fogade dels till det betänkande som nu behandlas, dels till det nästföljande betänkandet om bl. a. enarmade banditer. De framhåller att moderata samlingspartiet har motsatt sig den förbudslagstiftning som här genomförts. Exempelvis säger de: "Förbudsbeslut måste framstå som konsekventa i sin utformning, så att medborgarna kommer att respektera riksdagens beslut."

Detta är så sant som det är sagt. Tyvärr verkar det emellertid som om vi moderater skulle bli ensamma om att kritisera den här typen av förbudslagstiftning. Utskottsbetänkandet innehåller visserligen inte mycket argumentering, men det innehåller beträffande ett par motioner, som vill ha en ytter-

ligare skärpt lagstiftning beträffande annonsering för tobaksvaror, följande:

”Som utskottet framhöll i höstas får kommande erfarenheter av den nya lagstiftningens verkningar ge vid handen om det finns skäl att ompröva lagstiftningen och skärpa marknadsföringsbestämmelserna än mer.”

När det gäller att avskaffa förbudet sägs ingenting om att kommande erfarenheter får visa om det kan vara motiverat. Återigen ett exempel på en frejdig beredvillighet att ta ett steg framåt när det gäller ny förbudslagstiftning, men en samtidig total ovilja att överväga ett steg bakåt, dvs. ett steg bakåt för förbudslagstiftning men ett steg framåt för enskilda medmänniskors rätt att besluta över sin egen tillvaro.

Och ytterst är det detta med människornas egeninflytande som debatten handlar om. Om riksdagen inte respekterar enskilda människors önskan till integritet och eget ansvarstagande, då respekterar medborgarna inte heller riksdagens beslut. Detta är en aspekt som vi måhända borde ha litet mer i tankarna inför den här typen av lagstiftning. Det är denna tanke jag har velat dra en lans för i min motion, och det är dessa principiella synpunkter som också kommer till uttryck i de särskilda yttranden som jag tidigare nämnt. Att yrka bifall till de konkreta yrkanden som behandlas i detta betänkande och i nästa betänkande är därför inte det viktiga och dessutom, herr talman, ganska meningslöst mot ett i de konkreta ställningstagandena enligt utskott. Hoppet får nu i stället stå till att riksdagen i framtiden avhåller sig från sådana förbudsbeslut som minskar människors egeninflytande och ökar misstron mot de politiska beslutsfattarna.

Herr talman! Jag vill till sist lyckönska näringsutskottet, som enligt vad jag har inhämtat ämnar föreslå riksdagen att inte förbjuda Mors dag. Det är synnerligen glädjande att ett enligt utskott konstaterar att det faktiskt finns frågor som människorna själva helt kan avgöra utan några pekpinningar från de folkvalda riksdagsledamöterna.

HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill göra några korta kommentarer med anledning av de särskilda yttranden några av näringsutskottets ledamöter har avgett.

Riksdagen har nyligen fastställt en mindre långtgående reglering av tobaksreklamen. I enlighet därmed har också en ny lag utfärdats. Mot den bakgrunden vill näringsutskottets majoritet inte just nu påyrka en ändring i denna lag. Jag vill ta fasta på vad utskottsminoriteten har sagt om att berörda myndigheter bör följa utvecklingen på området och efter hand söka utvärdera den nya ordningen. Skulle utvärderingens resultat motivera ytterligare åtgärder mot tobaksreklamen måste, enligt min uppfattning, riksdagen vara beredd att snarast vidta sådana åtgärder.

Motionärernas principiella ståndpunkt i fråga om tobaksreklam är densamma som kom till uttryck vid kammarrens behandling av frågan hösten 1978.

Bakgrunden till kravet på annonsförbud i fråga om tobaksvaror är de allvarliga hälsorisker som bevisligen är förbundna med bruk av tobak. Världshälsoorganisationen anser t. ex. att tobaksbruket är den onödiggaste

folksjukdomen i i-länderna och att den genom en målmedveten hälsoupplysning i förening med andra insatser borde elimineras.

Det paradoxala i den här frågan är ändå att samhället avdelar betydande resurser för att inom hälsoupplysningens ram kunna åstadkomma en minskning av tobakskonsumtionen. Det gör man samtidigt som tobaksindustrin satsar tiotals miljoner årligen på tobaksreklam.

Våra grannländer Norge och Finland har haft en konsekventare handlingslinje i den här frågan. Dessa länder har fattat beslut om förbud mot tobaksreklam. Inte minst med hänsyn till den negativa påverkan som tobaksreklamen kan ha i arbetet för en rökfri framtid åt våra barn – och oss själva – bör arbetet för en minskning av tobakskonsumtionen föras vidare. Ett led i detta arbete är att bekämpa den kommersiella tobaksannonseringen.

Herr talman! Vi motionärer avser att återkomma i denna fråga när den nuvarande ordningen har blivit utvärderad och riksdagsmajoriteten förhoppningsvis ytterligare mognat. Jag vill också ha sagt, att vår principiella ståndpunkt beträffande annonsering för öl är densamma som den som kommer till uttryck i Nils Erik Wåågs och mitt särskilda yttrande om förbud mot annonsering för tobaksvaror.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Joakim Ollén gratulerade utskottet till att det inte hade avskaffat Mors dag. Jag kan då glädja honom med – om han inte visste det tidigare – att vi inte heller har avskaffat Fars dag, något som, enligt vad jag inhämtat, inom de närmaste dagarna bör framstå som speciellt glädjande för Joakim Ollén.

Denna fråga var uppe till behandling i november, och vi hade då en lång diskussion om detta. Jag vill ange något av bakgrunden. Regeringens förslag 1978 till förbud mot alkoholreklam var föranlett av en begäran från riksdagen våren 1977. Skatteutskottet och socialutskottet avgav därvid yttranden till näringsutskottet, och det förekom då inte någon reservation mot förslaget att förbud mot alkoholreklam skulle införas. Man var tydligen inom alla partier ense om att sådant förbud skulle införas.

Herr talman! Eftersom alkoholreklamfrågan så nyligen har diskuterats, finns det inte anledning för mig att ytterligare orda om detta. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Automatspel

Nr 93

Torsdagen den
1 mars 1979

Automatspel

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:20 med anledning av motioner om ändringar i lotteriförordningen (1939:207), bl. a. rörande automatspel.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:547 av Arne Pettersson (s) och Valter Kristenson (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att tillåta spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater i enlighet med vad som angetts i motionen,
2. att värdet å högsta vinst i lotterier enligt lotteriförordningens § 2 ändrades till att vinst icke fick överstiga 200 kr.,
3. att för deltagande i nämnda lotterier fordrades en insats som icke fick överstiga 3 kr..

1978/79:563 av Joakim Ollén (m), såvitt gällde yrkandet 2 att riksdagen hos regeringen begärde förslag till lag om upphörande av förbud mot spel på enarmade banditer samt

1978/79:1513 av Bo Siegbahn (m) och Rune Torwald (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utarbetandet av ett lagförslag snarast möjligt, enligt vilket spelautomater med låga insatser kunde tillåtas.

Utskottet hemställde

1. beträffande upphävande av förbudet mot automatspel att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:563 yrkandet 2,
2. beträffande tillstånd för visst automatspel med lägre insatser att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:547 yrkandet 1 och motionen 1978/79:1513,
3. beträffande högsta tillåtna insats och vinst vid s. k. anmälningslotterier att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:547 yrkandena 2 och 3.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande upphävande av förbudet mot automatspel av Erik Hovhammar (m) och Margaretha af Ugglas (m).

ARNE PETTERSSON (s):

Herr talman! I en motion till årets riksdag har Valter Kristenson och jag aktualiserat möjligheten att tillåta förströelsespel på spelautomater. Vad vi föreslår är att enarmade banditer får ställas upp på tivolin och i samband med offentliga nöjeställningar i folkparker och i liknande sammanhang, att högsta insats får utgöra 25 öre, att högsta vinst inte får överstiga 20 gånger insatsen och att enarmade banditer med förhöjd vinstchans inte får förekomma.

För många kan detta tyckas vara en bagatellfråga, och det kan kanske roa någon att vi kommer tillbaka för andra året i rad med den, men för dem som sysslar med folkparksverksamhet och motsvarande är det faktiskt inte fråga om en bagatell.

Det finns två motiv för att vi vill ha tillbaks detta spel, som har funnits i folkparkerna i 40–50 år och som aldrig förut på något sätt har påtalats. Det ena motivet är förtröelseaspekten. Ju fler aktiviteter och ju bredare utbud man har i folkparker och vid andra nöjesetablissemang, desto större blir möjligheterna att locka människor dit och även att skapa trivsel för dem som kommer dit. Det andra motivet är ekonomiskt, och jag skall återkomma till det.

Några sociala vådor – det medger utskottet – medför inte den här aktuella formen av spel. Det görs alltså inga erinringar på den punkten. Den motivering utskottet har för att avstyrka vårt förslag skulle vara svårigheter med kontrollen av banditspelet över huvud taget. Jag har mycket svårt att tro på denna motivering. Med den avgränsning till nöjestillställningar som vi motionärer föreslår lär det inte vara så särskilt svårt att klara kontrollproblemet. Vi underkänner förströelsemotivet. Det är klart att detta kan diskuteras, men med all respekt för de kloka männen i näringsutskottet tror jag att de som arbetar med utbudet i folkparkerna bättre kan bedöma det här motivet än vad utskottet kan göra. Det finns ett påtagligt förströelsebehov. Men det avgörande, för mig kanske det allra mest avgörande, är frågan om de intäkter som detta förströelse spel ger till parkerna.

Parkernas ekonomi är utomordentligt ansträngd. Man arbetar under mycket besvärande förhållanden under hård konkurrens. Jag tror det finns anledning att erinra om den utomordentliga insats som folkparkerna och folkparksrörelsen har gjort för att sanera nöjeslivet i vårt land. Rätt många av oss är så pass gamla att vi minns de gamla buskdanserna med otillfredsställande sanitära förhållanden, inga hygieniska anordningar, bråk och slagsmål. På alla dessa punkter har en väsentlig förbättring skett.

Men därutöver har parkerna – och det gäller i dag inte bara folkparkerna utan det har smittat av sig på nöjesarrangemang över huvud taget – också blivit ett forum för ett brett kulturellt utbud. På många platser i vårt land innebär dessa arrangemang enda tillfället att se god teater och njuta av konstnärliga upplevelser som annars inte förekommer i trakter och bygder långt bort från stora centra. Det är fråga om teater, både dramatisk och lyrisk, det är balett och det är skapande konstnärer. Till det kommer en utomordentligt livligt frekventerad barnverksamhet i de dagöppna parkerna, dit de allra flesta hör.

Nu är vi i den situationen att parkerna försvinner en efter en. Ungefär hälften av de folkparker som fanns för 20 år sedan är i dag borta. Det man har stupat på är svårigheterna att få ekonomin att gå ihop.

I det här huset talar vi om miljarder, och här ter sig de siffror vi har att röra oss med i parkrörelsen som små. Men för min park i Malmö innebär det här förbudet ett bortfall av intäkter på mellan 500 000 och 1 miljon kronor. För Lisebergsparken i Göteborg rör det sig om ett bortfall på 6 milj. kr. Vi har ingenstans att hämta de här pengarna i vår egen verksamhet. Det är uteslutet.

Då återstår möjligheten att gå till kommunen.

De som i går deltog i eller lyssnade till debatten fick väl klart för sig de bestämda direktiv som utgick från denna kammare till kommunerna att hålla igen med utgifterna, så där finns inga pengar att hämta. De statliga anslag som ställs till parkernas och parkverksamhetens förfogande är ytterligt små. Risken är med andra ord att om vi inte kan få denna bit ytterligare till hjälp vid finansieringen av vår verksamhet, så kommer ännu ett antal parker att försvinna. Det kan gå så långt att vi om några år får sätta in starka samhällskrafter på nytt för att sanera det oskick till nöjesliv som breder ut sig när de skickligt och vettigt utformade nöjesarrangemangen försvinner, för ingen skall tro att människors legitima vilja och lust att roa sig tillsammans inte får ett utbud där efterfrågan finns. Det vore ganska bedrövligt om vi skulle behöva starta en folkparksrörelse på nytt därför att vi försummade att se till att den nuvarande verksamheten gavs möjligheter att fortsätta.

Det är mot denna bakgrund som jag ställer mitt yrkande. Jag yrkar inte bifall till motionen, utan jag kommer att yrka återremiss till utskottet, och det därför att i dag om exakt två månader börjar folkparkssäsongen – under sämre förhållanden än på mycket länge. Snön försenar och fördyrar förberedelsearbetena och fördärvar upptakten till säsongen. Vi har alltså en besvärlig period framför oss. I stället för att yrka bifall till motionen yrkar jag alltså återremiss, med tanke att utskottet skall utforma en lagtext som medger ett undantag i lagen för detta oskyldiga spel.

Jag gör alltså, herr talman, en hemställan om återremiss av detta ärende till näringsutskottet.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det här är dagens sista ämne, men jag hoppas att det inte skall vara sista gången vi i denna kammare diskuterar frågan om automatspelelen.

Arne Pettersson har nyss utvecklat de väsentliga synpunkterna, och jag kan därför fatta mig mycket kort. Frågan har ju diskuterats vid åtskilliga tillfällen, så det kanske inte finns mycket nytt att tillägga.

Jag vill inskränka mig till att understryka ett par punkter i Arne Petterssons framställning, som är absolut korrekt och helt överensstämmer med mina egna tankar och min egen erfarenhet.

Det är alltså klart att det inte finns några sociala invändningar mot 25-öresautomaterna – det säger utskottet i flera yttranden – utan detta är en ren förströelsefråga. Det har fungerat utan några anmärkningar i 40–50 år. Men utskottet skulle, tror jag mig våga säga, pröva frågan om enkronasbanditer, där naturligtvis vissa sociala biverkningar har inträffat. Jag vill inte gå in på den frågan, den är definitivt utspelad nu. Som motivering för att förbjuda även de helt ofarliga 25-öresautomaterna, som således har existerat i så många år, citerar utskottet utlåtandet från i höstas och säger – det är egentligen den enda motivering man har – att man inte skall bryta mot principen att automatspel skall förbjudas. Det är väl ett ganska märkligt yttrande, som då framför allt har drivits från folkpartiet. Är detta verkligen att

Automatspel

driva politik i liberal anda? Jag tycker det är ganska skrämmande att man här sätter upp vad näringsutskottet och, för all del, riksdagen i viss mening har kommit fram till som en praktisk lösning i frågan om enkronasbanditer och låta det bli en princip som skall gälla för svenska folket och som skall gälla för helt ofarliga spel. Jag tycker det är näst intill groteskt.

Detta medför, som Arne Pettersson just sagt, mycket allvarliga konsekvenser för folkparker och över huvud taget nöjesparker landet runt. Han nämnde Liseberg, och jag vill än en gång göra det. Liseberg förlorar minst 6 milj. kr. på detta. Det är hela det överskott man har haft för att kunna göra nya saker av kulturell och underhållsmässig natur, och man sitter i dessa dagar och diskuterar hur man över huvud taget skall klara sig och inte behöva lägga ner Liseberg, därför att det är mycket svårt att få pengar från kommunen och från annat håll.

När man sedan i utskottsbetänkandet kommer med den gamla vanliga frasen att det inte är anledning att *nu* ompröva den här frågan, så vill jag påpeka att det gäller många problem. Har man tagit ställning till en sak vid en tidpunkt, omprövar man inte ställningstagandet förrän en viss tid har gått, förrän man fått erfarenheter osv., men i den här frågan är problemet ett helt annat. Här är det nämligen så, att om man inte före den 1 juli i år har kommit fram till något annat beslut beträffande 25-öresautomaterna finns det inga automater kvar, därför att alla automater skall vara förstörda eller inlämnade till myndigheterna den 1 juli. Sedan skulle det krävas att nöjesparkerna investerade åtskilliga miljoner till i nya automater. Det är alltså en totalt oralistisk tankegång. Därför är det *nu* ett beslut skall fattas.

Mot denna bakgrund har jag stor sympati för det förslag som Arne Pettersson här har framfört, nämligen att man skall återförvisa ärendet till näringsutskottet. Det är en ovanlig åtgärd när det inte gäller väsentligt nya krav som har kommit upp eller nya händelser som har inträffat, men situationen i denna fråga är så speciell att jag tycker det är helt motiverat. Jag stöder alltså för min del det förslag Arne Pettersson lagt fram.

Men jag vill också stödja den motion som Rune Torwald från centerpartiet och jag själv har lagt fram under den allmänna motionstiden och yrkar således bifall till den. Motionen har i stället det syftet att man efter skyndsam behandling i riksdagen begär att regeringen lägger fram ett lagförslag i sådan tid att det kan antas av riksdagen före riksmötets slut i början av juni. Det skulle naturligtvis ta något längre tid och för folkparkernas del skulle ett bifall till motionens återförvisningsyrkande innebära att en del av öppethållandetiden skulle gå till ända utan att nytt tillstånd hunnit erhållas. Det enklaste är naturligtvis att man stöder den relativt ovanliga önskan om återförvisning till utskottet; då skulle ett beslut kunna fattas inom förhållandevis kort tid.

Jag vill slutligen understryka vad Arne Pettersson sade, nämligen att det är ganska barockt att man, när man på olika sätt försöker stödja fritidsverksamheten med mycket höga insatser av pengar och mänskligt arbete, på ett sådant här väsentligt område skall ta bort något som redan existerar för att en vacker dag kanske behöva bygga upp något som kommer att kosta statskassan och skattebetalarna betydligt mer pengar.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tror det var Ivar Lo-Johansson som sade att minnet skapar historia. Det gör det alldeles tydligt för Bo Siegbahn också när han vill ikläda folkpartiet rollen av förbudsivrare när det gäller banditspelet. Det finns anledning att friska upp minnet på Bo Siegbahn, vilket jag fick göra även under novemberdebatten, där han ville göra gällande att det var folkpartiet som ville förbjuda och frågade hur det kunde stämma med en liberal uppfattning. Men, Bo Siegbahn, vi var ju alla överens i utskottet, även moderaterna. Det som skilde oss åt i beslutsfrågan var tidpunkten för ikraftträdandet, märkvärdigare var det inte.

Den här frågan har varit uppe till behandling i riksdagen under en följd av år. Riksdagen gjorde en beställning till 1972 års lotteriotredning, och lotteriotredningen lade fram förslag. Utredningen föreslog inte något totalförbud. Men det fanns bland många remissinstanser de som förordade det. Jag skall bara dra några av dem: Statens ungdomsråd, Handikappförbundets centralkommitté, Riksförbundet Hem och skola, Pensionärernas riksförbund, Landsorganisationen i Sverige, Hotell- och restauranganställdas förbund och Centerns ungdomsförbund.

Nå, det var flera remissinstanser som yrkade på att man på olika sätt skulle införa skärpningar på spelet totalt, inte bara på restaurangspelet. Men de av mig uppräknade remissinstanserna ville ha ett totalförbud.

I november, när riksdagen behandlade den här frågan, framfördes likartade synpunkter av Arne Pettersson och andra. Nu har Arne Pettersson yrkat på återremiss, och när något nytt har framkommit i en fråga skall man självklart medge återremiss. Då frågar man sig: Har det framkommit några nya förhållanden under tiden från november månad till nu?

Det är naturligtvis riktigt, som Arne Pettersson säger, att det har kommit mycket snö och att snöröjningen har kostat mycket pengar för folkparkerna. Det håller jag gärna med om. Folkparkernas ekonomi är väl allmänt känd. Jag håller till fullo med Arne Pettersson i hans värdering av folkparkernas insatser på det kulturella området. Men ett enhälligt utskott anser att det under de månader som gått sedan vi tog det förra beslutet inte har framkommit något nyss som ger anledning till att ånyo pröva den här frågan.

Herr talman! Jag yrkar avslag på återremissyrkandet och bifall till utskottets förslag.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Sven G. Andersson har velat undervisa mig i historia. Det är naturligtvis en mycket legitim uppgift, men jag kanske får hjälpa till och bidra även till Sven G. Anderssons historiebildning.

Det är väl ändå riktigt att vi i moderata samlingspartiet alltid har varit emot förbud av den här typen. Det är ju en helt annan sak att vi i utskottet under det oerhörda folkpartistiska – eller jag kanske skall säga Sven G. Anderssonska – trycket med massvis av argument, entusiasm och kanske fanatism har ansett oss – i tradition med vad man ofta gör – inte vilja riva upp ett redan fattat beslut, även om vi inte var med på det den gången.

När jag talar om folkpartiet vill jag säga att jag är litet imponerad av hur återväxten i folkpartiet ser ut, efter att nyss ha hört herr Bergdahl tala om att vi skall ha förbud – vi nöjer oss med det här lilla förbudet mot tobaksreklam och liknande nu, men vi kommer att kräva mycket mera. Det är alltså väl sörjt i folkpartiet för att man också i framtiden skall få en "sann liberal anda".

Sven G. Andersson säger att man i höstas var överens i utskottet och att det bara var tidpunkten för ikraftträdandet som den moderata reservationen gick ut på. Ja, det är riktigt. Men avsikten med att man skulle uppskjuta ikraftträdandet var just att man skulle få tillfälle att ompröva frågan beträffande 25-öresbanditerna. Det fick man således inte. Därför har vi i utskottet ansett att det är utskottstradition att inte gå emot sitt eget utskott så här kort tid efter ett tidigare beslut. Men det kan ju inte betaga riksdagen rätten att inta en övergripande ståndpunkt i den här frågan.

Jag tycker fortfarande att den inte särskilt angenäma men nödvändiga utvägen är att yrka återremiss, alternativt stödja den motion som jag yrkat bifall till och som inte Sven G. Andersson nyss avstyrkte. Han kanske delar den uppfattning som jag uttryckt i den motionen.

ARNE PETTERSSON (s):

Herr talman! När Sven Andersson pläderar för utskottets hemställan framhåller han att det inte finns några nyheter. Det har visst tillkommit nyheter sedan vi förra gången diskuterade den här frågan! Det kan ju också finnas andra skäl.

Sven Andersson citerade Lo-Johansson, som på ett ställe skriver att ju fler år som går, desto mer tid för eftertanke behöver man. Jag tror att det kan vara skäl nog att återremittera detta ärende till näringsutskottet, så att herrarna får tid för eftertanke. Men låt inte åren gå, för då tar det ännu längre tid.

Utskottets talesman åberopade också diverse remissinstanser som såvitt jag minns i huvudsak av sociala skäl var emot den totala verksamheten med enarmade banditer. Men, Sven Andersson, nog är väl det att sila mygg och svälja kameler?

Jag kan gå in i tobaksaffären tvärsöver gatan och för 100 kr. köpa en lott som ger mig chans att vinna 700 000 kr. Överskottet på den verksamheten skall gå till att sprida och skapa förutsättningar för kulturell verksamhet. Det accepteras.

Jag kan spela på V-65 och vinna 1 miljon, 2 miljoner, 3 miljoner. Jag kan satsa tusentals kronor på det – det får man göra. Penninglotteri och tips omsätter tiotusentals miljoner varje månad. Bingon är en miljardaffär. Totalt spelas det, Sven Andersson, här i landet för några miljarder – öppet, och det tycker jag om. Men att män skulle spela med 25-öringar och kunna vinna en femma – det skulle kunna ha sociala vådor! Det måste ha varit avsikten att visa med hänvisningen till remissinstanserna. Ta och spotta ut kamelen!

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Om jag inte har yrkat avslag på den motion som Bo Siegbahn yrkade bifall till så gör jag det nu, *sé* är det avklarat.

Det kanske ändå är så, Arne Pettersson, att det behövs tid för eftertanke. Det är trots allt bara några månader sedan vi fattade det här beslutet.

De remissinstanser som jag åberopade hade inte synpunkter på de sociala konsekvenserna, utan för dem var det en kontrollfråga. Det är också den bedömning vi tidigare gjort och fortfarande gör i näringsutskottet: Det är här en kontrollfråga.

Jag sitter med i lotteriutredningen, så jag tror mig ha rätt hyggliga kunskaper om det här. Det var några av folkparkerna – folkparken i Malmö, Liseberg och Gröna Lund – som hade egna automater. Folkparkerna i landsorten hade ofta inhyrda automater. Så var det åtminstone i parken i Örebro m. fl. parker. Lotteriutredningen har gjort en rätt grundlig utredning av detta, så det finns bra med material om det.

Men eftersom vi har hållit på och dragit den här visan år efter år tänkte jag att vi i dag skulle kunna göra debatten något så när kort. Därför, herr talman, vill jag nu avsluta den här diskussionen med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på återremissyrkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner framställs först beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Jag erinrar om att det i 4 kap. 9 § RO stadgas: "Ärende, i vilket utskott har avgivit betänkande, skall från kammaren återförvisas till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till yrkande om det."

Propositioner gavs först på bifall till yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning samt vidare på avslag på återremissyrkandet, och förklarades mindre än en tredjedel av de röstande ha besvarat den först framställda propositionen med ja. Sedan Arne Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår yrkandet om återförvisning av de i näringsutskottets betänkande nr 20 upptagna frågorna till utskottet för ytterligare beredning röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Erhåller nej minst en tredjedel av de avgivna rösterna har kammaren bifallit återremissyrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mer än två tredjedelar av de röstande ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 168
Nej – 84
Avstår – 7

Torsdagen den
1 mars 1979

Anmälan av interpellationer

Kammaren hade alltså bifallit yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

§ 19 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1978/79:21 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 20 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:92 om lokal- och utrustningsplaneringen vid statliga högskoleenheter

§ 21 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 28 februari

1978/79:153 av *Lars Ulander* (s) till budget- och ekonomiministern om beaktande av blyhalten vid statlig upphandling av bensin:

I upphandlingsförfordningen stadgas, att när staten skall upphandla, skall beställningen gå till det företag som har avgivit lägsta pris.

I de allra flesta fall är det en riktig princip. Det finns undantag. Statliga myndigheters, statliga verks och företags upphandling av bensin är typiska sådana undantag.

Med tanke på den fara för liv och hälsa som blyet i bensinen utgör bör staten gå före och genom sitt föredöme visa vägen.

Med anledning av det anförda hemställer jag att till budget- och ekonomiministern få framställa följande fråga:

Är budget- och ekonomiministern beredd att inom ramen för upphandlingsförfordningen uppmana statliga verk och myndigheter att vid inköp av bensin inte endast ta hänsyn till priset utan det avgörande skall vara att bensinen har den lägsta blyhalten som finns i marknaden.

Torsdagen den
1 mars 1979

1978/79:154 av *Ivar Högström* (s) till industriministern om upprätthållande av driften vid sulfatfabriken i Kramfors:

Anmälan av interpellationer

Norrlands Skogsägares Cellulosa AB har beslutat om nedläggning av driften vid sulfatfabriken i Sandviken, Kramfors, till i slutet av juni månad 1979, med en avvecklingsperiod till den 30 november 1979. Detta sker i ett läge där vi tvingas konstatera att förhandlingarna angående en långsiktig lösning av krisen inom NCB dragit ut på tiden och en plan för strukturutvecklingen inom skogsindustrin skjuts alltmer på framtiden. Ett genomförande av detta beslut innan det finns en konkret strukturplan för skogsindustrin kommer att få synnerligen allvarliga konsekvenser för den framtida utvecklingen av skogsindustrin i Ådalen och i dagsläget för sysselsättningen i bygden.

Länsmyndigheter och kommunala myndigheter samt de berörda fackliga organisationerna har vid flera tillfällen framhållit nödvändigheten av att upprätthålla driften vid fabriken, så att dess avvecklingsperiod bättre sammanfaller med den sedan länge planerade utbyggnaden av ett pappersbruk vid företags anläggningar i Väja. Det måste både företags- och samhällsekonomiskt vara lönsamt att trygga sysselsättningen för den välutbildade arbetskraft som finns i denna fabrik intill dess arbetet med uppförandet av pappersbruket i Väja kommit i gång och en överflyttning kunnat ske.

Det bör i sammanhanget erinras om att när riksdagen våren 1978 beviljade NCB ett lån på 400 milj. kr., så uttalade näringsutskottet enhälligt önskvärdheten av att denna utbyggnad kommer till stånd och att staten ställer erforderliga finansiella resurser till förfogande, bl. a. inom ramen för lokaliseringsstödet. Utskottet förutsatte också att regeringen skulle vara beredd att pröva frågan att låta det tillfälliga sysselsättningsbidraget utgå även efter den 31 december 1978, om strukturomvandlingen inom vissa branscher, t. ex. skogsindustrin, skulle motivera detta.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till industriministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är regeringen beredd vidtaga för att driften vid Sandvikens sulfatfabrik i Kramfors skall kunna upprätthållas intill dess ny sysselsättning tillskapats vid företags anläggningar i Väja?

Torsdagen den
1 mars 1979

Meddelades att följande frågor framstälts

*Meddelande om
frågor*

den 1 mars

1978/79:387 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Eva Winther om bedömningen av ansökningar om uppehållstillstånd:

Den 17-årige kurden Ismet Kesen hotas av förpassning. Han har bott i landet drygt ett år och påbörjat gymnasiestudier i Huddinge. Det är uppenbart att det finns starka humanitära skäl att låta honom stanna. Hans fall har djupt upprört allmänheten, i synnerhet elever och lärare vid Huddinge gymnasium. Det kan med fog anföras att en förpassning skulle strida mot den allmänna rättskänslan.

Jag vill mot denna bakgrund fråga invandrarministern:

Vilken betydelse tillmåter regeringen humanitära skäl och sociala och kulturella förhållanden i hemlandet vid bedömning av ansökningar om uppehållstillstånd?

1978/79:388 av *Sten Svensson* (m) till jordbruksministern om export av förädlade livsmedel:

I den av statens industriverk nyligen framlagda utredningen om livsmedelsindustrin (SIND 1978:8) förutsägs en minskning av antalet sysselsatta inom branschen med 6 000 personer fram till 1985.

För livsmedelsindustrin kan – med hänsyn till prisregleringens utformning och dess följd effekter – kostnadsökningen endast kompenseras genom en långtgående rationaliseringsverksamhet och genom en omfattande strukturell omvandling.

I samband härmed har man efterlyst en ny syn på inriktningen av det överskott som produceras till följd av den svenska jordbrukspolitikens uppläggning.

Avsikten bör vara, framhålls det från vissa håll inom branschen, att förändra nämnda inriktning mot export av mer förädlade varor med hänsyn till exportkostnaderna för jordbruket och till inverkan på bytesbalans och sysselsättning.

Vilka åtgärder planerar jordbruksministern att vidta för att förbättra förutsättningsarna för export av förädlade livsmedel?

1978/79:389 av *Rolf Hagel* (apk) till utrikesministern om återtagande av inbjudan till Kinas vice premiärminister att besöka Sverige:

Den 17 februari inledde Kina sitt avskyvärda angreppskrig mot Vietnam. Åter tvingas Vietnams hårt prövade folk med vapen i hand kämpa för sin nationella självständighet.

En bred folkopinion i vårt land fördömer överfallet, och solidaritetsrörelsen

för Vietnam växer för varje dag. Kinas angreppskrig är inte bara ett avskryvt brott mot Vietnams folk, utan det utgör också en fara för världsfreden. Det är mot denna bakgrund av största betydelse att världens folk och regeringar på ett bestämt och otvetydigt sätt visar den kinesiska statsledningen sin avsky för dess handlande. Jag vill därför ställa följande fråga till utrikesministern:

Är det inte befogat att regeringen – mot bakgrund av det inträffade – återtär sin inbjudan till Kinas vice premiärminister Deng Xiaoping att besöka Sverige?

1978/79:390 av *Yngve Nyquist* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att främja sysselsättningen i Ludvika:

I Ludvika kommun i Västerbergslagen har man de senaste åren noterat ständigt färre arbetstillfällen. Under de närmaste månaderna väntas ytterligare bortfall genom aviserade nedläggningar av gruvor. Samtidigt har kommunens största industri, ASEA Ludvikaverken med tillverkning av kraftöverföringsprodukter, haft anställningsstopp. Några permitteringar har dock icke skett. Till följd av den politiska utvecklingen i Iran måste man nu på obestämd tid skjuta upp tillverkningen av produkter enligt en mycket stor order. Detta försvagar givetvis beläggningen och kan medföra allvarliga konsekvenser för de anställda. Varje ytterligare påkänning på arbetsmarknaden är i nuvarande situation i hög grad besvärande för kommunen.

Är statsrådet beredd att med hänsyn till sysselsättningssituationen i Ludvika medverka till åtgärder för tidigareläggning av statliga och kommunala beställningar av elektriska kraftöverföringsprodukter?

1978/79:391 av *Börje Hörnlund* (c) till statsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten:

Trots stora ansträngningar inom arbetsmarknads- och näringspolitiken ligger arbetslösheten på en fortsatt hög nivå. Efter en nedgångsperiod i slutet av förra året steg arbetslösheten i januari till totalt 117 000 personer, varav 46 000 ungdomar. Detta inger särskild oro, eftersom vi har klara tecken på en konjunkturuppgång inom ekonomin, vilken borde resultera i en ökad efterfrågan på arbetskraft.

Utän tvivel är arbetslösheten vårt samhälles största problem. Särskilt utsatta är ungdomarna. De sociala skadeverkningarna av ungdomsarbetslösheten är omfattande. Många ungdomar hamnar i en ond cirkel som de har svårt att ta sig ur med risk för livslång utslagning som följd. Detta kan inte accepteras.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidtaga för att nedbringa ungdomsarbetslösheten?

Nr 93

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 14.56.

Torsdagen den
1 mars 1979

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert